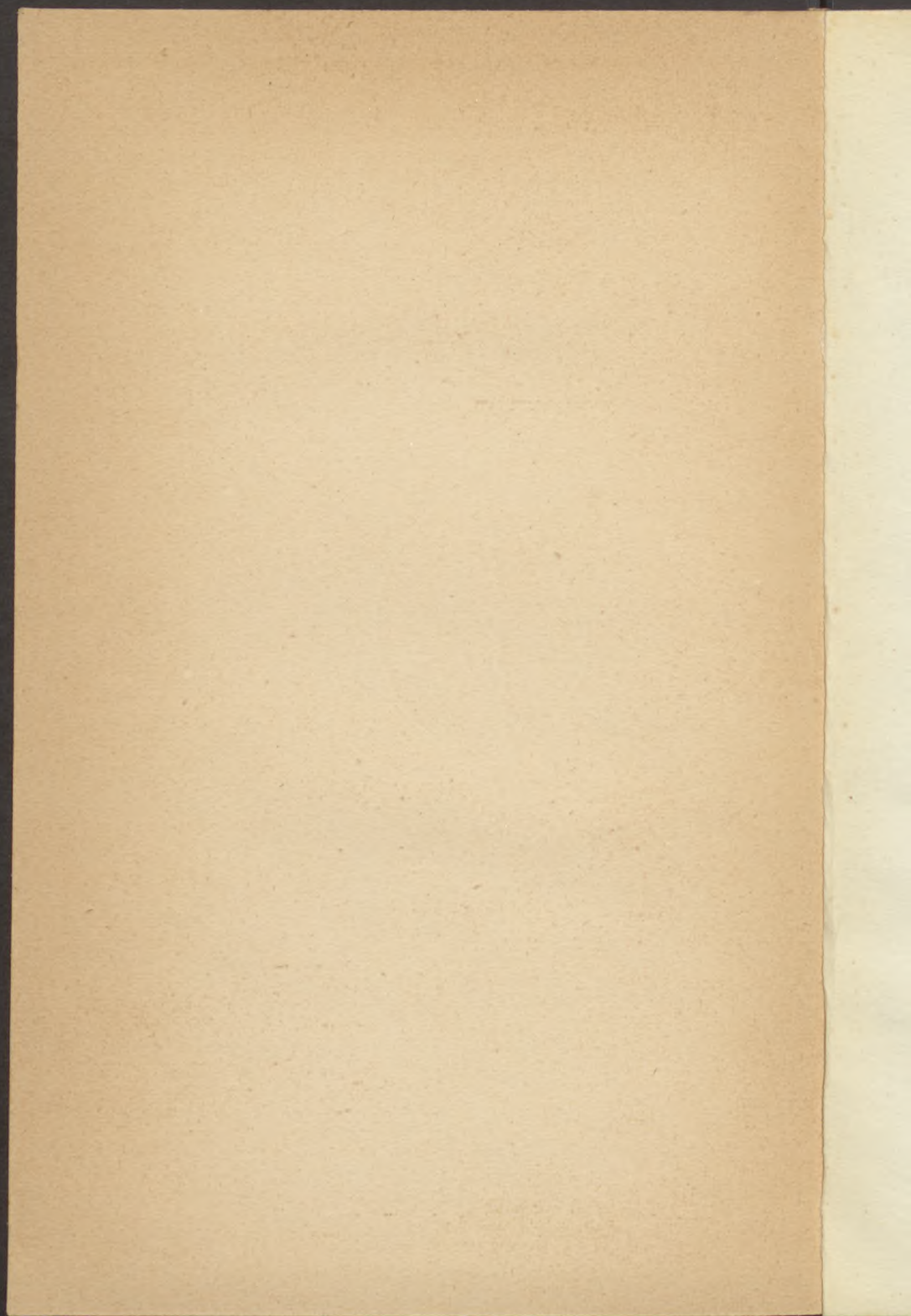

309659

TORMAY
CECILE
MŰVEI

57
OSZK

TORMAY CECILE

MŰVEI

TORMAY CECILE
MŰVEI

X.

Az őszi küldött

Első kötet

SINGER ÉS WOLFNER
IRODALMI INTÉZET RT. KIADÁSA
BUDAPEST

TORMAY CECILE

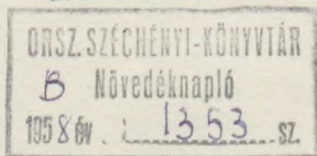
A
csallóközi hattyú

SINGER ÉS WOLFNER
IRODALMI INTÉZET RT. KIADÁSA
BUDAPEST

Fenntartunk minden jogot, a fordítás, színpadra
alkalmazás és filmesítés jogát is.

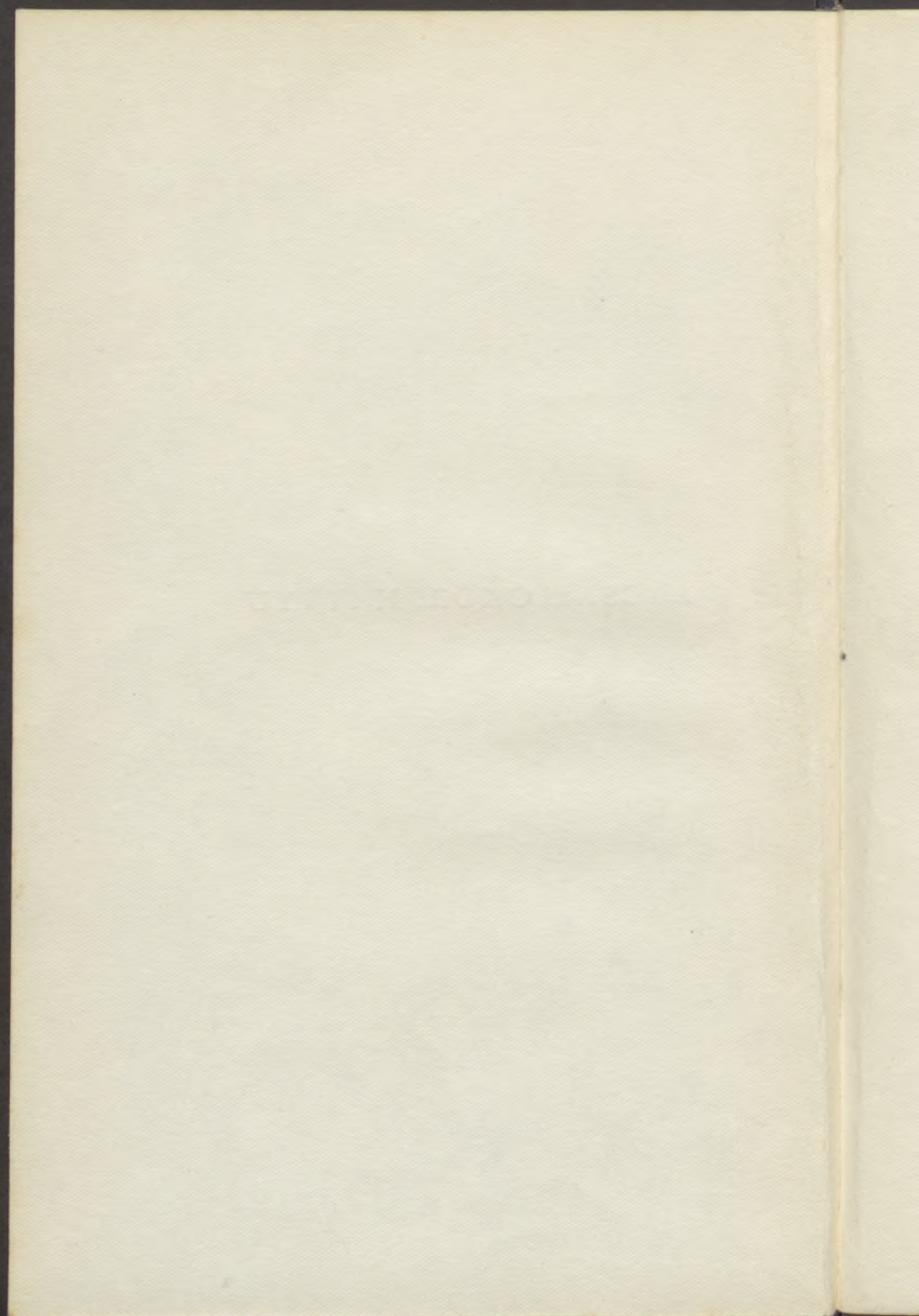
Copyright by Singer és Wolfner Irodalmi Intézet Rt.
Budapest 1939.

309659

A címlapot Schinkovits és Sipos nyomdája, Budapest,
a szövegrészt Révai Irodalmi Intézet Rt. nyomdája, Budapest
nyomta.

A CSALLÓKÖZI HATTYÚ

I.

Magányosan jött. Nem szeretett csapatosan járni, a szolgálait pedig hátraparancsolta.

Mióta hazafelé fordította a lova fejét, így vágott át sok idegen országon. Maga védelmére nem küldött előre senkit. Fegyverhordozója a vén Vutuk és csatlósa Pünkösöd, mindig csak a nyomát követte. Most is mögötte csörtetett az ügetésük s hol elveszett, hol megkerült és megint kísérte, mint tegnap és azelőtt, olyan régtől fogva, hogy már nem lehetett tudni, mióta tart ez így.

Az út nyúlt és folytatódott és reggel mindig újra kezdődött ha este elfogyott. A hegyek és a völgyek is mindig újra kezdődtek. A lovas hol fenn volt a havas gerinceken, hol lenn volt a mérszfehér szorosok fenekén. Néha még a legörgő kis kövek neszelése is hallatszott a véghetetlen csendben, néha vad zúgások bömböltek fel a mélyből és az ütköző vizek mennydörgésében alig értették egymás szavát az emberek.

Előttük a meredeken el-eltűnt a lovas a vonuló felhőkben. Mire megint látszott a hirtelen kisütő sárga fényben, nagyra nőtt az árnyéka a sziklafalon s a kopjás karcsú árnyék néma haladása mutatta az utat.

És olykor ázott volt, olykor keményreszáradt a kantárszár.

A leszédült hegycsuszamlások felett, mintha kihalt tájon vitt volna át a csapás. Errefele még az állatok módjára lopakodó kis erdei emberek menekülő futása is elenyészett az ősőreg vadonban. A dermedt kőkatlanok között már csak roskadt holt erdőkbe zuhant szürke sziklacsontvázak kerültek elő, kitépett óriási fák, csatázó viharok eldobált buzogányai és fenyvesek és újra fenyvesek, mintha ropant iramodásokkal inni futottak volna le a rengeteg a Vág völgyébe.

Most már minden odafutott s a folyó rohanva mosta a hegyek gyökerét. Hujrázva dobálta magát a visszhangos sziklafalak között. Futtában összemorzsolta a tükrébe hullott eget és erdőket s őrvölggye kavarta meg belőlük örvényeiben önmaga gyönyörű kékenzöld színét. Kimeredő sziklák felett táncolt a hab. Csattogva nyargalt a folyó dél felé.

Északról néha még utána jöttek a hóban hempergett szelek. Jeges suhogások tántorogtak ilyenkor a fenyők csúcsain. A lovas feltekintett. Feje felett titokzatos jeleket adtak egymásnak a fák. Ők látták, amit az ember nem láthatott.

Valahol félelmes robajjal szikla szakadt a hegyről. Döngő ugrásokkal, hosszú vágatásban tarolta a fákat s a Vág tajtékozva bődült fel, mikor belézuhan.

Az óriás futás után egy darabig megtorpant az élet a riadt erdőkben. Csak a visszhang dárídózott a völgyek felett és köröskörül morajlottak az egymás ellen dühöngő hegyek.

— Hallottad? . .

— Tán a Gonosz vót !

— Inkább hinném, hogy az óriások hányják-vetik itt egymásra a köveket . . .

— Ha a fejemet találták vóna — és Pünkösöd rémületében pislogva dörzsölte a nyaka szirtjét. — Csudára dévajos vidék ez, csak még egyszer kimenekedjünk innen. Vinnék vagy egy malacot a kolontóbeli klastromos atyafiaknak.

Vutuk hallgatott. Nagy, csontos hüvelyk- és mutatóujja között meredten nyútte lefele hosszú ősz bajuszát.

Verejtékesen féltek mind a ketten.

— De Ung úr a fekete Fenétől se fél, még a papok haragos Istenétől se, — vacogta Pünkösöd, mintha önmagát bízta.

Vutuk csak jóval később felelt. Ő mindig akkor felelt, mikorra már elfelejtette az ember, amit kérdezett,

— Bizony, — mormogta megfontoltan, — nem ismeri a mi gazdánk, mi dolog a félelem.

Az emelkedőről visszanézett a lovas. A fékszárazakat a combjának szorítva ült a nyeregben. Fedetlen fejét kissé hátraszegve tartotta és a gallyak között belevilágított a nap a szép kevély fiatal arcba. Kerekrenyírt sötét, sima haja szabadon hagyta a nyakát, az orra keményvágású volt, az ajka keskeny és elszánt, az állát előre feszítette. Nagy ménlován, még elnyúlt bőrujjasában is hajlékonynak látszott a teste s szabad kezét kitárt tenyérrel nyújtotta a mélységek fölé, mintha mutatná, hogy nincs többé mitől tartaniok.

— Látod-e? — Pünkösöd sebesen kiegyengette magát — úgy tud nézni, mintha bátorságot parancsolna...

A napsütés lemaradt fiatal gazdájuk fejről. Az arca belehajlott a zöld erdei homályba s mintha aszszonyfélével beszélne, a lova fülébe mondta: — Rege, te... hazafele tartunk! — Nyugalmától, akár csak riadt szolgálai, az állat is megnyugodott s ő odébb lovagolt a magas fenyők alatt.

A ló egyszerre puhán lépett. Egy nyíllövésnyi térségen bekapta a föld a köveket. A havasi rét hanyattfekve nézte maga felett a kék eget. Ung is felnézett. Verőfényes magasságokban madár víjjogott. A sűrűben valamilyen láthatatlan erdei vad csörtetése hömpölygött le a lejtőn.

Fáradt lován már harmadnapja jött az északi határ felől. A Havas Erdők hegyein át jött, kísérteties fehér hágókon, országgyepűn, országkapun, ösvényeken, csapásokon s néha lenhajú riadt pásztorok, néha a csillagok, néha a Fátra és a Vág mutatták az utat.

Errefele már se remeteség, se egyéb lakott hely nem akadt sehol. Éjjente barmok üres karáma, hegyi pásztorok kunyhója, zsiványok elhagyott barlangja, vagy az Úr Isten csillagos hideg ege voltak a menedékei. Nappal pedig hol ügetett, hol vezette a lovát, csúszós meredek csapásokon, mély erdők alján, kihalt patakok köves medrében. A patkó visszhangosan csattant egyet-egyet a nagy magányban és ő nem állt meg, míg a Vág völgyében össze nem futottak az árnyak éjtszakázni.

Ilyenkor közelebb bátorkodott a két lovascseléd tompa fegyvercsörömpölése. Lassan kocogtak, megmegálltak, kémlelődtek, hogy kitapasztalják, vajjon mi lehet a gazdájuk akarata? Kicsi kora óta ismerték őt, mégis félték, de azért valami babonás hittől csüg-

tek rajta. Neki pedig kedve telt ebben. Fegyvertelenül is szerette érezni a hatalmát.

Kiegyenesedett a nyeregben és intett tétovázó cselédszolgáinak. Egyszeribe megváltozott a testük fáradt tartása. Csendes állati örömtől szökött össze szívük táján a vér és a keze mozdulatáért lehozták volna néki még a csillagokat is.

Ivóvizet hurcoltak a sisakjában a mélyből, olykor messze elmentek tűzéért le a völgybe a folyómenti halászok földvermeihez s száraz hidegben baromtürelemmel ütögették tűzkőből a szikrát. Ragadozó emberek és állatok riasztására nagy lángot gerjesztettek a szabad szállásokon.

A tűz vörös lobogással égett a földön. Fényében előbbre jöttek a mohos fatörzsek az erdőből, és titkolózva nézték a fegyveres embereket és lenyergelt állatokat. A sűrűkben, mint a kőpergés a vízmosásban, szüntelenül neszelt az óvatos kis erdei állatok halk futkosása.

A lovas hanyatt feküdt a leterített farkasbőrön. Hátraeresztett feje alatt összekulcsolta a két kezét.

A fegyverhordozó és a csatlós ilyenkor halkan, merev szájjal beszéltek maguk között. Csak a tűzfény mozgott az arcukon, bele-belelobbant a szemük fényszírébe.

Vutuk szálas ösztövé ember volt, Pünkösdi széles-pofájú, alacsony növésű, testes legényke. A fegyverhordozó ritkán szólt, a csatlósból dült a beszéd és furcsán ki-kipukkant a nevetés. Pedig mióta lakott földről a hegyek közé vetődtek, megcsappant a kedve. Sokat szurkálta az éhség, szitkozódva, panaszkodva

átkozta a kövek mindenségét. Vutuk megvetette őt ezért. Különben a fegyverhordozó a gazdáján kívül minden teremtet lelket megvetett és a legbelsejében a gazdáját sem azért tisztelte, mert a gazdája volt, hanem azért, mert bátrabb volt, mint ő. De Pünkösd nem volt bátrabb. Oda se nézett hát, ha beszélt, pökött egyet-egyet igen messzire s megint csak rettentő nyugodalmasan sodorta hosszú ősz bajuszát.

A csatlós elkáromkodta magát mérgében:

— Hát ha kedvedre vannak a kövek, elégülj meg vénember kövel meg mennykővel, — aztán mégis megosztotta vele maradék kenyérét.

Ung száját szórakozott mosolygás vonta felfelé. Így volt ez mindig. Jó sorjukban egyre patvarkodtak ezek, de ha bajba keveredtek, menten összefogtak. Megszokta már, mióta úratyja neki ajándékozta a két cselédet éppen azidőben, mikoriban elküldte őt szabad udvarából, hogy meglássa a külső világot, vagy talán, hogy az otthoni közönséges népek ne lássák az ő szíve sanyarúságát... a holdnak telésfogyása szerint számlált három egész esztendőnek előtte.

Amint ott a földön elnyúlva feküdt, konok göggel beletaszított állával a levegőbe: Igaza volt! Igaza volt úratyjának mikor nem tűrhette, hogy erős bánkódását odahaza egyebek is lássák, ha már a lányos szomszéd udvarban mást többre tartottak az ő fiánál. Ezért parancsolta, hogy elmenjen. Nagy úr volt az atyja a határban és senki könnyen az ő akaratát nem vehette. Az udvaron fegyveresen aludtak akkoriban a férfiak, a cselédnép kéznél tartotta a villát és a füstélyt és asszonyanyja oly igen csendesén járt a

házban, hogy hallani se lehetett. Csak utolsó reggel, mikor búcsúzásakor megjelölte az ő fiát a kereszt jelével, mondotta néki, hogy őt talán a vigasztaló szent Lélek kegyelme amúgy is mindig Istennek szolgálatára szánta és hogy ez most már el is következik.

Milyen tiltakozóan lobbant ettől a fejébe a vér. De ki bátorkodnék ily dologban édes szüléjének ellene mondani? Sok testvére közül ő volt az udvarban a legfiatalabbik. Bátyjainak, a rettentő erejű Lacznak, a kevély Kolosnak, Donknak és a csendesszívű jámbor Gintnek is, már a maga kedvére való feleséget vett volt úratyjuk. Priskát, Annokot s a kis Évát, nagy hitbérért messze várispánságokba királyi embereknek adta feleségnek. Róla pedig, íme hát úgy határoztak, legyen az Egyházé.

Mintha villám csapott volna bele. Csak akkor fogta fel ésszel, hogy az anyja kicsi kora óta kívánhatta ezt s ő, ha nem is tudta, minden zenebonás vásott vadságában ez ellen a titkolt kívánsága ellen lázadt. Bálint mester, a nagy szótalán pap, asszonyanyja egytestvére is ilyesmiket akarhatott, mikor eljött az udvarba a szentkúti szerzetes atyafiak apáтурával. Ő meg kiszökött előlük a pásztorokhoz és hallgatta, ami csodákat régi bálványos dolgokról, pogány táltosokról s az égnek sok csillagáról lassan, komolyan a tűznél meséltek.

Hogy szerette ezt! Ilyenkor, ha az öregpásztor Maradék nem oda vigyázott, még a kürtjét is megfújhatta néha. Gyönyörű nagy kürt volt, füstösnyakú pusztai bika szarvából való s nem is igen akadhatott külön e világon. Rovások is látszóttak még rajta és a hangja olyan volt, mint amilyen talán a hadikürtök ékes zengése lehetett. Álmában is felszökött tőle a

gulya, robogva jött mind az egész ménes, ő pedig csak fújta, gyerekszeme messze révedt a pusztákba s elgondolta szépen: így hangzik majd, mire fegyveresek élén hadba szállhat. A király meg csak nézi és hivatja a diadal után s mintha azon koronásan nagyvásárból jönne, keresgél az iszákjában. És ő térdre ereszkedve mondja: nem kell neki se arany, se ezüst, hanem ha mindenképpen jutalmazni akarja a király, adjon neki olyan kürtöt, mint a kolontói öregpásztor kürtje ...

Kicsiny legényke volt még akkor. Elforgott az idő azóta. S mikor aztán az a lakodalom megesett a szomszéd udvarban és végül mégis el kellett jönnie Bálint mesterrel, az öreg Maradék odaadta neki a kürtjét. Milyen szegény, elnyűtt kis kürt lett addigra belőle. Vagy olyan volt már azelőtt is? ... Ki tudna ilyesmit utóbb megmondani? „Ha bajban léssz, fúdd meg, lelkem, kicsi gazdám, tüstént ott termünk a szolgálatodra” — ezt mondta az öregpásztor s mintha bogár esett volna a szemébe, beletörölt a tenyerével. Azzal fordult egyet és erős káromkodással hajtotta a gulyát, noha nem is járt tilosban. Ő meg lovagolt elfele Bálint mester lassújárású kesely lova mellett toronyiránt a szentkúti apátságnak, a Keled fiak udvara felé, át a Homokon, a nagyrégi pesti révnek. Csak ott tudta meg, hogy onnan is tovább kell mennie.

Bálint mestert, aki a király könyv-író udvari papjai közül való volt, miképpen azt a régi királyok óta szokásba vették, épp azidőkben küldötték át egy Párizsnak mondott jeles város érseki iskolájába, hogy a decretumok és minden szabad tudományok mesteriségét megtanulja. Mire rövidesen már indult is

volna, székszavúan akkor adta értésére Ungnak, hogy atyja parancsából ő is készülődjék.

A fekete papot két szent benedekrendi testvér és kevés fegyverese kísérte az útra. Később még a pilisi szürke barátok apátura is hozzájuk szegődött egynéhány társával, mert nagy Káptalanra, az ő fő rendtartományukba voltak indulóban. És miközben a szerzetesek így együttesen vándoroltak messze tartományokon át, mintha a foglyuk lett volna, neki is velük kellett lovagolnia két fegyveres cselédszolgájával, míg sok viszontagságok és imádkozások között be nem mentek szent Genovéva megerősített apátsága felől a gallusok országának fővárosába.

Ott azután Bálint mester szigorú intésekkel és ájtatos ajánlásokkal beszorította őt egyidőre a szajnamenti jámbor kanonokok klastromoskolájába, hogy a grammatikai mesterség tudományában megerősítsék és jó növendékpapot neveljenek belőle.

Így történt . . . Még most, itthon, a szabad, vadon erdőkben is fellángolt benne a harag, mikor erre visszagondolt. De sanyarú is volt ott az élete a lélekzetszorongató, sötét, bűdös, dohos falak között, nyegle oskolásokra leszködő hosszúorrú magisterek, rectorok, doctorok s a gallusok tartományainak eretnekségeiről eszelősen vitázó papok rabságában. Idegenek, mind csupa idegen! Végül is nem tudta elviselni: „Adjátok vissza a kardomat, a lovamat! . . .” Nekibúsult dühös kiáltozásától összefutottak az oskolások. Mikor pedig az éktelen lármáért megfeddette őt a kanonokok gyülekezete előtt a káptalanházban a magister regens, dacosan állt s az ajkát harapta. Nagy elszörnyűködés támadt e megátalkodottságán és senki sem kételke-

dett többé, hogy a Gonosz tartja megszállva ezt a szaracénust. Régen tudta, hogy így hívják őt a háta mögött, de most, mert már a szemébe is mondták, nem tűrhette többé. Mintha vér ömlött volna el meleg bronz felett, elpirult az arca és torkaszakadva meg'nt kiáltozta: „A kardomat, a lovamat!” Aztán, mikor minden erejükből rázni kezdték, hogy kirázzák a beléfurakodott ördögöt, egyszeribe az ő nyelvükön ordította a képükbe: ne háborgassák mán, mert éppen most otthoni szóval imádkozik, eresztenék őt innen haza az Isten hírével.

Felnevetett a tűznél suhancos fiatal nevetéssel s mintha újra a szajnamenti kanoniával állna szemben, kihívóan belenézett az éjtszaka sötétjébe. De ettől valahogyan alább hagyott a víg kedve. Eszébe jutott, hogyan is akarták őt aztán azok a jámborok ebnek való sötét oduban, rothadt férges szalmán, kenyéren és vizen csendesebb imádságra szoktatni.

Még Bálint mesterért is küldtek, hadd lássa az ő közfelvalójának a szégyenét és parancsolja meg neki keményen, hogy ezentúl keresztények nyelvén imádkozzék. Így mondták! Ettől kifakadt a lelke keserűsége. Ezek a kegyes sátánok bátorzkodnak? Akik csak a kis Szajnáat tudják, de a nagyhatalmas Tisza vizéről semmit sem tudnak s hitetlen szaracénusok földjének állítják szent István király szép országát, szent Erzsébet asszony egytestvérének, Béla úrnak büszke királyságát... Bálint mester felette komoran hallgatta a tajtékzást de egészen közel hajolt az arcához, mikor mondotta: „Tanuld el tőlük, amiket ők tudnak és tartsd eszedben, amiket mi tudunk, mert csak ezenképpen előződ meg őket...” Közben szikrázott

a szeme, mint az éjtszakában megbolygatott pusztai tűz, aztán mélyen lehajtotta csuklyás fejét, mikor a tömlőcből kilépett. Ő pedig, amíg csak odabenn fogva tartották, akár a verembe hajszolt vad, körbe-körbe járt és a keskeny ablak rácsos nyílásán át egyre az odavaló, tenyérszerű hitvány sápadt kis eget nézte, amelyikből kéken, mélyen annyi sok volt otthon, a síkon, Kolontó felett... És nekiugrott, rázta, az öklével verte és elgörcsítette a rostélyvasat.

Bele tartotta a kezét a vágmenti szállástűz világába. Még most is látszott rajta annak az elgörcsített rácsnak a nyoma. Halkan maga elő füttyentett. De a kanoniában attól fogva bezzeg érezni is lehetett, hogy félnek tőle az oskolások, mert közülük többé senki sem bátorkodott őt szaracénusnak hiddogálni. Aztán kétszer tizenkét holdváltozás se telt bele... Egy kora hajnalon, zsolozsmázás után kitört, mint a pusztai ragadozó a csalitból és a megriadt szent barátok, csak hogy békével menjen, kinyitották előtte a kaput. A lovát, a szolgálait mindenestől utána kergették, még a kardját is utána hajították az ajtó ijedt kis nyílásán át. Kihajították az ő kardját! Azok... Jól belevágta a kapufélfába, hogy a sok latin betű között ettől a magyar rovástól mindig ráemlékezzenek.

Kevélyen így eredt útnak, kopjásszolgák, íjasok nélkül, két otthoni cselédjével magányosan és vándorolt, a merre a kedve tartotta.

Mióta hazafele jöttek, esténként a szállástüzeknél nem egyszer vissza akart volna emlékezni sorjára mindenre, ami történt. De a számlálhatatlan idegen napok és idegen éjtszakák olyanok voltak, mint mikor az úton

egyik lábnyom a másikba lép és a sok nyomtól már nem látszik tisztán egyetlenegy sem... Klastromok, várak és városok jutottak az eszébe, útszéli kocsmák, vesztőhelyek és vásárok, jeles látványosságok, istenítéletek, lovagi tornák, processziók, boszorkányégetések és micsoda ivások és verekedések... Aztán meg kényes udvari emberek, tudós kalendáriomírók, szent remeték, eretnekek, markgráfok, szajhák és lovagok, bélpoklosok, latrok, nemes szüzek és cifra asszonyok, akiktől mindíg odébb ment...

Megvetően, fiatalos nyers kegyetlenséggel nevetett magában. Amint most a farkasbőrön nyújtózva visszagondolt rájuk, nem mutatkozott a gondolatában egynek az arca sem. Pedig hogy tartóztatták azok a szüzek s asszonyemberek, hogy tudtak integetni, mikor odébb ment. És ő már alig emlékezik... Talán arra az egyetlenegyre? Nem, arra sem... csak a keskenőjére, mikor siralommal kilobogott a rácsos ablakon. Tavasz lehetett akkor... A hársfák virágzása érzett a levegőben. Tavasz volt, mikor a lova patkója utolszor végigcsattogott a kerek kövekkel csodára kirakott fűfingos sikátorokon, átdübürgött a fahidak felett, ki a felvonórostélyos öreg kapun és a kőből hordott városfalak mögött eltűnedezték a zeg-zugos párizsi tetők, az összezsúfolt hegyes templomtornyok és fekete paloták, a mocsaras, szigetes Szajna mentén.

Aki szembejött, utána fordult még nyílt úton is. „Ki ez a lovas?...“ Nézték, míg el nem fedte a por és a tekintetük szinte fénylett, mintha a szemükben maradt volna a szép, idegenszerű arc diadalmas ifjúsága. Nyomában járó két fegyveres cselédje látta, hogyan nézik... „Csak báméskodjatok! Sok kopja-

vetéstől ilyen hajlékony a teste, sok nehéz páncélviselésből ilyen izmos . . .“ „Ügye, másként üli a lovat, mint e tartománybeliek?“

És előttük keletnek, mindig keletnek, a nap felé tartott a lovas.

Tavaszi volt akkor. Burgundiában pedig már arattak a népek, a rajnai tartományokban szüreteltek és a thüringiai erdőkben hullott a lomb, mikor arra járt.

Az útmenti fákon olykor akasztott emberek, olykor gyümölcsök lógtak. A várfalakra kitűzött karókon ázott kis madarak szárították a tollukat, vagy felnyársalt emberfejek száradtak a szélben s a szomszéd csap-székben tisztátalan asszonyemberekkel csak daloltak az utasok és vándorló legények.

Másként ölték és másként vigadtak azok, mint otthon ő nála.

Aztán már rossz szelek fújták a zimankót a megerősített német várhelyek körül. Váltott vezetőket vett maga mellé, akik ismerték azoknak a tartományoknak az útjait és mégis nekinyargalt a télnek. Ügetett kavargó hóviharokon át és vesztegelt behavazott városfalak között s megint hajszolta a lovát, mert nem lehetett elviselni, olyan nagyon sanyargatta a vágyódás, hogy hazamenne a Tisza partjára.

Akkoriban esett meg az is, hogy egy keresztútnál szóbaereszkedett két prédikáló baráttal, akik arra vándoroltak. A barátok esztendőnek előtte eredtek útnak a halicsi fejedelemségből s mondták, hogy általjőve Magyarországon, olyas beszédeket hallottak az ottani klastromokban, mintha a tatárok az erdőkön át leszállnának az oroszok földjéről, miértis nagy rontások és veszedelmek fenyegetik a keresztény népeket.

Ettől fogva sokszor gondolt a két prédikáló barát beszédeire. Már hiába intették a menedékhelyeken jólelkű jámborok, hogy hófúvásba vész, ha kimegy onnan, hogy rablólovagok és kószáló latrok fosztogatnak az utakon és a tartományi őrgrófok is megsarcolják, aki ilyenkor télvíz idején fegyveres sereg nélkül nyílt helyre bátorkodik. A hidegtől, a latroktól, de még a nagyhatalmas báróktól és őrgrófoktól sem ijedt meg, bár az utasok okulására sok keresztútnál meredeztek az ő bitófáik.

Vakmerően, makacsul jött, csak jött és átvágta magát a morvák és csehek tartományain is és minden veszedelmen, minden viszontagságon.

A Vág, mintha közelebb jött volna hozzá, a víz hidege érzett a sötétből. A két cseléd már régen aludt. A lovak szeme álmosan pislantott bele a fénybe.

Ung elnyújtott lábával rőzsét taszított a parázsba. A nyirkos rőzse alatt kisidőre elalélt a láng. A füst alacsonyan kúszott a sűrűbe, a fák nyugtalan árnyéka futkosott a földön, mint a borzongás.

Feljebb húzta magán az állatbőr takarót. Fázott, de talán nem is a hegyek és a vizek hidegétől. Sok elmúlt viszontagság és sok nagy veszedelem jutott az eszébe. A szajnaparti köd és az az elfeketült, dohos kanonia a víz felett, amelyik még útközben is minden kolostorból fenyegetőn utána nyúlt, hogy behúzza s többé ne eressze haza soha. Aztán Rheims és az aljas sikátor támadói. Gonosz menedékhelyek, gyanús kocsmák. Merseburg és prédaleső váracsák és az az ajtó, amelyiket a feketeköpanyeges emberek éjnek idején rátörtek...

Ki imádkozott érte, hogy csodálatosan mindig megmenekült?

Öklére támasztotta az állát. Mialatt a tűzbe nézett, mintha búsbarsonyos éji lepke szállt volna át a fényen, elébe rebbent egy asszony nézésének az emléke . . . Köves medrű, sebes folyó felett állt az asszony és a magas, fekete fahíd feljárójánál vasrúdra felnyársalt embertest merevedett. A nyaka csigolyájánál jött ki a nyárs, véres feje oldalt lógott. Az asszony jajveszékelt és egyre hessegette a varjakat, az összevrődött nép pedig nevette. Mikor Ung a hidra ért, megakadt a szeme az asszonyon. „A fiam volt“ . . . csak ennyit mondott és ebben a pillanatban valami ismerős látszott annak az idegen asszonynak a szemében. Valami olyan ismerős . . . és neki, még ha nem is akarta volna, fejhajtással köszöntenie kellett őt. A népségek csúfolódva röhögtek ezt, egy lovag pedig, aki látta, szörnyen felháborodott, hogy vitéz léteire ilyent cselkedett. Révedező, üres tekintettel nézett rájuk. Mit akarnak? De hát . . . ott a hidon az az idegen asszony . . . aki még az ő holt fiáról is elhajtotta a varjakat . . . És hogy ő elhaladtában köszöntötte volna? . . . Nem tudta, miért tette. Azután sem tudta. Csak most. . . Most jutott eszébe, hogy akkor is messze édesanyjára gondolt, aki vándorlása közben bizonyosan mindig imádkozott érte. S mintha oda tartoznék, egyszerre még valaki az eszébe jutott. Végighúzta a kezét a homlokán. El akarta úzni, de későn volt már a hatalmába vette . . .

A thüringiai tartományban lovagolt akkor. Az erdő előtt valamely kicsiny várhelyen egy Wolffgernek mondott nemes úrnál kért szállást éjtszakára. Wolff-

ger úr, mikor megtudta, mi járatban van, barátságosan befogadta és saját kamrájában vetett neki ágyat, elalvás előtt pedig sokat faggatta, mivelhogy magyarországi Erzsébet asszonynak életében az ő szolgálatára volt Eisenachban és annakutána fent a wartburgi hegyvárban is. Beszélte Wolffger úr: „Ismertem néminemű pannonokat, kik követségben jártak nála és ama magyar dajkát is ismertem ki holdfényes estéken a tartományi grófnéasszond magas kamrájában csodálatos idegen dalokat hár, fázott“... Mire elaludtak, Ung a sok beszéd után azt álmodta, otthon van, titokzatos hárfaszó peng a tiszai füzesek felől és a kamrája nyitott ajtaján bevilágít a hold. Álmában úgy látta, hogy a küszöbön valaki áll. Nem jön be hozzá, csak áll és fehér és szomorú és szép és törékeny, mint amilyenek Wolffger úr a magyar királyok házából való szent Erzsébet asszonyt mondotta. Fel akarta emelni a fejét, hogy jobban odalásson, de ekkorra az álomasszony már valaki más volt.

A jelenés kicsiny alakja felmagasodott. Még fiatalabbnak tetszett, mint az előbb. Barna szeme a sötét pillák árnyéka alatt valamilyen elválkozásban csodálatosan világos szürke lett, mint a vadgalamb csillanó szárnya a holdfényen és szép homloka fehérségébe ismerősen vágta bele kékfekete sarkantyúját a hajánövése.

Hogy szerette ő ezt megcsókolni régen...

Bizonyosan felnyöghetett álmában akkor, mert aki az ajtónál támaszkodott, egyszerre egészen feléje fordult. Mozdulatától megcsúszott a csípőöve, lecsúszott a combjára, mintha lazán csak egy maroknyi

hosszúszerű virágot fogna át. Kis keble felett arany nyakláncok és csatok villanásában ringatóan szállt és emelkedett a haja két előre vetett hullámos fonata.

Nem szólt, nem is intett onnan a holdfényes küszöbről, csak nézett rá, mégis erősebben hívta, mint a sok idegen tartomány minden asszonya... Ő meg felelte: „Te vagy, te... hát mégis eljöttél, Kinga, az Isten megáldjon...” Aztán felébredt a tulajdon hangjától Wolffger úr kamrájában. Mikor pedig napköltekor a várhelyről tovább lovagolt, már csak Kinga nevét tudta, akit három esztendő óta mindig el akart volna felejteni. Egész nap csak azt tudta. Az elmaradozó erdők közt a szél is mondta neki, a köves úton még a lova patkója is...

A vágparti hideg éjszakában meleg láng futott el ekkor az arca felett. Zavarodottan körülnézett. Emberei és az állatok is elnyúlva, fáradtan aludtak. Egyedül volt ébren, nagy erdőségek közepén. Senki sem nézhetett a szemébe, arra gondolhatott hát, akire akart. Most az egyszer... Már lehorgasztotta a fejét: máskor is, sokszor, mikor nem akarta, mikor kínjában az öklét harapta. Ivások közben, ha asszony nyal volt, vagy a várhelyeken, ahol útközben megszállott s a vendéglovagnak járó élő, éjszakai ajándék várakozott rá a kamrájában. Akkor is Kingára gondolt. És egyszer, még mielőtt Burgundiába ért... Ott annyi virág nyílt. Kihajolt a nyeregből s nyujtózkodó kézzel virágzó ágakat tépett az útmenti fákról. A vasingéhez szorította a virágzást, vitte nyalábban, lóháton, vigyázva, hogy a szirma le ne hulljon. A kútnál kérték tőle a leányok, de ő nem adta. „Kinek viszitek, ékes lovag?” Kinek

viszi? ... Vadul, messzire eldobta magától a virágzó ágakat ...

Visszagondolásában dühösen, elégedetten bólintott most, mintha önmagának bólintana. De ez nem tartott soká. Már töprengve ráncolta a homlokát. Persze, hogy egyébkor is, nem egyszer, nagy vásárokra, útközben, amiket csak látott, lágy asszony-skarlátot és nyakbavaló ékességeket, sólymot, fehér paripát ... Ugyan kinek akart ő így mindent hazahozni?

Felsóhajtott. Mire való is volt az ő sok messze vándorlása? A szíve megint úgy dörömböl, mint Wolffger úr kamrájában, az álom reggelén, mikor nap az a másik csodálatos dolog is megesett. A barátságos váracska alól már jó darabon tovább lovagoltak. Csordába verődött fegyveres népség jött futva az úton. Részegek voltak mind, buján ordítózva egy leányt hurcoltak magukkal. Ettől, mintha mennykő csapta volna meg, az jutott eszébe, mikor odahaza nagy pompával a komárombeli Obor fia, Ders, Kingát vitte el magának és elfele lobogtak a Tisza partján a lakodalmas fáklyák ... Erre gondolt az idegen úton és egymagában rárontott a fegyveres részekre. Sohasem viaskodott olyan eszeveszetten. A kardja nekik süvöltött, akár a pusztai forgószelek, azok meg jajgatva futamodtak a felkavart porban ... A vérében szinte megenyhült egy régi vad harag! De kinyújtózni se volt ideje, valaki már zokogva ráborult a kengyelvasra. Lenézett a fiatal, szőke leányra ... Messziről kiáltozva, ismeretlen lovasok jöttek. Sápadtak voltak, kettő fiatal, szőke, egy őszfejú sírva magához ölelte a lányt. Hálálkodón még egy

drágaköves gyűrűt is felnyújtott neki. Ettől elmúlt benne az öröm. Elutasította magától az ajándékot. Mit tudnak ezek? ... Mit köszönnek? ... Hiszen nem is az ismeretlen részek ellen ment ő ... Hiszen nem is ezért a leányért tette ... Csak némán intett, mikor odébb lovagolt. Kelet felé, mindig kelet felé ...

A lihegő parázs felett összeszökött a szemöldöke. Rántott egyet magán, mintha álmából a szívét akarná felverni. Az ördögbe! Mi leli? Miféle búskodó vitéz lett belőle ma éjjel? Hiszen nem akart már ő többé soha ilyesmikre gondolni.

A csillag feljött a hegy mögül. Szél támadt az erdőn. Füttyülésére csontvázak tornája kerekedett a sűrűben, száraz koccanással reccsentek egymásnak az elaszott ágak.

Ung felugrott a földről. Egy ideig topogott a tűznél, hogy lekergesse magáról az éjtszakai hideget, vagy mit, aztán nagyot nyújtózott.

Már világosodni kezdett az ég egyik sarka. Az emberek álmosan nyergeltek. Mire délirányban lefelé ereszkedtek a hegyekről, egészen megvirradt. Itt olykor megint várföldi népek lakott helyei közé szorult a lejtős, köves út. A patkócsattogásra gyanakvó arcok néztek ki az ijedt ajtóréseken. Esténként pedig a hadútra leső kis hegyvárak világos ablaka, mint ugrásra kész hiúzok és vadmacskák szeme tüzelt elő fejük felett a sűrűkből.

De a lovas nem állt meg. És mellette, mintha őrségváltás lett volna a Vág völgyében, egymásután felágaskodott a fenyvesekből a trencsényi kővár, a bolondóci sötét torony a szép folyó felett, a szolgál-

győri szentegyház és tegnap királyi földön a semptei őrhely. Minden felágaskodott és hátrálva megint minden lefeküdt az időtlen ősi erdők között.

A ló patkója az utolsó meredeken csúszott lefele. A fák gyérülni kezdtek. Súlyos gallyaik, mint zöld pávák uszályai, kényesen himbálóztak kétoldalt a kengyelvasak mellett, aztán süvítve sóhajtottak vissza a sűrűbe.

Ung utánuk nézett. Már nem látszott a csapás. Mögötte a völgy hajlásánál, mint roppant rozsdás reteszek, kidőlt, rőt óriásfák zárták be a vadont. Elmaradoztak róla a hegyek titokzatos árnyékai. A táj megnyugodott és a széthajlított ágak között messze messzire kinyílt előtte ragyogón a völgy.

A folyó ziháló szűk lélekzete itt már kitágult. A sodródó hideg vízben nagy topolyák álltak nyugalmasan. A hullám nek nyaldosott a lucskos zöld fátörzseknek, csobbanó özönlésében parti füzesek lecsüngő gallyait kapdosta.

Az erdőkön innen elvétett udvarokról füst szállingózott. A földeken zöld darabokban berzengett a fiatal vetés és remegése felett, a hanyatló napfényben, kitárt karokkal egy útkereszt állt. A kereszt árnyéka hosszan lenyúlt a kanyargó hadútra. Ung lova belelépett az árnyékba, a patkó rátiport, míg a lovas szeme a nap felé nézett. Pedig mennyit tanítgatta neki az anyja, mielőtt nagy vándorlására elindult: „Emlékezzél rá Ung, az útkeresztek-nél soha ne feledd magadat megjelölni a kereszt jelével“ ...

Visszapillantott. De az útkereszt már úgyis mesz-

sze volt és a füzek között éppen akkor egy kislány bukkant elé. A leány vízért jött a folyóhoz. Az ércveder megcsikordult a kavicson. Ung kihajolt a nyeregből és inni kért. A víz hideg volt, a leány tekintete meleg. Mikor felnevetett hozzá, ő is visszanevetett rá a veder billenő hűvös tükre felett. Mind a kettőjük szeme úgy csillogott, mintha örülnének. A lovas ruházata, hosszú egyenes kardja és a sarkantyúja nemes vitézi mivoltára mutatott. Sötét haja kifénylett az úri süveg alól, aranybarna szeme kedvesen is tudott nézni, ha ő is úgy akarta és szép, hetyke arca olyan fiatal volt.

— Kié vagy? — kérdezte a leánytól.

— A szerzetes atyafiak monostorföldjének vagyok a jószága.

— Kedvemre való jószág vagy!

Ugnak megint nevetnie kellett az örömtől, hogy itthoni szóval szólhat és úton-útfélen is itthoni beszéddel felelnek neki. Ezt, azt, mindenfélét kérdezett, csakhogyan hallja a másikat:

— Aztán mondd, megmutatnád-e amaz atyafiak útját? — Hirtelen még jobban kihajolt a nyeregből. Tenyerébe fogta a leány állát és magafelé emelte a nevető arcot.

De a leány ekkor megijedt az ismeretlen vitéztől. Rántott egyet a fején, elkapta az állát a kezéből és sebesen futni kezdett ki-kiloccsanó vedrével. Csak a partos földnél állt meg. A vakító rézsút napsütésben felemelt karjával beárnyékolta a szemét, úgy nézett utána a lovasnak.

— Jószerencsével járjatok! — állával a ló patája

irányába integetett, valami figyelmeztetést is kiáltott még, de Ung már nem hallotta meg.

Az itthoni beszéd... a leányos nevetés... ettől váratlanul egy másik, régi kis nevetés kezdett ocsúdni az emlékezetében. A kolontói mesgyén... akkor is rézsút sütött a nap. A boglyák árnyéka elnyúlt a földön, ő meg a tenyerébe fogott egy akaratos, gyerekes leányarcot és lehajolt hozzá a nyeregből, hogy megcsókolja a homlokát, ott, ahol sötét ékben a hajánövése kezdődött. Az ingváll bő és laza volt a törékeny keskeny leánytesten és a fehér nyíláson át akkor egyetlenegyszer meglátta kicsiny, mezítelen keble gyors emelkedését.

A szemefényébe még most is gyöngéd homály vetődött, mint mikor acéltükörre lehelnek. Ilyen hirtelen semmiért, semmitől ellágyul? A fogát csikorgatta. Csakis a Gonosz incselkedése lehet, hogy már megint a komáromi révhely jut az eszébe s túl a tornyos szent András egyházon az a ház... Nem akar ő odamenni. Haza akar menni... Mi köze neki a más asszonyához?

Mereven nézte maga előtt az utat és az járt a fejében, mikor egyszer mégis elment oda, mielőtt a pesti révhelyről napnyugatnak lovagolt. Míg Bálint mester készülődött, megszökött tőle, hogy Kingát utolszor láthassa.

Nyersen megrántotta a fékszárat. A lova ágaskodva felkapált a levegőbe s messze elnyúló árnyéka sötétten kapált a mezőben is. Ő meg csak azért is visszaneézett az útmenti kislányra.

A leány utána fordulva még mindig a partos földön állt. Meztelen karjával beárnyékolta a szemét.

A megbillent vederből féloldalt lassan folydogált le csupasz lábára a víz. Mögötte az erdőszélen hórihorgas dárdanyél hegye gyulladt meg a lenyugvó napban és irdatlan nagy pajzs mögül kibukkant Vutuk kenderbajuszos száraz ősz parasztfeje. A gazdája sisakja és a vértjei kétoldalt himbált a nyergén. Az ember is, az állat is szinte roskadozott a sok rájuk aggatott nehéz fegyvertől. Pünkösöd hangja még valahol a sűrűből kiáltozott. Sustorogva hánykolódott körülte a fiatalos erdő, amint kifele birkózta magát a vezetéklóval.

Alegény süvegjét lekapták az ágak. A haja borzas volt, az arca tüzelt. Szörnyen káromkodott. Hanem aztán, mikor a leányt a vederrel meglátta, kimeresztette a szemét és egyszerre csak boldog pofával ő is nevetni kezdett:

— Lelkem, galambom ... hát most mán elhiszem, hogy igazán idehaza vagyunk ...

A lovas ekkorra jó messze előttük ügetett. Közeledtére, nagyszarvú, ezüstfehér ökrök mögött, öreg paraszt egyenesedett a szántásban. Mozdulatától meglóbálódott mezítelen szőrös mellén két ágba font haja.

Ungnak felcsillant a szeme. Ilyen parasztot, meg ilyen nagyszarvú ökröket, mióta elment, széles e világon nem látott sehol.

— Hé, öreg! — kiáltotta, — hol lelek erre ember-séges menedékhelyet éjtszakára?

A paraszt lassan fordította törődött kérges arcát az ifjú ember felé. Egy darabig merően, bizalmatlanul nézte őt, aztán nehéz ostorával némán a domb irányába mutatott. Az ostor vége lehajlott, de nem moccant a levegőben.

— Merre viszen oda a kurtábbik út? — kérdezte a lovas.

A paraszt hátratolta zsíros süvegét s a kezefejével elgondolkodón törölte végig göröngyös, öreg homlokát:

— Nagy járóföld lehet odáig. Sohse kerültem ama dombon túl!

Többet nem szólt, csak állt a szántásban, mintha belőle nőtt volna ki és a gyökere nem engedné.

Mire a lovas a dombra ért, hanyatlott a nap az égen. A monostori földeken szétteregetett trágya szaga érzett a márciusi alkonyatban. A Vágról köd szállt s mintha a naptűz füstje lenne, messzire elkanyargott a völgyben a folyó felett. Lenn, távol az aranyló párákban, lombra váró, nagy csupasz fák között, egy magányos torony ágaskodott. Errébb, a domb lábánál, rongyos, görnyedt asszony ült az árokparton. A fejét oldalvást nagy botjára támasztotta.

A bot görcsös kampójára hajló arc olyan volt, mint száraz ágon fityegő száraz levél.

Ung lenézett rá a nyeregből.

Valamilyen ijesztő vigyorgásban egyszerre összébb zsugorodott ekkor a botkampón a száraz levél. Az asszony elaszott keze beleemelkedett az alkonyatba, ahogy a ló patája felé mutatott:

— Úr vitéz, rossz jeleim vannak... forduljatok vissza...

A lovas hátranézett. Ekkor vette észre, hogy lemaradt a ló bal patkója.

— Tán tanult boszorkány vagy?

Bánta is Ung, mit mondanak neki, csak hogy végtére a maga nyelvén mondják. Ma mindenkit szeretett és nagykedvében ránevetett még az útmenti banyára is:

— Fogd a jövődölésedért!

Egy pénzt dobott az asszony ölébe. Aztán sarkantyúba csípte a lovát és vágatott a magányos, messze torony felé.

II.

Már esteledett, mire Ung a monostorhoz ért. A sötétedő csendben borzas sövények védték a körülárkolt helyet. A sűrűben bujkáló falak és tetők fölött, mint valami ordas bástya, csak a monostori templom tornya nézett túl a fákon.

Ott fenn, dárdára dülve egy barát állt őrséget a csillagos égből és éneklő hangon, elnyújtva kiáltozott le a magasból, valahányszor lóhátas ember üggetése közeledett a vágvölgyi hadútról.

A nagy udvaron béklyózott nyerges lovak harapdálták a füvet. Egy öreg szekér rúdjánál kifogott ökrök fehérlettek elő a homályból. Sok elejtett vad hevert a földön. A szél mozgolódása onnan felől friss vérszagot kevert a hűvös levegőbe.

A nyitott szín alatt még dolgozott a monostori fegyverkovács. Mogorva arcán meg-meglódult a szabad tűz fénye. Szétvetett két térde között mezítelen kardot kalapált egy kövön. Báránybőrsüveges ember állt előtte. Az ember szeme ugrálva követte a kalapács mozgását. A szín lábánál nagyvadat nyúzott néhány nekigyürkőzött legény. Könyökig véres volt a karjuk, összeszorított foguk ki-kivilágított az erőlködéstől.

A monostori malom alatt zúgott a víz. Beljebb szenestörzsű vadkörtefa tövéen még egy tűz égett. Lobogásában ködmönös körvonalak guggoltak a földön. A himbáló fény hol itt, hol ott bozontos, elvadult fejeket kapkodott elő a sötétből. Monostorbeli halászok és többnyire utasok cselédnépei lehetnek, akik a kívülső bizonytalanságból éji menedéket kérni, a barátok udvarába tértek.

A gazdáik már tető alá húzódtak. A kőház vaszegecs kapujának a falürege odalátszott az elnyúló tűzfényben. Ung, mintha vöröslő pallón át lovalgolna, beleléptetett a rőt világosságba. A felriadt cselédemberek kaszájukhoz kaptak. Többen szaladtak felé. De rájuk se hederített, csak lehajolt a nyeregből és megcsapkodta a zörgető kalapáccsal a kaput.

Közben Vutuk is bekocogott az udvarra. Tömén-telen fegyver alatt görnyedő alakja lassan mozgott előbbre a megvilágított fűvön. Leghátul Pünkösöd következett a vezetéklóval. Most már őket figyelték a kaszás emberek. A tűz körül a szemükkel intettek össze a többiek: messze földről jöhetett ez a két lovascseléd... És egyik-másik tátott szájjal utánuk csodálkozott.

Ung újból zörgetett. Soká tartott, mire odabent a lelkődő-rács mögött elmondta a kaputartó fráter a Miatyánkot s megkérdezte, ki légyen és mi járatban van a kései zörgető?

— Útból jöttem. Tomor nemből való Benk fia, Ung vagyok, dícsértessék az Úr Jézus Krisztus.

Mikor kisvártatva a kapu óvatosan nyílni kezdett, Ung odavetette Pünkösödnek a lova kantárszárát:

— Vasaltasd meg, leveszett a hátsó bal patkója.
Nagy robajjal becsattant mögötte a kapu.

— Saluto te, — mondotta a barát vontatott hangon, miközben a vesszőre kötözött olajos mécsest a jövevény arcához emelte. Csendesen, erősen meg-nézte őt. A hunyorgó kis láng világánál Ung is meg-nézte a barátot. Mindegyikük valamilyen készültség-ben kémlelte a másikat.

Az utas hamarabb abbahagyta ezt. Keze eleresz-tette a kardját. Ettől a beteges arcú fráter is szelí-debbre enyhült, de azért, hogy szemmeltarthassa az ismeretlent, mégis inkább maga előtt küldte a szűk folyosón. A mécses világa alig lézengett a vizes falon. A barát feszülten fürkészte az előtte haladó egyenes fiatal hátat és halkán szüntelenül imádkozott. Mezítelen lába elvétve csattant a köveken.

A folyosó falbamélyedő alacsony ajtnak vitt neki. A fráter magasabbra emelte az olajos mécsest. Ung úgy botorkált lefelé, mintha nem is ő lépne, hanem a garádics süllyedne vele szinte a föld alá.

Homályos, mély helyiségbe ért.

Ez a monostori menedékhely valamikor kezdetben talán a rend káptalanháza lehetett. De az ember semmit sem láthatott itt tisztán. Láng vakította, füst marta a szemet. Középütt, az öreg füstlyukon be-nézett az ég. A zömök oszlopokra hajló mennyezet alatt nagy halom tuskó égett a tűzhelyen és a sár-ral összetapasztott kőfalon, vöröslő ködben függött a feszület.

A falmenti lócákon emberi alakok körvonalai dűl-tek egymásba. Néhányan hanyattfekve nyúltak el a padokon, néhányan összekönyököltek a faragatlan

keskeny asztaltáblák felett a kevés mécsvilágban. Mikor az érkezőt észrevették, elcsendesedtek. Pillanatra a fekvők közül is felemelkedett némelyik.

— Salve! — mondotta Ung röviden. A fejét hátravetette és egyideig farkasszemet nézett velük. Fél-szemöldöke hetykén felhúzódott, szépvágású ajkán a fiatalos zavart valamilyen elszánt, néma kihívás váltotta fel. Azok, akik előbb jöttek, dörmögni kezdtek. Első látásra sehogy sem tetszett nekik a jövevény. A mozgása, kevély nézése, a köszöntése másrmilyen volt mint az övék. Fiatal borostás arcán látszott, hogy különben símára tarolja a képét, mint a latinusok. Utban elnyűtt ujjasa, deréköve, karcsú combjához és keskeny bokájához jól odasímuló oldalt fűzött lábszárharisnyája, de még a saruja is mintha idegen szabású lenne.

Egy őszszakállú barát emelkedett fel ekkor az utasok közül és mialatt az éjtszakai jövevény előtt a kaputartó fráter mécsese az egyetlen szabad szeglet felé himbálódzott, nehézkesen ő is arra igyekezett. A monostori hebdomadarius lehetett. Az arca, a szakállja és a keze is olyan szürke volt, mintha hamuból húzta volna ki, a szeme fénytelen, mint a holt madarak szeme.

A hamuszürke — és a beteges szerzetesarc egy pillanatra közel került egymáshoz a mécsvilág felett. Az öregebbik elgondolkodón nézett le Ungra, aztán bólintott:

— Benedicite . . . — mondotta halkán, — messze földekről jöttetek vitéz az Úr nevével. Mi pediglen befogadunk az Úr nevében.

Egy étekhordó laikus fráter eleséget hozott. Sózott

halat, kenyeret és földből égetett korsócskában bort tett az utas elé:

— Meg kell elégedned uram, merthogy a negyvennapos böjt ideje vagyok.

Ung szeme valamennyire megszokta a fojtós félhomályt. Mezítelen kardját a könyöke mellett végigfektetette az asztalon és megtörte a kenyeret.

Minden füstös és régi volt körülte, a megfaragott oszlopfejek, az elbarnult, nehéz asztaltáblák és elnyútt falilócák, szemközt a pulpitusféle prédikálószék és feje mellett a szűk ablaknyílása is. Nagysok idő előtt foglalhattak itt földet a szerzetes atyafiak. Olyan-nak látszott ez a hely, mint a régi szent királyok első fundálásai.

A füst szaga alatt valamilyen dohos tömjénszag ütött ekkor az orrába. Ettől megint a szajnamenti kanonia jutott az eszébe. A sok, zömök oszlopra hajladozó sötét mennyezet egyszerre lekönnyökölt rá és nyomni kezdte a fejét.

A falon kis időközökkel, amint a rűz fénye mozgott, megjelent és eltűnt a sötét feszület. Az Isten Egyfiának kifaragott képe kísértetiesen ijesztő volt rajta és sebzett kezénél, lábánál látszottak az irdatlan sátorfejű szegek. Rozsdásak voltak ezek a szegek, olyanok, mintha sűrű, öreg vér száradt volna rájuk.

Ung elkomorodott. Gyerekkorában is így volt ez. Ha nem őrizték, asszonyanyja kamrájában faleveleket gyűrt az otthoni feszületen a Krisztus sebes keze alá, hogy az embernek ne kellessen emiatt egyre szomorkodnia.

Nem szerette a szomorúságot. Ő a lovát szerette, a szabadságot, a csillagos eget, a napot, a pusztákat,

az örömet és az életet. És sohasem is értette, ha már kifaragják, miért faragják holtan az Úr Jézust? Miért nem faragják ki, mikor felmegy aへgyre, vagy mikor feltámad? De hát asszonyanyja megtiltotta, hogy ilyesmiken gondolkozzék. Az Úr Jézus pedig odahaza a Tiszaparton, mikoriban ő még gyerek volt, nem igen tudott magyarul, hanem leginkább latin szóval beszélt az ő papjainak általa, akik sok mindent titokban tartottak.

Az oszlopok közén a nagyszakállas, szürke arcú barátira tévedt a szeme. Az a másik, a beteges arcú is, eléje ötlött. Ezek mindig itt élnek, mindig, ameddig meg nem halnak.

Megborzongott. Valamilyen erjedt, édeskés halál-szagot kezdett érezni. A tegnapi erdők és a tegnapelőtti hegyek jutottak az eszébe. A csillagjárta Fátira, vad, lakatlan földek, a Vág mennydörgő vágatása, friss hegyi szelek és források, szabad csapások, szabad tüzek a nagy ég alatt. Megint a fráterre nézett. Miért bújnak ezek ide így élve, mint a férgek a kriptába?

Már felállt és belekönyökölt a szűk ablaknyílásba. A külső levegő megérintette hidegével az arcát s mintha nagy folyó fölé hajolna, mély lélekzettel, hosszasan ivott a tiszta éjtszakából.

Az udvarról Pünkösöd hangját hallotta. A vadkörtefa alatt a tűznél csatlósa vitte a szót. Lassankint mind köréje sereglettek, a monostorbeli hosszúhajú halászok, a molnárlegények, a kádár s a többi cselédnép, fegyverhordozók, urak szolgálói. A kovács is odajött a szín alól, meg a báránybórsüveges, aki az e öbb a kardját kalapáltatta. Tátott szájjal nézték,

miközben nagyokat lódítva a sok idegen tartományokról és népségekről beszélt.

— Mi tagadás, — kellegette magát a legényke, — oly igen kedveltek arrafele a fehérnépek, hogy talán még a várgrófok is nekem adták volna a lányukat, ha kérem. — Közben nevetett s mint ilyenkor szokta, kissé leguggolt, két összetett kezét a térde közé nyomta és hahotázva úgy hajlongott előre-hátra.

A többiek álmélkodtak, ő meg egyre nagyobb hőstettekkel kérkedett, hogy mindenki előtt lássék a vitézsége. A szeme forgott magabámulásától, a fehérjében pedig szépen csillogott a tűzfény.

Vutuk szégyenkezve horgasztotta le a fejét és féloldalt nyújtte kenderősz bajúszát. Világért sem szólt volna közbe.

Pünkösd már egész merészen hazudott:

— Az én gazdám...

A monostori fegyverkovács jót taszított rajta a könyökével:

— Hallod-e, ha jeles vitéz is a te gazdád, azonképpen láttam, nem nőtt valami nagyra, csak olyan közepes...

Pünkösd bosszúsan vágott vissza:

— Az óriás óriás, ha gödörben áll is, van ennek ereje fegyver nélkül is, hát még fegyveresen.

— Ez aztán az egyszer igazán igaz, — dörmögte Vutuk rettenetes lassan. Aztán már el is felejtették az emberek azt, amivel elkezdte, mire nagy meggondolással újból felvette az elejtett szót: — Mondok, öklömnyi gyerek vót a mi gazdánk, mikor a parlagi sas igen ragadozta a nyáját a laposban, oszt ő vias-

kodást kezdett a beste madárral s kimentette körméből a juhot . . . osztán megintelen a vadult gulya elébe is felállt a tiszai földön, mint a magasba fútt láng, azonképpen állt egymagában, oszt a vágató gulya elkanyarodott felemelt két kezétől.

Az udvaron pislogva csodálkoztak ezen a beszéden s most még csak annál több hitele lett a csatlós szavának.

A legény elbizakodottan csapkodta tenyerével a mellét:

— Ezért is jeles ökleléseken nagyeros vitézeket meggyőztünk mi ketten a gazdámmal. Rudat hánytunk, kopját törtünk oszt a kanonokok klastromoskolájában a könyveket is úgy forgattuk, akár a kelevézt.

A tűz körül figyelőn előbbre hajladoztak a guggoló alakok:

— Klastromoskolába is beszagoltál te odatúl?

Pünkösd furcsát fintorított rövidke orrán:

— Beszagoltam, de nem volt kedvünkre az ottani szag . . .

Nagy nevetés támadt. A legény is nevetett:

— A biza, s merthogy Ung urat elakarták tanítani ama kívülvaló papok a magyar beszédteől meg az idevaló dolgoktól, kellemetes szóval inkább elbúcsúztunk s ezenképpen hazajövet a világból mindent megláthattam.

— Mindent megláthattál? . . .

— Kakaslábon forgó várat, meg Operenciát, — kérkedett a legény, — befalazott remetét, cifra boszorkányasszonyt, hétfejű sárkányt . . . de annak hat fejét leütötte a gazdám.

Valamelyik utascseléd megkérdezte ekkor:

— Hát ama tartomány királyát láttad-e?

— Hogy láttam-e a franciai királyt? Meghiszem azt, még beszéltem is vele...

Az emberek elképedve nézték:

— Te, hallod-e, királlyal beszéltél?

A legényke pillanatra lesütötte a szemét:

— No nem egészen vele, de majdhogynem mégis...

Vutuk megvetően nézte: „Hát ez mán most megintelen mit hazudik itt?”

Pünkösd cseppet sem zavarodott meg s csendes szóval kezdte, mintha otthon a tűznél mesélne:

— A soktornyos Párizsvárban ismerkedtünk össze, mikor egyszer is a belülső várfal felett szüksége végezni félreeső helyre mentem. Osztán sok ülőhely vót ama ménkúnagy helyen, oszt egyebek is ültek mán ott s nyájasan társalkodtak maguk között... Hát nézelődök, ha lesz, ha nem lesz, csak odamegyek, mire is mellém telepszik skarlátpalástban egy asszony-csipős kövér, no, mondok magamban, ki légyen emez, mire is mondák amazok, a franciai királynak lenne a komája, noha vélem mégis legottan szóba ereszkedett...

A szájaszélét a kezefejével törölgette s rátartósan körülnézett, hogy ezt így kitalálta.

— Mit báméskodtok, miképpen új borjak? — rivallt az emberekre. — Ennél is fortélyosabb vót ama mesterkedésem, hogy eleségben sohse szűkölködtünk, míg innen nem kerültünk a Havas Erdőkön.

Szidni kezdte a köveket, így meg úgy, verné meg az Isten, aki olyan boszorkányos vidéket kitalált.

— Mondom néktek, a Fene találta ki, — egyszerre a monostorházra meredt s ijedtében félre-

nyelt. Eszébe juthatott, hogy szent barátok udvarán van. Már sebesen hányta a keresztet, de azért eközben is beszélt, hogy időt ne veszítsen: — Mert hát mikoriban túlnan, minck is hívják, hát mondom thüringiásoknál meg mimanó népeknél, lakott földön lovagoltunk által s kikopott az eleség a tarisznányánkból, csak kiálltam a hegyvárak gyeplőjére, oszt nagy felszóval kiabáltam: jön Ung vitéz, ilyen, olyan nagy főbajnok úr, halljátok-é! Jön rettenetes haddal. Éktelen sereg a nyomában, eleséget adjatok, hogy jobb kedve legyen.

— De hát miféle nyelven kiabáltál? — kérdezte a kovács gyanakodva.

— Hát . . . olyanféle nyelven, melyben amazok ott születtek.

Vutuk megint sodorni kezdte a bajúszát. A többiek csodálkozó tisztességgel nézték a legényt:

— Aztán adtak?

— Adtak . . . úgy megijedtek tőlem — és Pünkösöd kidöntötte a hasát, hogy még azzal is bizonyítson. Pofacsontjai felett furfangosan felcsúszott a kövérke hús, ferde vágású szeme szinte elbújt egy percre és olyan suttogó lett a hangja, hogy csak a tűz körül hallhatták.

— Ám a klastromok kapujában megintelen más-ként beszéltem. Alázatost zörgettem ott mondván: jámbor és kegyes Ung úr zarándokol errefelé, útban a Szentföldre. Aki jó lélek, adjon az ő szolgájának alamizsnát az Úr nevében.

Fel-felcsukló nevetéssel nevetett. Az emberek ámulatukban csak rázták a fejüket. Egyik-másik elvakkantotta magát.

Vutuk most már kevélyen pillantott le rá és elhatározta magában, hogy képenteremti a sok fránya beszédért, mihelyest nem látja meg ez az avatatlan népség.

Fensőbbbséges ember volt ő. Nem szenvedhette a hazugságot, de szégyelte volna, hogy valamin is csodálkozzék. Mindíg elégedetlenkedett és semmi kincsért sem akart olyasmit tanulni, amit még nem tudott. Olyanképpen is vonult át a sok külső országon, mint egy önérzetes fal. Lepergett róla minden és mérhetetlenül megvetett franciát, navarrait, burgundiabelit, svábot és egyéb népeket. Fölényesen legyintett valahányszor szóba kerültek:

— Nem érdemes róluk annyit elmélkedni, buták az istenadták, még a magyar beszédet se értik.

Mióta Pünkösöd megcsendesedett nem igen figyeltek már oda az elálmosodó emberek. Az, aki az előbb a szín lábánál állt, most a hüvelykujjával elgondolkodva tapasztalgatta kikalapált kardjának az élet.

A kovács sértődötten átszólt a túlsó oldalról:

— Nem fog a kedvedre?

— Tán a tatároknak szánod? — ingerkedett a tűz mellől a monostori öregszekeres.

Az álmosodók felnyitották a szemüket, a többi nevetett:

— Gyűnnek mán ...

— Sohse gyűnnek ...

Néhányan maguk közt tréfálkozni kezdtek:

— Mán öregapámat is, ha rítt kiskorában Dzsingiszkánnal riogatták kedves szüléi.

— Most meg mán Batunak hiddogálják ama

Dzsingiszt. Az ördög bezzeg nem váltogatja ily sűrűn a nevét.

— Honnan tudod, hogy e külön-külön neveken nem-é az ördög jelenti-e magát?

Egy álmos hang ásítva dünnyögte:

— Jóllehet, mert hogy mostanság a kópés apró-cselédet is azonképpen ijeszti az anyjuk, hogy: jön a batu, oszt elvisz...

Az emberek beszéde vontatott lett. A legtöbbje már elnyúlt a földön. Ritkuló szavuk, mint alvó tóba a parti kő, elvértve hullott a csendbe.

— Hát...

— No...

Ung még mindig az ablaknál könyökölt: „milyen könnyen elaltatja magát ez a nép.“ De az udvar képe már elmosódott, nem is figyelt oda. Megfoghatatlanul két prédikáló barát kámzsás körvonala kezdett éledzeni benne. Emlékezésében egyre tisztábban látszotak a poros, rongyos vándorló barátok. Szinte a szavukat is újra hallotta: ...„nagy rontások és veszedelmek fenyegetnek...“ így mondták, csak-hogy most olyanképpen hangzott, mintha nem szemtől-szembe, de a hátamögött... Hirtelen visszafordult.

A monostori menedékhelyen a tatárveszedelemről beszéltek.

Sokhangú zsidongás pattogott mindenfelé. Ez kellett neki! Egyszerre szabadnak és erősnek érezte magát. Ezek az itthoni hangok, itthoni dolgok, igen, ez kellett neki, ettől úgy hátrahúzódik a szívében, ami azelőttől ott volt, hogy egyszerre talán már ott se volt.

Újra meglátta a füstfogta oszlopokra lehajladozó mennyezetet, A feszületet is látta, a falilócákat, az asztaltáblák felett összekönyöklő embereket.

Közülük erősítgette valaki azt, ami az előbb megütötte a fülét, ugyanazt, amit a vándorló barátok a keresztútnál beszéltek. De ekkorra már sok hang zörgölődött bele az aggodalmas szóba s úgy szét-szedték, mintha ki sem mondta volna, aki mondta.

A zaj ezután sem szűnt meg.

— Karácsony havában, — szólt oda az egyik.

— Akkor kezdték híresztelni a tatárveszedelmet, — folytatta a másik.

— A király híreszteltette!

Kis zürzavar támadt ettől.

— Híreszteltette, hogy a haragosait félemlítse.

— Hát csakis ő!

Egyszerre többen beszéltek:

— Azért is küldözgetett a római pápához oly sok követeket. Nagy haddal a nádorispánt is azért rendelte a Hegyes kapuhoz, hogy antul jobban elhigyjük a veszedelmet.

Egy vörösképű ember izgatottan felugrott az asztaltól:

— Igaz beszéd, amit itt most Péter úr, a tartományi bán mondott. Mifelénk is karácsony vigiliáján kiáltatta ki a király, hogy mind az ő várispánjai készüljenek fel a hadviselésre, mert hogy majd érettük küldend.

Ung erősen odanézett.

A tűz fénye bele-belelobbant a beszélők arcába. Most már tisztábban megmutatkozott az utasok öltö-zete s ékes fegyverzete is.

Egyikük-másikuk a prémekek alatt még drága nyakbavaló láncokat is viselt. Valamennyien szabadok voltak, néhányuk főember lehetett és a beszédjükből menten kitetszett, hogy különböző várispánságokból véletlenül verődtek itt össze. Ki vadászatról, ki halotti torból, vagy lakodalomból volt hazatérőben, ki útból jött, ki meg a király udvarából szállt meg ide a monostori menedékhelyre a hajnali csillagot bevárni.

A szerzetes atyafiak maguk sem értették ezt. Mennyi utas . . . sokkal több, mint egyébkor. Annyian vannak, mintha készülődő rossz idő terelte volna őket össze.

— Hej, rossz idők járnak, — sóhajtott valaki.

A feszület alatt szikár aggastyán ült. Őszöreg szakáll a deréköve csattjáig ért. Hosszúra eresztett fonatos haja a könyökét verdeste. Fő és hatalmas ember lehetett, mert az asztalok mentén elcsendesedtek, ha beszélni kezdett:

— Mondom, egy dénárt se, egy embert se a királynak, míg vissza nem állítja a jog rendjét és a főembereket meg nem erősíti úr atyja, Andorás király adományában.

— Adja vissza a váraihoz elcsatolt földjeinket, — szakadozott fel váratlanul valami ugató dadogás egy szomszédos asztalnál.

— Még ha régen, királyi birtok volt is, amiket elvett, — toldotta egy öblös hang a sötét szegletből.

Ingerülten kapkodtak egymásba a szavak:

— Adja ki, amiket békesség kedvéért nekünk örökjóságnak királyatyja Andorás úr adott!

Rekedtes hang szólt ekkor közbe:

— Adta, kedve ellen, hogy az ország, meg a királyi méltóság kárára megelégítse az ő ellenségeit.

— Nem ellensége immár jóemlékű Andorás királynak senki sem, — szólalt meg ismét ünnepélyesen az őszöreg.

— Nem ám, mióta eltemették az egresi szürke barátoknál, — aki ezt mondta csendesesen nevetni kezdett: — mindenkit felette kedvelünk mi magyarok, ki is már kiméne a testéből...

Mások is nevettek. Az öreg főember rosszállóan odanézett:

— Tisztesség adassék a megholt király méltóságának, az élő király pediglen tartsa meg az ő atyja törvényeit és cselekedjék annak akaratja szerint.

Az aggastyán hangja most is mélyen kenetteljesen bűgött, mint akár a fehérvári öreg bazilika harangja. Ungnak úgy tetszett, hogy inkább a magasztos bűgást hallja, mint a szavak jelentését.

— Neki sok első foglalásból való földjei vannak, órá figyelmezzünk, — vetették közbe többen.

— Nagy hatalmas országbáró, nem magáért mondja, hanem a jogért...

Az egyik asztaltáblára kemény döngéssel csapott le ekkor egy ököl:

— Előbb a tatár, azután a jog! Mit kezdetek ti főemberek a joggal, ha előbben az udvarokat és várakat és népeiteket is elpusztították a tatár hadak?

Ung úgy emlékezett most, mintha már hallotta volna ezt a rekedtes, száraz hangot. Persze hogy... hiszen akkor is ez beszélt a tatárveszedelemről, mikor ő az ablaknál a prédikáló barátokra gondolt.

De a többieknek nem lehetett ínyükre, amit mondott. Egy szapora beszédű főember sebesen kiáltotta:

— Hát már ez az ispán is megijed a Batu árnyékától!

— Hallgass, ha kedves az életed, — csitították a vakmerőt közben: — a csallóközi udvarispán nem ijedős ember!

Az ispán oda se nézett. Csak intett, mintha legyeket kergetne.

Csallóközi udvarispán? ... Ung rátekintett. Gyerekkorának relytélyes meseországa jutott az eszébe. Tündér csallók kertje, a csallóközi hattyú kék vízi birodalma, amelynek a partjain most az ő szép szerelme él ... És ez a rekedthangú ember onnan jött volna? A komáromi rév felől ...

Nem gondolta végig, amit gondolni kezdett, de azért mégis valamilyen szomorú érdeklődés szökött a szemébe. Odavaló? Ismeri Kingát ... Annak a földnek az ispánja, hírt is kérdezhetne tőle, emez itt felelni is tudna ... És a fejében csörömpölve ütközött egymással a csallóközi hattyú gyémántlombos meseerdeje és ennek az ismeretlennek darabos, józan keménysége.

Egészen feléje fordult, hogy még jobban megnézze. Sudár növésű, széles vállú lovasfajta volt az ispán. A fejtartása fiatalabbnak látszott, mint az arca. Az ökle hatalmas volt, csak a szemének lehetett valami baja, mert ha erőset lobbant a tűz, a kezét árnyékolónak mindig oda-oda kapta.

Megint az ő szava hallatszott:

— A hosszú békességben elszoktak e birodalomban a hadviseléstől. A főemberek meg csak ülnek udvaraikon, mintha minden rendjén lenne. De hát ti sem látjátok a nagy veszedelmet?

Ingerkedő hang csípdesett az ispán felé ekkor:

— Félvak létedre ugyan mit akarsz, hogy azt híresztelnéd, jobban látsz te egymagadban, mint mi együttvéve.

Nagy hahota támadt erre a beszédre, az pedig, aki mondta, gúnyosan könyökölt föl a szemközti asztaltáblára. Prémes irháján meglátszott, hogy ugyancsak főember. A többiek Péter bánnak tisztelték. A fejét oldalvást lógatta, vékony nyaka is oldalt hajlott ki a bőrujjasa megtágult nyílásából és mindig nemet mondott, ha a másik igent mondott.

Ettől kezdve ők ketten beszéltek legtöbbször az egyebek feje felett, de azért nem ültek volna egy asztalhoz a világért sem. Külön táblát tartott mindegyikük és olyan szélesen könyökölt kiki a maga helyén, mintha az egész ország az ő jószágá lenne.

A többiekről nem lehetett tudni kicsodák. Egyik-másik ezek közül is hatalmas főembernek látszott, mert nagyon keményen mert szólni a királyról. Dühösen most éppen azt hányták fel neki, hogy a színe elé se lehet kerülni, élőszóval nem indíthatja már el Béla úr előtt senki az ügyét.

— Még az országbárókat is levél által való esedézzel küldi a cselédeihez a kancelláriára!

— Hogy megtörje a mi büszkeségünk merészségét, — ugatott fel az az előbbeni hang.

„Mily igen háborognak ellene“, — gondolta magában Ung és eszébe jutott, mikor kétnapi járóföldre elhajszolta egyszer a lovát, hogy megláthassa a királyt. Messzire, túl a Tiszán, de hiába . . . Pedig a robotos parasztnép is mind elébe tódult. Még az őszöreges is levett süveggel térdeltek az utak mentén, noha

senki sem mondta, hogy ezt cselekedjék. Csak maguk eszétől tették, szeretetből tették s napestig várták a királyt, aki nem jött el.

És ezek itt ...

Az ugató hang megint felcsaholt:

— Minden bajáért magára vessen Béla úr!

Ung oldalvást hajolt. A közbeeső oszloptól nem láthatta eddig azt, aki beszélt.

Külön asztalt tartott ez is. Udvari emberei és cimborái, hol Mikának, hol comesnek szólították. Mindenkinél drágább ruházatot és nyakbavaló láncot viselt s valahányszor mozdult prémei közt a tűzfényben, sárgán pislantgattak a nagy aranycsattok. De ő maga azért mégis olyannak tetszett, mint valami elnyűtt dárdanyél, amelyiken már csak véletlenül ityeg-fityeg hosszú, kopasz feje.

Mellette rosszképű papi ember ült a lócán. A haja gondozatlan volt, apró, szúrós szeme szüntelenül furcsán ide-oda járt s látszott rajta, hogy azzal a comes-szel mindég egyetért, akinek a bán is valami közelállója lehetett, mert gyakran összeintettek s mindkétfelől nagyon helyben hagyták, amiket mondtak.

Az oszlopok mögött a túlsó végén, ahová mécses nem tellett s a tűzhely fénye sem igen tapogatott el, akkorra már egy-egy sötét test álmosan horgadt az asztalra. De azért senki aludni nem tért. Az alsóbb nemesi rendből való utasok pislogva vigyázták, amit a főemberek mondtak. Jó alkalom volt ez, nagy urak dolgáról megtudni egyet s mást.

Igaz, hogy a bán és a comes most már inkább csak maguk közt beszéltek, de azért nem bánták, ha

amazok is hallják. Olybá vették ők az utánuk következő rendet, mint az asztaltáblát, amelyiken könyököltek.

Ung álommal birkózón hátra eresztette fejét a falnak. Az asztal alatt, jómesszire szétvetett két lábát hosszúszerű sarkantyúja szöges csillagára támasztotta. Fülhegygel így hallgatta, hogyan tüzeli egymást Mika úr és a bán. Régi dolgokat hánytorgattak: ... mikoriban Béla király még gyermekkorban járt ... meg hogy sok német jövevényatyafiságot behívott akkoriban királynéanyja, meráni Gertrudis és hatalmat adott nekik magyarok megalázására ... aztán, mire volt jó Béla úrnak jeles főemberek felett törvényt látnia, mégha cinkoskodtak is ellene és az anyja ellen.

A bán hangja megint tisztábban hallatszott:

— Apja, Andorás király, megbocsátott nekik. Ő pediglen koronázása után legott kardélre hányatta valamennyit.

— Az öregebbik Gyula bánt sem rettent tömlöcre vetni, — lökdöste ki magából sötét dadogással a comes, — noha ő közelvalóm volt s a Kán nemből való.

— A király közölünk kinek-kinek sértette az ő atyafiát, — hagyta helyben ingerülten a másik, — az én közelvalómat, Apod fia Dénest se kímélte, nádorispán léteire kitolatta mind a két szemét.

Fenyegetően felugatott ekkor Mika úr:

— Csúfságára lehet még, hogy csúffá tette őket!

Ung szeméből kiszaladt az álom. Eddig nem tudta, hogy így van idehaza. Mikor messze idegenben odakint járt, olyan szépnek hitt itt mindent! És a szívé-

ben mintha a többieknek mondana ellent, valamilyen nagy szeretet támadt a király iránt, akit sohasem látott. Csodálkozva körülnézett. Hát senki sem áll ki, hogy megvédje?

Csak a csallóközi ispán haragos ökle zuhant az asztalra.

— Nagy a ti szívetek vakmerése, — kiáltotta oda keményen, — Béla király úr nyolcadik évében se járt még, mikor királynéanyját ama cinkoskodók a pilisi erdőn, szemeláttára legyilkolták. Későbbben pediglen királyatyját ráharagították és maguk javára ellene vetették.

Csend lett.

A hamuszürke barát jobbra is, balra is pislantott egyet holt madárszemével aztán lassan felállt. Ungnak dobbant a szíve. Most megfeddi ezeket, pártját fogja a királynak!... De a barát nem szólt, csak sóhajtott, talán imádkozott. A tűzhely kapkodó fényében lehorgasztott fejjel haladt felfele a meredek garádicsra s már eltűnt az ajtó barlangjában.

A falépcső recsegésére kinyitotta lepilledt szemét az őszöreg aggastyán:

— Akárhogyan is volt, — rezzent fel, — nagyott vétkezett a király úr, mert ha nem tudott szívében megbocsátani, ám utóbb illet volna megbánnia sok kegyetlenségeit.

A comes epésen megtoldotta:

— Ő pedig hivalkodott, mondván, csak népe javára cselekedett ilyeneket, hogy megtisztuljon az ország a gonosz főemberektől, kik itt, szerinte, nagy bőségben élünk...

Az urak elunhatták, már nem szóltak rá sem-

mit, de a bán csavart egyet a nyakán s nem hagyta ennyiben:

— Talán a nép javára rendelte el a király amaz udvari pompázást is, hogy az ő színe előtt senki leülni ne merészeljen? — Körülnézett, mint aki csóvát vetett a szénába és biztos helyről kémleli, ha vajjon tüzet fogott-e?

Újra felkavarta a sok dölyfös indulatot. A főemberek kiáltozni kezdtek:

— Mi is foglalók törzseiből valók lennénk, akár csak ő maga!

— Ha a szent királyok sarjadékaitól vette is eredetét!

— Ám azokhoz bejárása volt minden jobb ágyból születettnek...

— Oszta a régi királyok megkínálták székkal is úrapáinkat!

A szapora hang dühösen csattogott:

— A király nagyapja, öregebbik Béla király, a fa alatt is tanácsot tartott a mi eleinkkel.

Most már azok is zúgni kezdtek, akik eddig csendben hallgatták az ingerült beszédeket. Közülük mondhatta valaki:

— Még a főpapi embereknek is megtiltja mán a király, hogy a színe előtt leüljenek...

— Nem igaz! — suhintott közbe az udvarispán hangja.

A bán ingerülten oda fordult:

— De ám az igaz, hogy a király eltiltotta, hogy mi a mi székeinket a tanácsba bevitelessük. És az is igaz, hogy mikor csak ezért is bevittük, ő kevélység-

ből, hogy előtte állva maradjunk, mind a főemberek székeit megégettette.

Az ispán szárazon felnevetett:

— Bölcsen tudta mit cselekszik. Álltó helyzetekben nem tanácskoztok és nem marakodtok a színe előtt oly igen sokáig. Nem kevélységből, hanemha azért tette, hogy udvarából mihamarabb elhordjátok írhátokat és haza takarodjatok.

A szemek dühösen kigyúltak. A sértett harag forrott az alacsony boltozat alatt. Hogy a földjeit visszavette tőlük a király, aztmég nagynehezen csak elviselték. De azt már nem vette be egyiküknek a természete se, hogy a színe előtt le ne ülhessenek, ha a kedvük éppen úgy tartja.

A főemberek veszedelmesen egyetértettek most. Már fenyegető hangok, vad mozdulások rontottak bele a füstbe, mikor egyszerre odakint, valahol a torony tájékán még erősebb kiáltozás támadt. A külső útról sok hang felelgetett az őrtálló barátnak.

— Kik jönnek ily kései órában? — kérdezték az utasok egymástól.

Az udvarból nyugtalan lódobogás hallatszott.

Szövétnekfény vetődött be az ablakon. Az asztaloknál sokan maguk elé fektették a kardjukat. Kinn szakadatlanul, sietősen zörgettek a monostorkapun.

Jó idő eltelt, mire a menedékhely kis ajtaja oda-fent, szinte a mennyezet alatt kinyílt. A kőboltozás alól a kaputartó fráter mécsese himbálódzott lefele a keskeny garádicson.

A mécses lángja a csallóközi udvarispán felé tartott. A fráter izgatottan mondta:

— Néminemű kikiáltó királyi emberek várakoz-

nak odakint a pítvaron. Mondják követséget hoztak nektek s jó szándékkal jöttek.

Az ispán már vette is a kardját.

Péter bán rándított egyet a vállán, mintha valamit lerázna magáról.

Mika comes nevetni kezdett:

— Nagy bajban lehet a király, hogy egyre-másra csak küldözi a sok futót és kikiáltót.

— Bizony, nagy bajban lehet...

És a főemberek megnyugodva visszaültek a helyükre.

Ung homlokán türelmetlen haraggal kezdett kalapálni egy kis ér: Ezek se hiszik az igaz szót?... Olyanok, mint az otthoniak voltak Kolontón, akkor régen, szent Iván alkonyatán, mikor ő futott, futott és kiáltotta, hogy ég a nádas. Ott is csak nevettek a népek, a pásztorok pedig mondták, hogy szél lesz, azért olyan piros az égája. Nem hitte senki sem... Mindenütt így lenne ez idehaza? Hát sohasem hisznek azoknak, akik mondják, hogy tűz van? Mindíg azoknak hisznek, akik mondják, hogy csak szél lesz? És most a királynak sem hisznek!... Nyugtalan tekintete megint visszaszökött az ispánhoz, aki ekkorra már felállt az asztal mellől. Az alakja még szállassabbnak és keményebbnek látszott. Gondtelt, fanyar arcában elmélyült szája mellett a két keserű barázda.

— A király baja az ország baja, ha egy vér a kettő, — mondotta rekedtes, száraz hangján, — ti pedig len térjetek vissza az ő hűségére.

Mika úr hosszú, sárga kezével hadonászni kezdett a mécsvilágban:

— Tán csak nem akarja ez az ispán, hogy önmagunk ellen segítsük erőre a királyt? Majd meglátjuk, mire megy egymagában...

Ung két egymás hegyébe tett öklére támasztotta az állát és mereven nézte a félvak ember lassú lépését, ahogy az asztalok között vigyázatos elhaladt. Előtte a fráter ingó mécsese már felfele kapaszkodott a meredek garádicson. Mire az ispán is eltűnt az ajtó barlangjában, Ung olyasmit érzett, mintha magára maradna, mintha egy ismeretlen teher nehezednék a vállára, amit a másiktól vett át, amit eddig egyedül az emelt.

A bán valamit mondott ekkor halkán, óvatosan. Az ispánról mondta-e, vagy a királyról? Hiába erőltette Ung a fülét, nem hallotta tisztán, csak inkább gondolta, hogy mégis inkább a királyról mondta.

Akik közelebb ültek, elszörnyedve, oldalvást néztek.

— De hát...

— Jóllehet!

Mióta az ispán elment, nem mondott többé senki ellent. A bán szinte egymagában vitte a szót:

— Már mikoriban a kúnokat bebocsátotta, akkor sem hallgatott Béla úr a tanácsbeli országnagyokra. Csak maga fejétől befogadta az Isten tiszteletét nem ismerő, kóborló népet a mi szégyenítésünkre.

— De, mondotta volt a tanácsban, — szól közbe az aggastyán, — ezenképpen akarja megnyerni az ő lelküket Jézusnak, hogy ha valamikor is megtörténik a tatárok betörése, a kúnokkal bátrabban és erősebben harcolhasson ellenük.

A bán felszisszent, mintha hátráltatására kopját vetettek volna elébe. A hangja fenyegető lett:

— A kúnok pediglen behurcolták az ő pogány szokásaikat és sok rossz nyavajákat onnanfelől, amerőről jöttek...

— A királynak ama kedvelt emberei, — morzsolta Mika úr papja a foga között, mintha a kenyérhulladékok közül az asztaltábláról vette volna fel két újjal a szót, — bizony egyebet is tesznek...

— Egyebet is, — a comes feltámaszkodott a táblára, hogy mindenki meghallja: — titkos egyetértésben vannak ők a tatárral!

Az alacsony oszlopok között, fenyegető zúgás terjedt mindenfelől. Ungra megint visszazuhan az a megfoghatatlan súly, amit az ispán ráhagyott. Előrehajolt, mintha lesben ülne. Észre sem vette, hogy a keze már a kardja keresztjét markolja.

A feszület alatt nagyot sóhajtott az aggastyán:

— Pedig mikor is a kúnok bejöttek a birodalomba, Béla úr, magyarok királya azonképpen ment elébük, mintha egytestvért fogadna.

Látszott a tűzhely felvörösülő fényében, ahogy a bán egészen feléje fordult:

— És adott földet a tőlünk visszavett királyi vár-földekből az ő királyuknak, sok főembereiknek és pásztoraiknak, miképpen legelőket és folyóvizeket temérdek barmaiknak!

Mika papja megint úgy tett, mintha szerénykedve csak a morzsák közül venné fel a szót, hogy tovább rágja:

— És kedvezésükre velünk szemben még a törvényben is mindig nekik ad igazat...

Megint a bán hangja hallatszott:

— Ezenképpen erősíti magát általuk ellenünk.

Bizony nem a tatároknak miatta hagyja ő meg mind a fegyverkezést!...

Féktelen harag ordította ki erre az emberekből és az ugató hang beleüvöltött a forrongó zsvajba:

— Csalárd ember a király!

Valamilyen tiltakozó suta rémület rebbent át az arcokon. A homályban felugrott az ismeretlen, fiatal vitéz:

— Csalárd ember vagy magad! Gonosz beszéd-hintő, hitvány... — Ung hátra vágta a fejét, a haja visszalobbant a homlokából. Néhány pillanatig arccal az urak felé fordulva, csípőre támasztott ököllel, úgy állt ott mozdulatlanul, mint mindenkitől különálló magányos jelenés.

— Ki merte ezt?...

Izgatott fejek ágaskodtak bele a tűzfénybe:

— Veszedelmedre fordul még...

— Nagyhatalmas foglaló sarjadéknak ilyent mondani...

Péter bán megvetéssel félvállról odapillantott:

— Hát eme kóborlócska vitéz miféle?

— Olyanféle, mint ti magatok! — kiáltotta Ung lángoló szemmel — és alábbvalónak magamat nálatok, ti comesek és bánok nem ismerem.

— Megtébolyodott ennek az elméje?

Mika úr leakarta rázni magáról a tartóztatókat.

Ung büszkén lépett ki a homályból:

— Engem is az tett szabaddá, aki benneteket!

— Csak egy kicsit később, — gúnyolódott a ferde-nyakú bán s hangos hahota támadt ettől az ő asztalánál, — minket az Isten kegyelme tett szabaddá, téged meg a király. Újabb szabad vagy te, mint mi...

— Annál inkább meglátszik még rajtam! Nem kopott le rólam, ami vele járna!

— Vessétek ki!

A bán kiáltotta-e vagy más, nem lehetett tudni a kavarodásban.

— Vessétek ki!

— Hozzám ne nyúljatok! — az ifjú embernek a hangja volt-e, a tekintete, vagy erős kardja, nem mérlegelték akik fegyveresen felé indultak, de valami megfogta őket. Egyik-másik utasembernek hirtelenében kedvérevaló lett a fennhéjázó legény.

— Oroszlán kölyke!

— Kicsoda? — kérdezte egy süket, — kinek a fia? ...

— Kivele! — kiáltotta konokul a bán.

Ung a betöretlen pusztai ló szép, szabad mozdulataival ágaskodott a magasba. Már senki sem jött ellene. A főemberektől különváltak a következő rendből valók. Akik az előbb csak szörnyedve a földre néztek, most egyszerre igazat adtak neki. Ő pedig olyasmit érzett lüktető fejében, mint otthon, mikor a megvadult gulya elkanyarodott, amint eléje állt.

A zsvaj elhalkult mióta az alsóbb rendbeli nemesek közül többen átültek az ismeretlen, fiatal utas lócájára. Már csak a bán és a comes körül fenyegetőztek magukramaradottan az ő embereik, míg a szomszéd asztaloktól nyugtatóan szóltak át az urak:

— Udvari magaviselésben járatlan eme bitangoló vitéz.

— Kegyelmezzetek neki, jámbor atyafiaknak e helyén, — mondotta az aggastyán. — Nem tudta kivel áll szemben ...

Hirtelen félbenszakadt a beszéd.

Tompa, messze hang érintette meg az utasokat. A mormoló hang a monostor belseje felől hallatszott. Mint feltörő forrás lenyügzően, hullámozva terjedt túl, valamerre, folyósóról folyósóra.

Hosszan, menetesen rejtélyes éneklés haladt a falak között...

— Az éjnek középső órája ez... imé Isten dicséretére vonulnak a monostori atyafiak, — szólalt meg az ősz aggastyán és elgondolkodón fordult Ung felé. Erősen helytelenítette amit tett, de azért nem vetett kemény szót ellene. Búgó, haragos hangja kiengesztelően mondotta: — Nagybőjt idején a matutinum zsoldároozása közben tedd félre fiam a kardodat és ezentúl nálad korosabb és előkelőbb főembereknek beszédjét tiszteljed meg.

Ung megint érezte, hogy a mély, haragos hang jobban megilleti, mint amit mond és lassan az asztalra fektette a kardját. Csak most eszmélt rá valójában, mi történt. Abban a szempillantásban kezdődött ez, mikor az ispán elment s egy kemény kötelesség reászakadt, ami azelőtt a világon se volt, valamilyen belső kényszer, amitől nem nyughatott. Pedig de hányszor megkeserülte már, hogy ilyen természetű és tettel és beszéddel mindig oda áll, ahol sokak ellen magányosan van.

Fenn az ajtó alacsony boltívében megjelent ekkor a kámzsás hamuszürke barát. Válla felett odatúlról egyre erősebben áradt a dallam. Zsongásából kiformalódtak a szent szavak:

„*Deus, meus ad te de luce vigilo*“...

Az aggastyán felegyenesedett a feszületnél. Dobogva

mindenki követte. Emelkedő sorban emberi formák kapaszkodtak mögötte a garádicson. A folyósók dohos levegőjében szurkosfáklyák kihült szaga érzett. A templomban hideg és sötét volt az éjszaka. Csak a két magas oltárgyertya körül párázott világosság és a stallumok könyöklőjén égett néhány olvadó fény. Sárga lobogásuk száraz, fájdalmas szerzetesarcokat emelt ki és ejtett vissza a homályba. A matutinum Te Deum-a kísértetiesen szétmorzsolódott a nehéz boltozat alatt és csendes lépéssel, bundás világiak alakjai mozogtak befele. Árnyékuk a templomi oszlopok titokzatos éjszakai árnyékaiba veszett.

Ung megállt a küszöbön. Vállát a templomajtó fél-fájának támasztotta, kezében lassan forgatta süvegét. Kinn hűvös és tiszta volt az éjszaka. A hold alacsonyán járt a vágmenti erdők felett.

Odabenn éppen a „*Laudate Dominum de céalist*“ énekelték Mire a végére értek már nem látszott a hold. Az égen kiragyogtak a csillagok és Ung nem ment vissza többé a monostori kőházba. Köpönyegét magára vetette. Kinn a szabadban, jó messzire a szolganép szállástüzétől, hanyattfeküdt a fűvön. A feje hátrahajlott, a melle szélesre tágult. Milyen magas volt felette a mennyboltozat s milyen alacsony volt az a belső mennyezet. Eszébe ötlöttek a sötét, nedves folyósók, a falak és a tűzfény lassú andalgásában a fekete feszület.

Ő odabenn van, a Vértőkezű, a Szenvedő, a Tövis-koronás és idekint vannak a csillagok, az élet, az öröm, a szabadság.

Miközben a tekintete elbolyongott a végtelen égen s keresni indult a Nagy Táltost, a Szarvasnyomot,

magyarok égjáró tündöklő ősi vezetőit, messziről, otthonról, mintha beszélni kezdett volna hozzá egy régi pásztoreszember, aki a csillagokra megtanította.

Lenn a laposban őrizte a nyáját az öreg Maradék, sohasem is ment el onnan, mégis ismerte valamennyi titkát a magasnak. Tudta a Göncölszekérről, hogyan is volt, mikoriban aranypejvát hordtak rajta át az égen s lehullott a pelyva, hullott a szekérről és csillagos csapása megmaradt mesgyétől-mesgyéig, odafenn mindvégig. Kolontói vén paraszt Maradék!... Tudott ő még egyebet is, mást is, kék égi mezőkben a csodaszarvas csillagnyomáról, Lehel óriás kürtjéről és a pogány Isten tündöklő kardjáról, ami fenn lóg az ég mestergerendáján. De gyerekkorában nem volt szabad ezekről másokkal beszélni.

Asszonyanyja megintette ezért. A Göncölszekér elhullatott aranypejváját mennyország útjának, a régi magyar Isten kardját szent Keresztnek mondta... Kinga is így mondta s ijedezve jelölte magát a kereszt jelével, ha ő a vén Maradék csillagairól beszélt.

Az anyja és Kinga... Ma reggel még azon tűnődött kettőjük közül elsőbben kihez menjen? Most már nem gondolkozott ezen. Mire virrad, veszi útját a csallóközi ispánhoz, onnan a király udvarába és ha kell, hozzá áll, akár páncélos vitéznek.

A monostori malom alatt zúgott a víz. Az egyházból kihallatszott a Laudes Benedictusa. A tornyon dárdájára dőlve, mozdulatlanul állt a csillagok között az őrsegtartó barát.

És mintha odafentről lassan hullani kezdett volna az ég aranypejvéja, Ung elálmosodón lehunyta a szemét.

III.

Lassan virradt. A hajnali szürke farkas behúzott karmokkal, puha talpon hátrált az erdők felé. Aztán már csak a fák alatt volt, aztán onnan is tovább osont.

Kék derengések futkostak szét a didergő földeken s a monostorudvaron is előkapkodták a homályból állatok, emberek formáját.

Mikor Ung felserkent, megesküdült volna, hogy el sem aludt. A monostori egyházból most is kihallatszott a barátok zsoltározó éneke és az udvarfákról harmatos kis madárszók feleltek. De ő azért közben valamit mégis álmodhatott, mert, amint ébredtében nyújtóznia kellett, két ökölbe fordult keze kinyílt és a karja valakit ölelt, aki nem is volt ott...

„*Exurge Christe, adjuva, nos*“... zsongott ki a templomból. Ő csendesen ismételte magában: „Kelj fel Krisztus, segíts meg minket“... Egyszerre feleszmélt. Átaludta volna, mikor Primát harangoztak? Hiszen már a hajnali Horákat végzik a barátok és a malomban sem forognak többé üresen a morzsolókövek.

Hirtelen felült a hideg fűvön. A tiszta, nagy hajnal is hideg és csípős volt, de ő mégsem fázott. Egy

bundásguba kerekedett fölője az éjtszakában és a lábánál bólogatva, ott kuporgott Pünkösöd, fejtől pedig mintha öreg tilalomfa lenne, Vutuk állt őrséget.

Felszökött a fűből és megrázta magát, mint a pusztákban ébredő csikó.

A zsilip felett megmosakodott a patak csendesre fogott vizében s két tenyerével rendre igazította a haját. Szépen oda símult úri feje formájához, csak a halántékánál nem boldogult vele. Kibokrosodott és elugrott valamelyest az arca vonalától.

Aztán válogathatott. Pünkösöd lehordta utána ünneplő ruháit, sáfránnyal festett selyem zekéjét, violaszín flandriai posztóköpenyegét s mintha a szolga is azt akarta volna, amit a gazdája, nagy igyekvéssel fűzögette a bőrszallagokat az oldalán a sok karikába. Átbuktatta fején a gyűrűs páncélinget s a legszebbik övet csatolta a derekára. A páncéling mint ömlő ezüst tapadt a testére. A sisakján csörrent a nyakvédő háló, mikor Pünkösöd az álla alatt összeszijjazta. Mire elkészültek, felkelt a nap az erdőkből s a zúgó előtt tétovázó vízben, mintha hívták volna, megjelent Ung képe. Pünkösöd szeme rajtafeledkezett. Ő maga is, mielőtt indult volna, állító helyében egy kissé visszafordult és a válla felett lenézett a ragyogó tükörbe.

A szemöldöke kíváncsian felhúzódott. Egy kényeskedő fiatal mosolygás ellenállhatatlanul felvonta az ajkát.

Hadd lássák!... Tudják meg, kivel van dolguk, akik tegnap kóborlócska vitéznek csúfolták.

Mire elbúcsúzott a hamuszürke hebdomadárius baráttól s az éjtszakai menedékért és a lova patkó-

jáért öt pénzt belecsörrentett az alamizsnás fráter zsákocskájába, már egyéb utasok csatlósai is nyergeltek a fűvön. Az urak készülődtek.

Egyszerre többen egyirányba néztek.

A kelő napban megcsillámlott az udvar, mikor Ung lóra szállott. Két cselédszolgája is igen kihúzta magát, amint fiatal gazdájuk mögött a monostori gyepün átügettek.

Fentről az ordas toronyból soká nézett az őrségtartó barát a távolodó lovas vitéz után. Daróc kámszájában ő is fiatal volt és a szeme mégis olyan szomorú.

Ung feltekintett rá: ez itt marad, mindig itt marad szegény és őrségen várja a halált. Ő pedig elmegy s övé az élet és a szabadság... Visszaintett, szánalomból intett, mert az a másik is fiatal volt. Aztán megeresztette a lova kantárszárát és belegázolt az érintetlen reggelbe.

A messze hegyek mögül óriási fénylő pallósával ekkor suhintott a nap a Vágba. Csillámló rengések futottak szét a vízről és a kitárt völgy ragyogni kezdett.

Büszke erőt érzett magában. Megmutatja nekik! Csak azért is megmutatja az egész világnak s nem lesz olyan, aki neki ellentálljon. Még azok a tegnapi főemberek is, csak jöjjön el az idő, azok is meghódolják majd, mint egy fejedelmet és leveszik a süvegüket a jeles vitéz előtt. Ő pedig könnyed fejhajtással lepillant rájuk a nyeregből s mondja: „Ékes főemberek, ha tudni akarjátok, én ama kóborlócska vitéz vagyok!”

A lovak sörényét lebegtette a szellő. Új szántások szaga érzett a levegőben. Ung vérében tavaszi mámorok nótáztak. S mintha egy láthatatlan kéz ismét felfele vont a szépágású szája vonalát, az ajka szegletéből valamilyen emlékező mosolygás révedt messze, messzire s befordult az otthoni udvarra. Az anyja szép kék szeme felnéz a rokka iramodó kerekéről, épp idenéz és a mutató ujjával megfenyegeti.

Már megint olyanokat gondol, mint kislány korában, mikor vad zendüléseikért bezárták a téli tűzkamrába s ő nem győzte többé öklével az ajtót döngetni. Akkor nyugtatta így magát: lesz ez még más-ként is, kirugja a vályogfalat és elbujdosik a sutból a tündöklő világba. És csodákat tesz a nagy jeles vitéz. Csillagok hullanak a haragjától, a vértje zörejétől megremeg a levegő, mikor lóháton pompázó fény-nyel bevonul a megmentett városba. Szólnak a tülkök, még a szerzetes atyafiak is meghúzzák a harangokat, fehér szüzek virágokat dobnak a lova lába elé és mindenki megsüvegei. Aztán már a túlsó végen is utat nyit a népség. Jön az anyja az eleven ember-sövény között, ráborul a lova nyakára. Ő pedig lehajlik hozzá és nagylelkűen megbocsátja, hogy egykor a téli tűzkamrába zárta: „Mert hiszen, asszony-
anyám nem tudta, ki vagyok“...

Felnevetett csengő, fiús nevetéssel: és a tartományi bán is látni fogja ezt! Mika comes is... „Tegyétek csak fel a süvegeiteket ti comesek és bánok“ — kegyelemben ezt mondja nekik. És... Kinga is ott lesz, mikor majd igaz lesz.

Jókedvében rövid szírat fogott, a sarkantyújával is egyre táncoltatta a lovát.

Szemközt gyalogos emberek jöttek. Megálltak az út mentén.

— Ez oszt szépen üli a lovát! — és utána bámészkodtak, míg ő velehaladó árnyékának kényes táncát nézte a fűvön.

Mire a nap ezüstpallosa már hegyével tűzött a Vág vizébe, mintha felüről esett volna a folyóba, nem messze a parttól, egy lankás mögül útszéli csárda jött elő. Udvarán szegény vándorló népség delect. Odébb magányosan, mint valami ijedt, borzas állat, kivetett emberféle kuporgott a fa alatt. A fél karja hiányzott s rongyaiból ki-ki bújt a csonkja. Mocskos arcán tüzes bélyeg forradásos nyoma látszott. A delelő vándorlók, mint éhes kutyának, odavetették néki a halak lerágott kalászát s a nyálas kenyérhéjat. De még ezt is úgy vetették, hogy mindíg utána kellett másznia egy darabon.

Ilyenkor nagy nevetés támadt.

Benn a csárdában kevesebben voltak. Földbe ledöngölt karókon támaszkodott az asztal táblája. A fal mentén, lenyűtt, öreg fatörzsek voltak a lócák. Középpütt, a tető alatt, a földön égett a tűz. Felette görcsös szolgafán kormos bográcsban fortyogott a bőjti halászlé. Érzett a szaga. A rőzse füstje a szelelőn meg az ajtónyíláson át karikázott a szabadba.

A csárdában semptei várnépekből került emberek ittak. A tizedesük ivott elsőnek, végig járt a korsó s megint ő ivott.

Nagyon odanézték, mikor Ung belépett. Egy ideig tisztességadásból csendben is maradtak. Utóbb öszszébb dugták a fejüket. Arról a megbélyegzetttről folyt a szó.

— Ismertem, mikoriban még szabados volt, —
dörmögte a tizedes. De a korsó épp akkor kanyarodott hozzá és hirtelen befogta a száját. Nagyot húzott belőle. Tenyerével törölte egyet lucskos állán miközben folytatta:

— Szent Mihály nap után negyednapra lesz kerek esztendeje, hogy néminemű sellyei főembernek elszabadult a lova, osztán agyonrúgta eme bilyogosnak a fattyát. Egyetlen kiscselédje vót az istenadta, oszt azonképpen mondják, akkoron vetemedett el emez s nagy vakmerésében lebunkózta a lovat, miértis a törvényben úgy ítélték, merthogy főembernek vót kedvelt hadi ménje ama ló, mintha magára a főemberre emelt volna kezét.

— Most aztán nézheti a keze helyét, — mondotta félhangon valamelyik.

— Meg a bilyogot is hiába sikálja a képin, — szólt közbe a csárdásember, mialatt a bográcsot a szolgafáról az asztal gödrösébe tette.

A bográcsból szétgőzölt a halles savanyú szaga. Az emberek kenyérhéjjal merítettek belőle és káromkodva nyalták piszkos kezükről a lecsurgó forró levét.

Ung még mindig az ajtónyílás irányába nézett. Maga sem tudta miért, a tegnapi urakra kellett gondolnia. Odakinn a bélyegzett ember éppen egy lerágott halkalász felé mászott a földön, amit röhögve odavetettek neki... Ennek itt a kezét vették, mert főember lovára emelte, amazok pedig... Ők szabadon mernek háborogni még a király ellen is és nincsen bántódásuk... Eltöprengett egy szempillantásig... Mikoriban kiskirály volt odahaza a kolontói határban, eszébe se jutott volna, hogy egyiknek így

van, a másiknak meg úgy. Pedig ott sem volt más-
képpen. Még sem gondolt rá soha. Csak most tűnik
ez fel neki, mióta akadt, aki fennebbvalónak tartotta
magát nálánál.

Az asztal végében két ember valami felett nagyon
alkudozott.

— De mikor agyonverte édes bátyámat, — dör-
mögte az egyik.

— Hát aztán?

— Hiszen megmondottam már neki is, nem aka-
rom én emez ügyemet törvény elé vinni, de adjon
két tinót, fizesse meg ezenképpen a bánatot, hogy
megvigasztalódjam.

A többiek egyébről beszéltek maguk között.

— A kúnok régen zaklatták a helyet, — mon-
dotta egy hórihorgas.

— Számosan oda is vesztek.

— Hát számosan...

Jóideig hallgattak, mire megint mondotta a hóri-
horgas:

— De elégséges vérontást vittek véghez közöt-
tünk is!

Az emberek az ujjukon számlálták:

— Közrendű szabad emberek is elhullottak négyen.

— Többen vótak, heten is lehettek ama komárom-
beli főemberrel, kiről nem tudta senki miképpen is
keveredett bele.

Ung jobban figyelt. Ismerős név ütötte meg a fülét.
A tizedes mondta. Egyszerűen mondta. Ő pedig előre
hajlott. Két keze az asztal peremét markolta:

— Miféle Ders úrról beszéltek ti itt?

Az emberek gyanakodva pillantottak rá. A tizedesük átkönyökölt a gyalultatlan tábla fölött és úgy nézte:

— Tán közelvalód volt amaz Obor fia, Ders úr, a komárombeliek udvarbírája?

— Ellenségem volt, — Ung hangja elrekedt, mikor kimondta. — Elvitte a tornán a bért. Meggyőzött egy nagy viadalban...

— Nem ellenségeitek mán többé, — szólt a tizedes egykedvűen, — merthogy leölték a kúnok karddal, a két szememmel láttam.

A csárdásember lánya bort hozott egy birkabőrtömlőben. Töltött s a kis agyagkorsó megint szájról-szájra járt. Az emberek csípkedni kezdték a lányt, lerágott halfejekkel dobálóztak, trágárul nevettek is közben.

— Hát elvégezte más, — mormogta Ung. Mereven nézte az asztalt és hasonlót érzett, mint tegnap, mikor az ispánt kiszólitották s ő magára maradt. Derset is kiszólitották, nem jön többé soha vissza... De egyszeribe félben maradt ez a gondolata. Valami történni kezdett a baloldalán a vasinge alatt. Olyasmi történt, mintha a szíve szűknyakú kis korsó lenne és nagy tömlőből csak döntenék bele a vért. A vér túlfolyik, nem tér a korsóba, égőn beleömlik még az arcába is.

A szeme lángot fogott ettől és már csak azt tudta, hogy Kinga szabad. Szabad!... Ő pedig nem is akar a csallóközi ispánhoz menni, se a királyhoz, se a kolontói udvarba.

Kitaszította az asztalt a földből, amint felszökött.

Szemközt most is jöttek emberek az úton. Megrakott ökrösszekerek mögött izmaeliták és zsidó kalmárok húzódtak csapatosan észak felé, olyan sietősen, mintha menekülnének. A földekről parasztok

néztek utánuk. Egy pásztorember botjára dűlve mozdulatlanul állt a rétben elheverő nyáj felett. Amazok már messze mentek és ők ott maradtak.

A napsütés letűnt Ungról. Nem ragyogott a fegyverein, nem csillogott a szemében, az arca elsötétült, amint felnézett az égre. Odafenn, mint valami gonosz nagy csóka, magányos sötét felhő szállt el a nap előtt.

Ha Kinga már elfeledte volna őt?

Nem lehet az! . . . Akaratosan rázta a fejét, az arca körül csörrent a sisak hálója, de azért ez az új kín egy darabig mégis csak vele poroszkált. Olyasmik kezdték gyötörni, amikre sohasem is gondolt. Hiszen a Ders öccse él, a Kinga kisebbik ura! Ha előállna, s követelné? . . . Őt illeti törvény szerint elsőbben is holt bátyjaurának párja . . . Nyugtalanul felkalapált ettől a szíve. Eddig mindent olyan egyszerűnek látott. De azért ez sem tartott sokáig, hirtelen megint csak egyszerűre fordította magában a bonyodalmakat: „Ököllem verem szét a fejét, aki közénk merészkedik!“ Készen volt a terve. Toronyirányt Komáromnak veszi útját. Megy Jákóhoz, régi cimborájához. Majd elrejtí az őt most is, mint mikor Bálint mestertől odaszökött a pesti révből. Megy Kingáért, kíséret nélkül, minden tiloson át. Elviszi magának, még ha a sátán őrizné is.

Tépni kezdte a fékszárazakat, a sarkantyúja nekivadította a lovát. Amint az állat kinyájában felszökött, hátravágódott az Ung feje. Jó ideig nem változtatott ezen, csak vágatott vakon, kinyílt szájjal, vágatott, mint a vágó . . . s mintha messze hívásra felelné, lélekzetvesztetten mondta valakinek a messzibe — Jövök . . . jövök!

Mellette fák, bokrok, nyájak sodródtak visszafelé... szétfoszló, távol kolompolás.

Az út süppedékes lett. A ló magától csendesedett. Most már egyre erősebben érzett a víz hűvöse is. Ballagó csobbanással kísérte az utat. A fák alatt patakok futkostak. Szárcsák szárnya csakpotta a vizet. Túlhan a füzek, mint öreg halászok, derékig álltak a lassú árban. Fenn a magasban magányos kócsagok szálltak át az égen.

Ung megint belemosolygott a gondolataiba.

Zizegő nádasok tünedeztek elő. Mint elhányt vérték, tócsák, locsogók villogtak a napban. Amint haladt, egyre több lett belőlük. A Vág vize szétdobálta magát ideleln a sík földön, ezüstdarabjai nagy tükrökbe ragyogtak össze a völgyi nádasok között.

Ung megállt egy keresztútnál, öreg nyárfák alatt, hogy bevarja fegyveres szolgálait. De amint ott állt és várt, a tekintete már nem az utat figyelte. Lenyügözötten arra felé fordult, ahol Komáromnál a királyi várhely fatornyai tövén, mint nagy kigyófészekben tekeredtek össze az ezüst vizek.

A csallóközi hattyú birodalma...

Miközben nézte a füzesekből olyas neszelés hallatszott, mint mikor otthon asszonyanyja fonóházában surrog a rokkák kereke. De most maga a táj mondja hozzá a régi mesét...

Két karjában tartja itt a földet a Duna. Kezdetben gyémántlombos, csengő aranyerdők alatt lovagoltak át rajta az első magyar lovasok. Közülük az egyik foglaló vitéz tündérlányt hozott magával feleségnek. Déli verőfényből bájló tündérbábot emelt a pusztákban a lovára s nyeregben úgy hozta erre a vidékre. De a Déli-

báb-lány a Csallók közén, aranyerdők sűrűjében nem élhetett kedvére. Indulni készült hát haza a rónákra. Ám az idevaló vizek sehogysem engedték. Elfogták mikor felettük szökni akart volna, lehúzták magukhoz a mélybe s azóta csallóközi hattyú lett belőle. . .

Ung sóvárgó vággyal ágaskodott fel a kengyelvason és az alkonyodó napban kigyulladt ekkor a folyók találkozása.

A lovak dobogásának közeledtére lassú mozdulattal szembe fordult két szolgájával. Külön-külön mindegyikükre nézett egy darabig:

— Hű cselédeim voltatok, — egyszerre elhallgatott és lepillantott a lova marjára. Mikor ismét felvetette az arcát, a két ember összerezcent.

— Én most elbocsájtalak benneteket, — folytatta kisvártatva és olyan szokatlan volt ekkor a tekintete, — ti pediglen mentek napkeletnek, Kálmán király útján mindig a Duna folyása mentén, és meg nem álltok, míg egy Vácnak mondott helyre nem értek. Ott várakoztok két napot és két éjszakát. Ha azonközben nem látnátok jönni, megintelen mentek a pesti révnek, által a Homokon a Tiszának és meg nem álltok Kolontóig. Megértettetek?

Vutuk elképedve meredt rá. Pünkösöd sebesen sokszor nyelt egymásután és ez hallatszott a csendben. Jó idő telt el, mire szólni tudtak.

— Drágalátos kisebbik gazdánk, — fogta könnyörgésre a vén fegyverhordozó — irgalmazzatok öreg fejemnek . . .

— Mit szól majd asszonyanyád? . . . Ó, hogyan kerüljünk nélküled úratyádnak elébe? — szepegte Pünkösöd verejtékesen, — legottan karóba húzatja

fiatal bőrrömet. Hiszen a halálba küldesz bennünket,
uram . . .

Ung néhány ezüstpénzt fordított Vutuk tenyerébe. Közben megszorította az ember kérges öreg kezét és mintha neki is fájna, megint rájuk nézett. Valamit mondani is akart, mert a szája egy keveset mozdult. De azért mégis inkább oldalt fordította a lova fejét.

A két cselédszolga földbegyökerezve bámult utána. Már nem mertek szólni és követni se merte egyikük sem.

A ló patája alatt tavalyi holt nád töredezett távolodón, aztán ez is elmúlt a füzesek között.

IV.

Egy parti révész vetette át a lovast lovával a Vágon. A révdereglye ingott és Ung egész idő alatt hizelegve békéltette a riadozó állatot. Beszélt hozzá, simogatta, veregette a nyakát s közben, ahogy ráhajolt, meglátta tükröződő képét a folyóban. De a tükrözés most nem volt olyan tiszta és nyugodt, mint virradatkor a monostori malom felett. A víz mozgása minduntalan széttördelte a képet s amint csillanó páncélos darabjait össze-össze dobta a habok között, a darabok nem illettek együvé.

Milyen babonás játékot játszik a víz és az elmaradó partról milyen nagyon kiáltoznak utánuk az emberek...

Az evező egyre nehezebben birkózott a folyó nővekvő sodrával. A dereglye hintázva sulykolta maga előtt a felcsattogó vizet. A révész izzadt és zihált. Erőlködésében a rév irányába düllesztette a szemét.

Térdnél elvágott piszkos barátcsuha volt rajta, szemétről szedett mállott rongy, amit durván hasított szíjj fogott a derekához. Az arca és a haja sötét volt, mint a ruhája. Alsó ajkára kitámaszkodó nagy felsőfogai akkor is látszottak, mikor hallgatott.

A víz sodra megint elkapta a dereglyét. A tükrö-

zöldő kép egészen összetört. Fent borús felhők gyülekeztek az égen.

— Tán csak nem a révhelyre vagy menendő, uram?

Ung rárivallt:

— Magad dolgával törődj — és különös zavarral elnézett a sötétedő nyugtalan folyó felett.

A fekete révész ettől kezdve némán evezett. A komáromi várhely falai közül, háromakkora magasan, öreg fatornyok keltek fel. A vízikapu egyre közelebb siklott a vízen. Már a révhely halászkunyhói is kijöttek a kavicsos partra.

Mire Ung a révhely alatt megállította a lovát, olyan mély volt az alkonyat, hogy a homályban talán még az anyja se ismerhetett volna rá. A városfalnál fegyveres őrség ácsorgott. A kapu tetején befelé fordultan nagy felfuvódott jövevénymadarak ültek.

Az őrség eleinte nem vetett ügyet a közelgő lovasra. Egyirányba figyeltek mindannyian. Egy naszádos felemelt csákllyával a holt Dunaág felé mutatott.

Amoda túl, karókkal és villákkal fegyverezett sötét kis alakok álltak fel a vízmentén, mintha a partot őriznék.

De Ungnak nem volt ideje, hogy jobban odanézzon. Ekkor vették észre a strázsák. A kapu alól egy dárdás legény lompos lépéssel lassan közeledett. Mikor meglátta, hogy rangos fegyveres vitézzel van dolga, kis távolságra tőle megállt:

— Hát nem tudod, uram? . . .

Ung végigmérte:

— Hogyan bátorkodol engem tartóztatni! — közben merészen öklöt mutatott, hogy megfélemlítse az em-

bert és utat nyisson magának. „Vajjon mit akarnak ezek, és az a fekete révész is?”... Nem tépelődhetett. A dárdás olyan képet vágott, mintha rossz gyanút fogott volna ellene.

Hirtelen gőgös nyugalommal nézett le rá:

— Tán vak vagy, hogy meg nem látod rajtam?...

Én oda mehetek, ahová a kedvem tartja!

Még egy fegyveres strázsa vált ki ekkor a többi közül. A naszádos is odajött. Ő is beleszólt a beszédbe:

— Ám ha szabad költözködési jogod van, úr vitéz, bizony jobb helyre mehetnél...

Ung rájuk se hederített. Kezében égett a kantárszár. A halántékában lüktetett a vér. Még a sarkantyúja se nyughatott. Szöges csipésétől oldalvást szökött a ló. A gazdája halkán felnevetett.

Már belül volt a kapun.

Az örök káromkodtak is, röhögtek is:

— Ördög vitéze! Ő lássa, hogyan kerül ki...

A növekvő sötétben Ung a királyi halászházak rendetlen kunyhói közé tévedt. Egy darabig a hátsó ólakból folydogáló rothadt trágyalében gázolt a lova, aztán találomra egy szűk sikátorba tért be. A sikátor zeg-zugos fekete faházak alatt kapaszkodott a folyó felől. A latinusoknak az utcája volt ez, akiket még az első királyok bocsátottak az országba és később Esztergomból szivárogtak be ide. Idegen népségek beszédeit hallotta itt, mikoriban egyetlenegyszer erre járt.

Egyre lassabb lett a haladása. A ló lába óvatosan kerülgette a nagy járóköveket. A kövek libasorban, mint kisebb fajta sziklák ütköztek ki a szennyes fekete sárból, a sikátor közepén. A felső végről kongó vissz-

hanggal kemény koccanások közeledtek. Magányosan, valamilyen kései ember jött ekkor lefelé. Az ember nagyokat ugrott egyik kőről a másikra és minden ugrása előtt halkán fohászkodott.

Riadtan összetorpant, mikor a ló sötét tömegét meglátta.

Ugnak sem volt kedvére a találkozás. Inkább kitért volna előre. Oldalvást a lova nyakához nyomta a szarát. Az állat lába a házak tövéén szétmálló puha szennybe lépett. A lovas térde a falat súrolta.

Aztán egy darabig mozdulatlanul álltak, ő meg az a másik.

A szemközti ház arasznyi ablakából valami undokságot dobtak le eléje. Az undokság csattant és nehéz szagot vetett fel magából.

A sikátor torkolatánál felbukkant és elenyészett egy lovas homályos körvonala.

Most már a másik ember se várt tovább. Koccanva megint ugrott. Ung odébb nógatta a lovát.

A sötétség egyre sűrűsödött. A csend nyugtalanító lett és eleven lélek nem látszott sehol. A sikátor kanyarodóinál most nem égtek utcatüzek. A házak kis szelelőnyílásain még elvétve sem szivárgott ki mécsvilág. Csak jóval később, a piactér irányából billent át valamilyen fáklyafény a búzhödt nyúlós sáron.

A hintázó füstös fényben kámzsás barát körvonala mozgott előre. Fegyveres ember kísérte és a templomrányából jött. Álla alatt bőrtarisznya lógott a mellén, hegyes csuklyáját mélyen az arcába húzta és ijesztően lendült egyik járókőről a másikra.

Ung visszarántotta lovát a sötétbe.

Ezt a barátot haldoklóhoz hívják...

Ismeretlen borzadás szaladt át rajta. Kivánni kezdte, hogy ne lássa már. De ekkor valahonnan messziről, mintha rávigyorgott volna egy elaszott arc. „Mit akarsz?” A torka kiszáradt. Ó, hogy lemaradt a lova bal patkója és rossz jelek vannak... Honnan kerül most az a tegnapi koldusasszony elő? Azt sem tudta, hogy még emlékezik rá. Miért jut az eszébe?

Nem... semmi... Kinga nem is arrafele lakik. A barát egészen más irányba megy.

Fellélegzett. A hintázó füstös világ szétfoszlott előtte, mint a páras lehellet. Már csak a lova patkója csattant egyet-egyet a kiálló járóköveken. De ezek az elvétett csattanások még nagyobbá tették a csendet és ő kínlódva fordította mindig másfelé a fejét. A házakból hideg börtönszagok csapták meg. A sikátor légvonatos átjárói is sajátságos émelítő szagokat fújtak az arcába.

Önkénytelenül összehúzta magán a köpönyeget.

Nyár volt, mikor egyszer, egyetlenegyszer erre járt. A Boldogasszony csipkevirágai nyíltak a falak felett és a királyi naszádosok énekeltek a holdfényes vizeken. Az úszó naszádok feldaloltak a vártornyok alatt, a tornyokból felelt a nóták visszhangja.

És neki is feleltek Kinga asszony kis kertjéből. Pedig egészen halkán mondta a nevét: „Kinga”, egészen halkán... és áthajított egy csipkerózsát a magas falon.

De most nem lesz többé fal közöttük! Mintha napmeleg süttött volna le a szívébe, megint tudta, hogy hozzá megy. Sietni akar, talán várja is már, talán hívja.

Hallgatózva emelte fel a fejét.

Valamelyik világtalan házból fulladt jajgatás vergődött ki.

Mi történik itt? Az erek rendetlenül doboltak a nyakában. Úgy tetszett neki, erre-arra a vaksötét zeg-zugokban, kétoldalt mindenütt áll valaki és mozdulatlanul várakozik reá. Vissza-visszarántotta a fékszárát, ismét megeresztette. Vagy odaér, vagy meghal! És a lova tompa döngéssel botlott keresztül egy láthatatlan hídon.

Mikor fenn északon átjött a szörnyű Kárpát-hegyeken, egyszer se érzett ilyent, mint most. Végighúzta a kezét az arcán. Verejtékes volt a halántéka a hűvös éjszakában.

És Kinga mindig itt élt, míg ő messze odajárt — hogy elfelejtse!... Elviszi innen, elviszi, még ma éjjel!

Rekedten suttogott magában s az öklét rázta.: „A pokol kutyáját!... megint újra kezdődik a rémletes elváltozás és ami eddig a sötét zeg-zugokban állt és várt, mindenfelől közeledik.

Egyszerre a megholt Ders jutott az eszébe. Csontos rezes arca, rettenetes nagy fekete szemöldöke alól kifényező lassú pillantása...

A két keze elzsibbadt. Olyan tisztán látta őt, mintha csak a lova előtt állna. Nagyot kiáltott:

— Eredj az utamból! — A saját hangja hallatára visszatért a nyugalma. A feje is kitisztult. Hát csakis Ders teheti ezt a sok rossz elváltozást az ő városában. Csakis ő zavarog itt a gonosz lelkekkel, akik vele kísértének és valóságban minden másként van itt, semmi sincs úgy, mint ahogy most mutatkozik... Ettől a belátásától váratlanul el is mult az egész. Lemaradt róla a varázskodás. Az összekapaszkodó néma fekete

faházak is visszafele kúsztak és ő, mintha megrántották volna, kiszabadult a sikátor torkából.

Már a komárombeli nemesek telkei között bukdácsol a lova. Itt biztonságos és tiszta volt az éjtszaka. Büszke magányosan álltak a házak, mint akár főemberek sátrai a mezőben és egyiknek sem volt köze a másikhoz.

Ung tekintete lassan igazodott el a sötétben. Eleinte csak Jákó portája ötlött ki, utóbb ráismert a füves kis térségre, az öreg cserfára is. Ott lehetett valahol az a fal, amelyiken egy csipkerózsa átrepült...

Valami megrázta az egész testét. Most tudta meg, hogy eddigi életében minden útja csak azért volt, hogy ide elérjen. És még akkor is a láthatatlan fal irányába erőltette a szemét, mikor Jákó portáján zörgetni készült a keze.

De az alvó ház alacsony ajtaja lassan önmagától nyílni kezdett ekkor. Egy tenyérnyit tárult, így maradt, nyikorogva megint tárult. A nyomott szemöldökfa alatt süvegesen, tarisznyásan, ködmönös ember állt. Az ember visszahőkölt rémületében.

Ung megismerte búbos feje formáját. Jákó udvaros szolgája volt.

— Te vagy az, Csülök?

— Szent Jézusom, miféle rossz lélek zavarog ily kései éjtszakában?

— Hát nem ismersz? Jákó úr régi cimborája vagyok!

— Jaj nekem, ne tartóztassál, rossz Lélek, a gazdám elment, utána volnék indulóban, — és a szolga hangja szinte hörgött valamilyen ki nem mondott kétségbeeséstől.

— Elment? ... Tudom, hogy elment, — Ung sebtében mondta ezt, hogy észretérítse a riadt cselédet. De magában nem tudta mire vélni, hová lett Jákó? Gazdátlan házhoz jött? És ez az ember fél valamitől.

Fázni kezdett. Az összefogózó fekete házak megint közelebb kúsztak a háta mögött. Mi ez? ... Tudni akarta volna, mégsem kérdezett semmit. Aki kérdez, az már nem parancsol. Aztán meg az ő rangjabeli nem is kérdezhet ilyen nemtelen embertől.

Keményen rákiáltott:

— Mondom neked a gazdának felőle, tüstént be-bocsáss!

Éppen ez kellett Csülöknek. Ettől a hangtól egyszerűbe eszébe jutott, hogy teljességgel így rivallt rá az a vitéz úr is, akit egyszer már magánál rejtegetett a gazdája:

— Jut is mán eszembe, a biza, hiszen akkor vótatok itt, uram, mikoriban a pejkancát megpökdöste a billegi boszorkány.

Mintha megnyugodott volna ettől az eligazodástól, félrehúzódott a küszöbről és beengedte a házba a jövevényt.

V.

Ung ráhajlott a mécsesre és eloltotta a lángját. Odakinn a vasvillán vagy négyszer is sűrlődött már a jászol felé a széna uszálya és a kútostor is lenyöszörgött egynéhányszor a visszhangos mélybe. A veder nekikondult a kávának. Kilocszanó vize hosszan csurranva hullott vissza a kútba.

Milyen régen volt, hogy Csülök eleséget tett az asztalra és ágyat vetett Jákó gazdátlan kamrájában. Az is régen volt, mikor a cselédember Regét meg-itatta és nehézkesen, lustán átjött az udvaron. Minden olyan elviselhetetlen lassan történt. Még az ajtóretesz nyelve is megbicsaklott, mielőtt becsattant volna. Ung keze hol kinyílt, hol ökölbe szorult, mintha össze akarta volna morzsolni az időt... És Csülök lépései még mindig nem szűntek meg a házban. Topogtak, tétováztak, megint mentek. Végre is úgy multak el, hogy attól kellett tartani, minden pillanatban újra kezdődhetnek.

De a csend folytatódott. Most már csak a fékláncok húzódásai csörrentek a jászolkarikákban. Csak az llatok fel-felbődulése hallatszott be olykor. Aztán assankint ez is hozzátartozott az éjszakához. Ung halkán beletárta az udvarba a pitvar ajtaját. A széna-

szagú hideg levegőben valami jó és üde ért az arcához. Talán a behordott régi nyár.

Egy pillanatra megállt és hallgatódzott. Ez a pillanat elég volt, hogy mindent elfelejtsen, amin eddig gondolkozott. A rossz jövődölés, az éjszakai barát, a kísérteties sikátor, a légvonatos zeg-zugok, a sár és a jajgató ház, — minden elmúlt.

Ereiben ragyogó, forró vér lüktetett és átteremtette számára a világot. Elindult a csillagtalan borús éjszakában, mintha sugárzó, végtelen nap felé indulna. Fedetlen fejjel, mezítelen kardjával a kezében úgy haladt át a világtalan udvaron, az alomban elfeküdt lovak és alvó barmok között, mintha győztes torna után bíborsátorhoz menne a királyi bérért.

Egyetlen szökéssel átvette magát a falon. Szaladni akart a vaksötétben, mégis botladozva közeledett a megholt Ders néma udvarához. Mire odaért, a szeme valamennyire megszokta a sötétet. Árkokat kezdett látni és a falat is látta. Nagy szedett kövekből fogódzott össze az udvar körül.

Csak egyszer járt erre életében, most mégis megfoghatatlanul tudta a járást, mintha álomban és álmatlan éjszakákon valóságosan sokszor itt bolyongott volna.

Az a nagy szürke kő az árokparton, az is ismeri Kingát, ez az öreg cserfa is és a rácsrostély is odafenn az útranéző egyetlen ablakon. Bizonyosan a rácsrostély ismeri legjobban kis arca hűvösét, a lélekzete melegét és nagy szomorú tekintetét, amely mindig hiába várt.

De most már nem vár hiába...

Ung csodálatosan mosolygott a sötétben és ez a mosolygás azután is, egész idő alatt az arcán maradt.

Lihegve kapaszkodott felfelé a falon. Gyöklyukak voltak a lépcsői. Ágak és tövisek karmolták az állát. Egy kúszó gyökérben erősen megkapaszkodott. Felemelte magát a kövek pereméig. Egész testében kinyúlva ereszkedett le a tulsó oldalon.

Pillanatig habozva kémlelt körül. Az udvarfalon innen még egy fal bujkált a sötétben. Ő ezen a gyűrűn belül állt, fehér dunai kavicsokkal kirakott utacskák között, mintha csak klastromos barátok szűk, szomorú kertjébe jutott volna. Ez hát a Kinga kertje? Ide zárták, itt tartották? Egyszerre idegen és ellenséges lett a hely. A harag fuldokolva hörrent a torkában. Innen szólították, hogyha kellett! . . . A marka súlyától mélyen befúródott a kardja hegye a földbe. Aztán még a lélekzete is elakadt. A sötét házból világosság szűrődött ki a fűre, kerek kis ablakfény és odébb egy sárga sávban gyöngye füst andalgott. Már a szaga is érzett. Nyirkos fenyőágakat égettek a tűzhelyen. Hát ezért volt nyitva az az ajtó ily szokatlan éjszakai órában?

Oldalt hajlott egy keveset.

Odabent mécsvilág szunyókált az asztalon. A fénye időnként sápadtan belepislantott egy boltozott kis falüregbe. Ilyenkor az üregben fából kifaragott feszület mutatkozott meg. Egy rokka ágaskodó guzsaljának az árnyéka felnyúlt a mennyezetig.

Ung nesztelenül előre lépett. És ekkor meglátta Kingát.

Alacsony zsámolyon ült, tétlenül, magányosan. Kissé hátradülve ült és felhúzott térde körül hurokba kulcsoltan két gyűrűs keze tartotta egyensúlyban a testét.

Világos szeme a sötét pillák alól a lángba nézett.

A szemében egész idő alatt egyszer sem mozdult a tükröződő fény. És milyen törékeny és tiszta volt földre omló, hosszú fehér csalánszöttes köntösében. Ung mégis számonkérőn pillantott végig a testén. Nem... legalább azt nem! Azok a keskeny, lányos csípők várandósan nem nehezülhettek el még soha. Ebben a körülfalazott rácsos fogságban sohasem hordozhatott ő kényszerített ölelésben fogant új életet a Ders nemzetségének. Ma is olyan érintetlennek látszik, mintha még nem nyúlt volna hozzá vad kézzel senki sem. Alig változott, mióta a lakodalma kora reggelén a kolontói erdőn utolszor megcsókolta őt. Csak előrevetett két hullámos fonata tűnt el azóta kis keble fölül. Csak a haja növéseinek kéksötét sarkantyúja nem látszott többé a homlokában. Nemes főasszonyok fehér gyolcskendője fedte a haját. A gyolcs átfutott a homlokán is és kétoldalt az arca gyöngéd vonalát követve, fehér rabságban tartotta egykor szabad és akaratos állát.

Vajjon hányszor ült így, térde körül kulcsolt kézzel, magányosan, boldogtalanul? Vajjon hányszor... míg ő széles e világon férfimódra más asszonyok karjában keresett feledést.

Már szinte ájtatos alázattal nézte őt a sötétből. A mellében nagy, néma zokogás kezdett el vergődni a lobogó, mohó vágy megtorpant benne a szépség és a szenvedés előtt.

Kinga vonásain rejtélyes nyugtalanság terjedt ezélt. Valamilyen futó zavartól halványan az arcába szállt a vér. A fejét az ajtó felé fordította és lassan felpillantott. Egyenesen reá nézett.

A tekintetük találkozott.

— Ung...

Úgy hangzott ez, mint a sóhajtás. Csodálkozás nélkül hangzott, mintha álomban szólított volna álmjelenést.

— Ung... — Kinga szép révedező hattyúmozdulatában még mindig emelve tartotta a fejét. A szeme valószínűtlenül nagyra nyílt. Már felszökött a helyéről és két kezével a halántékához kapott:

— Te vagy, te...

Ung magához rántotta:

— Eljöttem érted!

Fiatal élete minden kínjával és vágyával szorította a szívére. Kinga feje belehanyatlott a karja hajlásába és mialatt fölé hajolt, ő lehúnyta a szemét.

Nagy és ünnepélyes lett a csend. Egy eliramló pillanatra a boldogság és fájdalom mélységei felett csak ők ketten voltak az egész világon.

— Szeretsz még?

— Szeretsz?

Egyikük sem felelt és mégis mindent tudtak egymásról.

A tűzhelyen már összeomlott a zsarátnok, mikor Kinga feleszmélt. Mintha megsebezte volna valami emlékezés, felágaskodott Ung karja között. Az őreitől irtózó szégyen rab rémületével nyitotta rá a szemét. Két tenyerét a vállának feszítette. Kétségbeesetten tolt és fogózott is. A szájuk elvált, de mégis olyan közel maradt, hogy a szavak nem hangzottak, csak mozdultak az ajkuk között.

— Ó, Ung, ha Ders itt lelne, téged megölne és... engem nem ölne meg! — Egész testében reszketett.

— Ne félj, Kinga.

— Féltetek, én édes szívem! Hogyan is bátorkodtál hozzám jönni? Avagy tudtad volna, hogy az én uram nincsen idehaza?

— Tudtam, — suttogta Ung — és tudom, hogy ohasem is tér meg többé ide.

Kinga arca lángpiros lett, azután egészen elfehéredett, mintha a szívében megbénult volna a vér.

— Nem, nem igaz!...

Ung nyiltan állta a tekintetét, miközben felelt:

— De ezenképpen igaz, azok mondták, akik látták. A te urad meghalt és te szabad vagy. Eljöttem érted.

— Ung, te... te tettél ellene? — tördelte Kinga fojtottan. — Áldott Jézusom, csak azt ne — és kutatón, féltőn, esdeklőn hajolt felé.

— Nincs az ő vére az én kezemen. — Ung szeme elsötétült. — A kúnok ölték le karddal, általuk teljesítette be Isten az ő igazságát...

— Nem, ne mondd és menekülj innen. Keményen meghagyta, soha el ne higyjem a halála hírért. Csak ha a lovát látom megtérni, a gazdátlan lovát. És még akkor se higyjem, merthogy ő visszatér, mondotta, megtér még sírjából is, hogy tőled elválasszon. Menekülj, hiszen őriztet. Érted-e, a szörnyű Beke, az ő embere őriz. Fogoly vagyok, éjjel is rám les, lopakodik a ház körül, benéz az ajtón és az ablakomon, mint a porkoláb. Isten szentséges nevére, credj... én nem mehetek el innen.

Ung haraggal dobbantott. Összefont karja alatt érezte a szíve verését:

— Elviszlek, ha mondom!

— Hallod, a kakas másodszor kiált, — Kinga

egészen alázatos lett, — fuss innen, szerelmes lelkem, fuss, amíg lehet. Talán még kijutsz a kapun, talán a villások között is...

Ung rettenve nézett rá. Emlékezetében egyszerre felsötétlettek az apró fekete alakok lenni a holt Duna-ágnál.

— Miről beszélsz?

— Hát nem tudod? — a szavak szinte haldokoltak a Kinga ajkán. — Hát nem tudod, hogy a fekete dög ragadoz minálunk?...

Ung az állához kapta a kezét és dermedten nézett rá. Az arca fakó volt. A szája meghúzódott. Most fogta fel, amit jöttében látott.

— Elmegyünk innen, Kinga, — de a hangja nem az ő hangja volt, makacsul mégis mondotta, szinte a saját felkerekedő iszonyata ellen is csatázott — elviszlek, még ha...

Már nem folytatta. Mintha elvágták volna, abba-maradt a szó az ajkán. Kínzottan ő is a kert irányába fordította a fejét. Eleinte nem tudta, miért tette ezt, csak később, Kinga elváltozott arcán látta meg, hogy valami történik odakinn.

A külső csendben egy ajtó nyílhatott.

Kinga az asztalba fogódzott, az árnyéka mégis meg-megingott a falon:

— Elvesztünk...

Ung ekkor már kétmarokra fogta kardját és arccal a sötétnek elállta a küszöböt.

Egy pillanatig mintha hallatszott volna a kettőjük szíve verése.

Aztán tétovázó nehéz lépések közeledtek a külső

éjtszakából. A kavicsokkal kirakott kis kertúton nagy, formátlan test kezdett bontakozni.

— Ki bátorkodott ide? — kiáltotta az, aki jött. Leszegte iromba fejét és egy darabig hallgatózva, alulról nézett a világos ajtónyílásra. Ekkor vehette ott észre az ismeretlen fegyveres körvonalat.

Sűrű hanggal öklendett felé :

— Mit keresel itt Ders úr udvarán?

— Az ő udvara már a pokol tüzében van, — ordította Ung és egész gyűlölete feltajtékozott benne, — te pedig hordd el magad, mert tüstént utána küldelek!

Az ember fejszét rántott elő a ködmöne ujjából. Kétmarokra fogott kard zuhant a karjára.

Üvöltő, nehéz teste neki tántorodott ettől a falnak. Ung utána hajította felkapott fejszéjét. De a vas éle csak a köveknek csengett.

— Hé, állj elő! — hiába kiáltotta már. Saját hangját dobták vissza a szemközti falak.

A cselédházakból ijedt emberek szaladtak ki. Az ólakban felriadt állatok bögtek. Az asszonyházban mezítelen lábak futkosása kezdődött. Senki sem tudta, mi történik, senki sem mert közelebb jönni.

Az udvarkapunál lecsapódott a reteszdorong.

— Menj most, — könyörgött Kinga, — ne lássanak itt ...

— Holnap érted jövök!

Ung alakja hirtelen eltűnt az ajtón kivetődő fényből.

Kinga utána kapott, mikor már nem érhetette el. Csüggedten lehanyatlott a karja. — Holnap! — de most, hogy maga mondta, rabságban elgyötört lelkében nem reményt, csak kolduló vágyat beszélt ez a szó.

Az udvarból már tető alá takarodott a félelem, mire Kinga háta mögött a belső ház felől nesztelenül behajlott egy karvalyarcú némbor az ajtón.

— Ne vetkeztessünk éjtszakára? — kérdezte asszonyát a kémlelő személy.

— Értem jön, holnap... — suttogta magában Kinga és kételkedően rázta a fejét.

A szolgálóasszony csakis a mozdulatát látta.

— Nem akarod? — tudakolta újból s rosszalóan visszabujt az ajtón.

Kinga pedig sokáig állt egyhelyben, tétovázva.

— Holnap... — Időbe telt, mire erőt vett magán. Elzárta a reteszt, letakarta a tűzhelyen hamuval a parazsat, aztán a belső ajtón elindult az ágyasház felé. Lassan haladt végig a folyosón, az átjárónál lehajtotta a fejét az alacsony gerenda alatt, felosont a garádicson az útra néző egyetlen ablakig.

Visszafojtotta a lélekzetét.

Mintha a föld alól morajlott volna elő, messze hang szaggatta a külső sötétséget. A falak hajigálni kezdték egymásnak. Erre is hangzott, arra is, már nem lehetett tudni, honnan jött.

Az éjtszaka bekapta a menekülő Bekét. Valahol ent, Ungnak is meg kellett állnia, mintha megintl ekete torokba került volna. Akármerre fordult, mindenütt útját állta valami, ami rosszat akart. Szemétdombok, gödrök, csúszós, ragadós szenny, járókövek és megint egy fal...

Kinga a rácsrostélynak szorította az arcát. Szent András egyház irányából vöröslő derengés fénylett bele fájdalmasan kitágult szemébe. Az alsóvárosban kolompolni kezdtek. Már a felsővárosban is kolom-

poltak lefelé a sikátoron, mintha lassú, kísérteties gulyák vonultak volna át az éjtszakán.

Fehér alakja összeroskadtt a messziről vetődő fényben... Most viszik a házakból a halottakat... Odatértelt az ablak elé. A boltozat nyílásban egymásba kulcsolódott két felemelt keze és remegő hangja beleimádkozta az imádságába a szerelmét:

— Igaz ítéletű szent Isten, amiképpen a mai napon kegyelmesen megőrizted őt, azonképpen emez éjtszakának idején is oltalmazd. Ó, én Uram, vidámitd meg kedves ifjúságát a halálnak e kapujában és reám érkezzék minden haragod. Válassz ki engem, ha a gyötremeire közülünk választani akarsz és nélküle ne hagyj, mert a próbára erőtelen vagyok...

A szent András templom alatt csak rakták a barátok a nagy piactüzet. A házakból görnyedt emberi alakok szállingóztak le a tér irányába. Csermellyel, venyigével, szagos fenyővel ők is meghordták a máglyát, hogy tisztító füstje elűzze az éjtszaka kegyetlenkedő fekete dögöt.

A lángok visszfénye fel-felkapott a négytornyos egyház innenső oldalán. A füst belekígyózott a sikátorokba, áthömpölyödött az udvarokon, behúzódott a házak ablakán, felszállt a tetőkre. Mint kitárt szárnyú roppant keselyű ott lebegett Komárom felett még a virradatban is.

VI.

A nagy Dunán csillogva úszott felfele a hajnal. Már futva jött a napfény a fűvön és gyorsan osont az udvar hűvösébe. A földekről varjak repültek föl. Elnyúló seregeik, mint hosszú fekete ostorok, kacsaringós karikákat suhintottak bele az égbe. Egyszerre lecsapott az ostor Komáromra és sötét vonala károgón ott maradt a falak peremén.

A barátok Primára húzták szent András harangját.

Ung fel akart ébredni, mégis mindig újra elaludt és félöntudatban a vágyódása igazgatta el az álmait. Az ablaktábla világító nyílásán át ekkorra már egészen behajlott a reggel a kamrába, de ő nem tudta, hogy a nap süt olyan szépen, mintha könnyű, meleg kis kezét valaki a fején tartaná.

Eljött a mi napunk... Édesen, megfoghatatlanul szaladt ez át a szíven és ettől felkönyökölt Jákó elfoglalt ágyán. A keze játszani kezdett a szénára terített medvebőrön. Erre-arra fésülte a puha mély bundát, kis ösvényeket vont benne a mutatóujjával. Felborzolta, lecirógatta, mint az otthoni komondor szőrét és az ajkán egész idő alatt rajta maradt az álomból hozott mosolygás. Aztán meglepetten lassan körül nézett. A feje mozdulatával hátravetette a haját. A

mozdulatától-e, vagy egyébtől, maga sem tudta, de hirtelen valami más indult el a homloka mögött. Hogyan került ő ide vissza a zavaros éjtszakából? A keze már nem játszott a medveszőrrel. Megint érezte maga körül a tegnapi fekete falak szorongatását. A csodálatos piactűz füstjének kesernyés szagát is érezte az ágy elé dobált ruháin. És álmodta, vagy igazán látta-e akkor egy rácsrostély mögött Kinga kis arcát a felvörösülő fényben?

A megugrott Bekére nem gondolt többé, valamilyen félbenmaradt dolog volt ez a fejében.

Szemközt káprázva cikázott a nap Jákó szegre akasztott nagy pallosán. Egyre a képébe cikázott, mintha azzal a hadra élesített fegyverrel valaki számonkérőn a szeme közé világított volna s messziről már szinte a csallóközi ispán száraz, kemény hangja is odahallatszott: „Hát te se állsz a királyhoz?” ... Zavarában temérdek tüzes szeg kezdte szurkálni az arcát. Hogyisne állna hozzá ... de neki elsőbben Kingát kell most biztos helyre vinni ...

A homlokára szorította a kezét. Mi volt ez? Minden szétrepül, amire gondolni akar, mintha pelyhes pitypangot fújna szét a szél.

— Pitypang ... — titkolódzó hangon mondta és halkán elragadtatottan nevetett, mint akkor, mikor két gyerek jegyet váltott a magasvirágos kolontói réten s a fiú pitypangszárból gyűrűt fűzött a kislány kezére ...

Keményre edzett fiatal teste ellenállhatatlan vágygal nyújtózott bele a napfénybe: „De most már az enyém lesz!”

És életében még sohasem volt ilyen boldog reggele.

Ragyogó, magas hullám kapta el. Már minden alatta maradt: a veszély, a bizonytalanság, az éjféli iszonyat, elmúlt évek magányos szenvedései, vad sóvárgások, lázadó kínok. Olyan új és elhasználatlan lett, mintha most kezdene élni, fenn a hullám tetején, még azon is felül, önmaga felett a testén kívül, áradó örömben, repülő tavaszi szélben, ujjongó fényben. Nevetett és mégis sírni tudott volna, semmiért, csak úgy, hálából, mert ennyi sok boldogság van a világban.

— Kinga!... — még a neve hangzása is belecsókolt a szájába és a szívében gyönyörűt kurjantott ettől a vér.

Ha belehajíthatná a süvegét a mennyországba, ha belevághatná a sarkantyúját a világ oldalába!

Kifutott az udvarra, nekivetette magát a kútos-tornak s olyan vadul taszította a vedret a mélybe, hogy felcsattanó vizétől szivárvány lett a napsütésből. Aztán karcsú mezítelenségében csapkodva, dúdolva, ott mosakodott a vályúnál a hűvös reggelen.

— Csülök, hé Csülök...

Senki sem felelt. Ezt se bánta, nem baj, ha nincs is, aki öltöztesse. Lihegve fűzte össze magán a szíjjakat, az övet olyan szűkre rántotta a derekán, hogy felnyögött bele. A kis tör odacsúszott a jobb csípője fölé. Fejébe csapta a süveget s futtában lekapta a szegre akasztott köpönyeget. Később vette észre: a Jákóé akadt a kezébe. Mindegy, minden mindegy! Kingához megy... És kívágta maga előtt a ház ajtaját.

Mintha földbe gyökerezett volna a lába, zsibbadtan megállt.

A kéken aranyló reggelben magányos jelenés közeledett felé a szent András egyház irányából. Ungnak nagyot döngött a szíve. Kinga jött ott szent miséről.

Kicsiny, leányos feje körül, mint napban villanó galambszárnyak, patyolat fátylak libbentek. Cobollyal kihányt hosszú ködmene kinyílt és összehajlott a lépése szerint és ilyenkor, mintha folyóvízen haladna át, térdéhez tapadt a köntöse.

Ekkor egyszerre ő is meglátta Ungot. Halvány arcába hirtelen hullámban szállt a vér, két kinyíló keze eleresztette lépte előtt megemelt köntösét s az olvasója lesiklott a földre.

Csak ez a halk neszelés hallatszott a csendben, semmi egyéb. De Kinga észre sem vette. Leküzdhetetlen mosolygás kezdődött az ajkán s nem állt meg ott, szétgyűrűzött, terjedt a szorongó beteg város felett és diadalmas fiatalsággal öntötte el az egész világot.

Ung mélyen levett süveggel, földig hajolva, mintha királynéasszonyt hódolna meg, odanyujtotta neki az elejtett olvasót.

A latinusok összefogódzó faházai közül épp ekkor fordultak ki Kinga szolgálóasszonyai. Kis csapatuk riadtan, összeverődve jött elő a sikátorból. Már meglátták Ungot.

— Ki légyen amaz ott?

— Nem ismernéd Jákó úr rókaprémes köpönyegét?

— A biza, úr Jákó köpönyege, ... hát ő is idebent rekedt? — és szegény kárörömmel taszigálták egymást, hogy hát ez se menekült idején. Sorsukra jutott ő is e betiltott helyen.

— Fedd el az arcodat ... ne tudják itt, ki vagy, —

súgta Kinga sebesen — s jöjj el hozzám, mikor felkél a csillag.

Jóformán meg se látszott, hogy lép, csodálatosan mégis távolodni kezdett ekkor. Pillanatig, egy kis emelkedőn csak a kék reggeli ég volt magasba egyenesedett nyúlánk alakja mögött. Ungnak úgy tetstett, ha szép csendes mozgása most megmaradna a mély azurban, olyan megismétlődő himzés támadna az égen, mint a szent apácák oltárterítőin.

De Kinga kiment a ragyogó kékből, odébbment szomorú, szürke falak alján és ő fájdalmasan, csalódva már csak a tekintetével mehetett utána.

Eddigre a szolgálóasszonyok csapata is az udvarhoz ért. Egy szikárnövésű, karvalyarcú néember kémlelőn visszanezett. Ung nem tudta bizonyosan, mégis úgy rémlett neki, hogy azok az asszonyok maguk között az éjszakai riadalomról beszélnek.

Hirtelen befordult Jákó udvarára. Az udvar fénytelenebbnek látszott, mint azelőtt. Csülök sem került még elő. A jászol üres volt. Az állatok bögtek. Ung szénát tett a lova elé és megitta, hogy múlték az idő. Aztán eleséget keresett magának az élsházban és megint kijött. A kútágas árnyéka közben nem mozgott a fűvön. Minden megállt és elvesztette jelentését. Felvett egy követ a földről, darabig forgatta a tenyerében, de nem tudta, hogy teszi. Mikor ráeszmélt, dühösen belecsapta a kútba.

Miért nem megy el Kingához? Miért hallgat a szavára? ... Kíváncsian nézett végig magán. Millei? A Kinga gyöngesége parancsolna az ő erejének? Ez új volt, s mintha álmában zavarnák, türelmetlenül a város irányába fordította a fejét.

Valahonnan messziről templomi éneklés hallatszott. Az udvar túlsó végén levágódott a kapudorong. Váratlanul Csülök állt mögötte.

— Gaz lator, hol csavarogtál eddig?

Az ember lapos, sárga arcát töredelmesen emelte fel hozzá, de azért megroggyant gyűrött alakja félrehajlott, mintha ütestől félne.

— Ó uram, nem lehet mán innen menekülni...

— Hát szökni akartál?

Csülöknek a feje is reszketett.

— Azonképpen vót az, hogy a szabadok közül jó eleve sokak elfutamodtak, oszt nem tértek meg, sem a gazdám, sem pediglen Ders úr, miértis ennek utána a nemtelen népek is kifutamodtak az udvarokból a mezőkbe. De én házörzőnek bent maradtam, — bölgve felordított és nehéz zuhanással térdre esett ekkor, — ne bántsatok uram, amúgy is elviszen a dög.

Ung rámeredt. Most fogta fel, hogy ez így van. Tán a boldogsága nem eresztette eddig hozzá ezt az iszonyatot?

Az udvaroscselédnek még a szeméből is kiáltozott a rémület:

— Mán csakis imádkozni lehet itt annak, aki tud, meg káromkodni annak, aki mer. Jaj, uram, villások állják el a körülvaló utakat, oszt hótra verik a nyavalyának miatta, ki eme betiltott városból közénk kimegy.

Ungnak a gyomrába ütött, amit hallott, mégis ellene szegült. Az ördögöt is leöli, ha az útjába áll! És hetyke akarattal hitte is, hogy így lesz. Minden bajhoz hozzá nőtt még az ő ereje!

A piac felől megint odahozta a szél az éneklést.
Csülök feljajgatott ettől:

— Halljátok... ezenképpen megyen minden napon. Amazok lent, szent Andrásnál, zsoltárokkal az Istent könyörgik, egyebek pediglen az ő udvaraikon szidalmazták és káromolják az Urat, mert nem segít, és isznak és rettenetesen lerészegednek, hogy már ne tudják a szörnyűségeket, amik itt történnek.

Ung nem hallgatott oda, magában vívódott: merre vigye Kingát ebből a halálgyűrűből? Szeme a messzibe nézett. Akármerre, még ma éjjel a Vágon vagy a Dunán, akár mennyi pénzért, valamelyik révész csak átveti őket. És odatúl majd segít az Isten.

— Az Isten... — nem tudta, hogy fennhangon mondja. — Hát segít-e ezeken?

— Verten ver bennünket! — kiáltotta Csülök. — Fellobbant az ő szörnyűséges tüze ellenünk, hogy összerontsa a mi tetemünket. Jaj, nem tudjátok ti, miképpen vagyon itt. A nyavalya keltére futamodik apa a fiától, lány meg az anyjától. Ó uram, siralom helye ez...

Ung elfordult tőle. Eleget tudott. Sietnie kellett. Vállára kapta a kútkávéra vetett köpönyeget. Jákó rókaprémje jól szolgált eddig is. Csülök térdenállva, bámészan nézett utána.

Már a latinusok sikátorán haladt lefele.

Közben magasabbra került a nap az égen. Langyos melegétől erre-arra émelyítő szagok mozdultak fel. Mikor éjjel itt botorkált a lován, egészen ilyen édes-kés rossz szagot érzett.

Megrázkódott tőle. Most már eszébe jutott, hogy ez mi lehet. Éppen ekkor az egyik roskatag faházba

különös emberek fordultak be. Az arcukon piszkos rongy volt keresztbe kötve. Még a kezükre is rongyot csavartak.

Láttukra vad riadalom támadt a sikátorban:

— A halotthurcolók!

Iszonyodva futott szét a nép. Szaladtukban sokan a tenyerükkel fogták be az orrukat:

— A fekete dög van odabenn!

Menekülő kicsiny öregasszony botlott elő.

A sikátor felüvöltött:

— Vissza! Vissza! — nem engedték ki. Egy bivalynyakú, mint a villám, kővel dobta képen. Szörnyűt sikoltott és a véres öreg arc bedőlt a küszöbön.

Mindenki ellenség lett, aki a beteg házból jött. Mindenki ordított:

— Mért nem marad bévül! Úgy kell neki! — és dühösen csattogott a felszedett sár a halottas ház falán. A zeg-zugos kitérőkön pedig, mintha királyvárás lenne, színtelen lánggal égtek a napvilágban az utcai tisztítótüzek.

Ung zavaros tekintettel tétozott. Merre szabadulhatna el innen?

A sikátor alsó végén nagy fekete kereszt kanyarodott be. Lobogva, csapkodva már templomi zászlók is jöttek, mint póznák tetejére felemelt sokszínű tüzek. Alattuk emberi fejek hánytorogtak. Vad siralomban bugyborékkolt a Mindszentek litániája. A hangok hólyagokká dagadtak és szétpattantak a sötét faházak oldalán. Egyszerre kongva jajgatni kezdtek szent András tornyai is.

— Verik a harangokat...

Ung a falnak szorult. Az utcai tisztítótűzek füstjén át tolongva özönlött felé a könyörgő processzió. Legelől dömés kolduló barátok jöttek és kettesével monostorbeli testvérek. A karinges klerikusok sápadt kis gyertyái közt az ősszakállas, hajlott celebráns gvardián vitte magasra emelten a szent ereklyetartót.

Mögötte felbomlott a rend. A szentek kihozott faszobrai tántorogtak a sokaság felett. Összezavarodtak a sorok. Lesütött szemű apácák riadalmában idegen arcú izgatott férfiak futottak, öklükkel verték a mellüket és kiáltoztak, mint az elkárhozottak.

Ungnak a fülébe hasogattak ezek a hangok. Öntudatlanul már valami régi gyerek kíváncsiság ágaskodott benne. A kiáltozó férfiak sikátorbeli olaszok lehettek, mindenféle kézművesek, beköltözött jövevények, akiktől méltóságteljes elzárkózottságban különültek el a mozdulatlan komor magyar arcok. „Ők nem üvöltenek“ — pillanatra rajtuk feledkezett a tekintete. — „Milyen másképpen könyörgik az Urat. Még az Istenhez is úgy néznek az égbe, mint mikor pusztai pásztortűzbe néznek és nem rebben a szemük“... Különös dolog ez. Mióta a napnyugati országokból haza fordult, jobban látszik itthon minden, mint annakelőtte...

Odébb akart volna indulni, de a menet megint nekinyomta a falnak. A topogó fulladt tolongás zsúfolódva feszítette kétoldalt a házakat. Lejjebb, mintha a kolduló barátok temploma alól a szegények temetője is jönni kezdett volna, korhadt kis fakeresztek kapaszkodtak felfele a sikátoron. Reszkető fejű vének hozták a sírkereszteket azonmód földesen, ahogyan kitépték. És még mindig nem fogytak el...

Ung már szinte elviselhetetlenül undorodott tőlük. Sebesszájú anyókák, könnyező szüzek, sápadt asszonyok, kézenvonszolt síró gyerekek... mintha mind egyenesen az ő szemébe tolongának bele.

De ő azért mégis kívül áll, nem tartozik hozzájuk! Egészen kívül áll ezeknek a nyomorúságán, állati félelmén, esdeklő szenvedésén, mert ő... ma reggel olyan boldog volt...

És a feje felett a siralom seregeinek bűnbánati zsoltsái beleomlottak a harangkongásba.

Rettentő zűrzavar támadt ebből is.

A hátulsók nem hallották, mit kezdtek elől. Zokogó áhítatukban egészen mást énekeltek, s míg a középutt tolongók felett bomlottan örvénylettek össze a menet két végéről felcsapkodó hangok, rendületlenül ők is harsogták a maguk zsoltárát:

— *Minden lélek dicsérje az Urat...*

Ung megint menekülni akart volna a hangok háborgásából. Tépni kezdte a meleg sűrűséget, erre, arra rántotta a vállát. De a körmenet még mindig szorosabban gyömöszölődött a szűk sikátorba. Fülledt közelségben emberi testek súrolták a mellét. Nehéz izzadságszag érzett, izgalomtól tikkadt lehelletek fújtak az arcába. És a füle mellett kízó torokhangon szüntelenül bömbölve ordított egy meredtszemű ember. A tömeg egészen magába falta őt. Lassú lökésekben feltarthatatlanul sodorta szent András piaca felé.

A nagy fekete kereszt kikanyarodott a térre. A színes templomi zászlók és a szentek füstös faszobrai akadozó himbálással úsztak előre, mintha a szétömlő sötét emberhőmpölygés táncoltatná azokat maga felett.

Egyre erősebben hallatszottak a harangok. Ung már meglátta szemben a négy zömök torony között térdeplő öreg szentegyházat. Kőhomloka nyomott és sötét volt. A széles pitvarlépcsőn kámzsás alakok emelkedtek. A haladó gyertyák két sápadt lángsora beletűnt a rézsut kisebbedő kapunyílás homályába. De a nép nem akart oszlani. Megrohanták a szent ereklyetartót, egymást gázolva, lihegve csókolták, aki elérte.

A templomból váratlanul visszafordult a gyertyák lobogása. Egy sápadt fekete barát sebesen futott le a lépcsőn. A térség közepén a földből felhányt prédikáló helyen egyszerre, mint hánytorgó vihar felett, megjelent a hajlott öreg gvardián.

Elszáradt kopasz kis feje mögött nagy sötét szögben állt el hátraesett csuklyája és a szakállak, mint olvadozó hó, szélesen, szürkén szivárgott szét behorpadt mellén.

Mikor két karját az égre emelte, térdre vetette magát a sokaság. Szurtos rongyokban, cserzetlen birkabőrökben és prémes zekében szabadok és szolgák összekeveredve görnyedtek a piactüzek széttaposott üszkében.

A gvardián tolmácsot vett maga mellé. Látszott az arcán, hogy idegen nemzetbeli, a latinusok közül való lehet. És a tolmács, mint másmilyen visszhang a nép nyelvén kiáltozta szét, amit ő odafent latinul mondott.

Akik közelebb álltak, elkapkodták, tovább adták. A sokaság megrendülten ismételte:

— Ó, életnek és halálnak Ura, magasságos Isten, ki a vétekben megátalkodott vakmerők bűnhődésére

eltörlöd még a birodalmakat is, összetöröd a királyi pálcákat, földhöz vered a koronákat, ó, rettenetes ítéletű Isten, a mi pusztításunkra beküldötted a te öldöklő angyalodat, merthogy sokat vétkeztünk.

Szörnyű félelem rázza meg a teret. A latinusok már a földön görgették a fejüket. A folytatódó imádság, mint végtelen olvasón, zörgő morajlásban morzsolódott át a piacon, a sikátorokon, a házakon, élők és haldoklók ajkán.

„Vajjon Kinga is mondja-e?” — Ung hozzá vágyott. Öntudatlanul ő is mondani kezdte a sokasággal:

— Napjaink a halál árnyékában járnak... — de a szó elakadt a szájában. Mi köze neki a halálhoz? Nem akarta ő ezt mondani. Hiszen a kettőjük napjai még ez iszonyatok között is az élet ragyogásában járnak.

Körülötte borzalomban tovább hánytorgott a halálos siralom:

— Tüzet gyújtott az Úr! Megindította az ő orcája előtt a dögnyavalyát, lábai előtt tüzes mérges kelevények kúsznak. Kigyomlál bennünket az Isten!

A tolmács pedig szertekialtottotta:

— Mi mondani valótok van?

— *Mea culpa... mea culpa!*...

A vezeklő sokaság bűnvallomása már feljajgatott a téren:

— ...sok álnokságot és csalárdságot cselekedtünk, irigység, gyűlölség, fősévénység, kevélység és a buja élet, mint a patak, közöttünk úgy eláradoztak...

Reszkető kezek kotorták a kihült piactüzek üszkét:

— Boldogasszony Anyánk, könyörödj érettünk!

Sokan hamut hintettek a fejükre:

— A te szent Fiad kínszenvedése miatt!

— Az ő drágalátos vérének hullásaért...

Olyan rémületessé lett a tér, mint egy verem, amelyikbe halálraitélteteket taszítottak. Az ősz barát két felemelt keze mégegyszer a magasba könyörgött.

A tolmács kiáltotta:

— Mindenható Isten, szánd meg pusztulásunkat és fogyasunkat és ne töröld el a mi házainkat, ne vedd el a mi életünket. Engedj bűneinknek megtérő napokat... Krisztusnak dicsőségére és dicséretére... Amen...

Pillanatra halálos csend támadt a téren. Aztán felörvénylett a magasba a könyörgés végső kiáltása:

— Csodát, csodát!

Ég felé emelt arccal, mozdulatlanul várakozott a térdreborult nép, de sokáig nem történt semmi. Az áhitat félelmes lobogása már szinte hamvadni kezdett, mikor lassan, ijesztőn, mint óriás tűz repülő pernyéje, sötét madarak seregei szálltak át a piac felett. Jöttek feketén, jöttek rajokban, egyre jöttek a varjak. Libegő árnyékuk levetődött a térségre és a sokaság reménytelen vad zokogásban tört ki.

Ung nem tudta tovább elviselni. Nem tudott ő itt az Istenhez eltalálni, nem tudott imádkozni. Már fejvesztetten, ököllel vert magának utat a bódult kétségbeesésén át.

Kívülebbről ritkulni kezdtek a közel testek. Egy magányos bábáskodóba ütközött, félemedett gyerekek szaladtak szét, kóborló kutyák. Elmaradoztak a házak is. Taposatlan fűvön futott és úgy hánnya a fejét, mint dögvérből menekült szép fiatal állat.

Füzek közé ért. Vizeket járt tavaszi szél vágott az arcába. Engedékeny nedves fővény süppedt a saruja alatt. Felszabadultan, mélyen lélekzett. Az ágak résein ringó csillanások villantak a szemébe. Aztán soká, soká mozdulatlanul nézte a Duna lassú, roppant hőmpölygését.

Miért nem jön ide a nép, ahelyett, hogy ott a síkatorban jár processziót? Miért nem könyörgik az Istent a papokkal itt az ősi folyó partján? ...

Le szeretett volna térdelni. Vagy leoldja a kardját?

Valamit tennie kellene, valamilyen tisztességet kellene adni a folyónak, de elfelejtette a módját. Vagy sohasem is tudta? Ködszerű, elnémult emlékek indultak benne. Talán nem is az övéi, zavaros régiék és akárhogy is vivódott érettük, nem érkeztek fel a tudatáig.

... Folyók partján, szent forrásoknál, ősi kútfolk frott köveinél, élő fák tövén ... A kolontói öregpásztor mondotta volna, aki ezeket még a nálánál öregebb öregektől hallotta?

Nagyra nyitotta a szemét, mintha akarta volna, hogy a szabad tiszta vizek kimossák onnan az előző szörnyű képeket.

Váratlanul elterelődött a gondolata. Beszédet hallott. Egy fiatal hang, egy öreg hang ... Szétválasztotta arrafele a füvest. Nem messze, parti fához kötött dereglyével bolondozott a Duna sodra. Ráfutott és leömlött, hintálta, vitte és visszalökdöste a kavicsra. Feljebb a sekélyes vízből két félmeztelen ember hálót húzott. Oldalt dülve húzták a fogást. Nevettek és temérdek mozgó ezüst dobálta magát a lucskos fővényen.

Ekkor vették őt észre a halászok. Megijedtek és futni kezdtek.

— Hé, hova szaladtok? Megálljatok!

Az öregebbik kis távolságra bizalmatlanul leselkedett vissza a parti sűrűből. Ung intett neki. De az ember nyugtalanul tovább vizsgálgatta. Hol Jákó rókaprémjét nézte, hol meg a jövevényt magát. Közben az állcsontja felett, mint a kopolyák mozogtak az ínak, fogatlan szája olyan volt, mint a döglött halaké.

— Jákó úr lennél csakugyan? — kérdezte végre is gyanakvó meggondolással, — felette megváltozott az ábrázatod mióta láttalak.

Ung nem vette le szemét a dereglyéről:

— Hallod-e, ma éjjel másodmagammal átvetsz a Dunán, — s hogy jól megértsék az akaratát, derékszíjából kétélű törét is kihúzza és a hegyével a tulsó partra mutatott:

— Oda.

Az ember védekezőn kapta a feje elé begörbített karját. Két csomós térde egymásba rogyott.

— Nagy sodra van most az árnak... oszt a dög veszedelmének miatta a villás emberek is felálltak már...

— Hát had álljanak, — szólt rá Ung. — Két egész dénárt adok néked, ha pediglen netán szabódnál, két egész halászt adok a halaknak.

Az öreg ijedten pislogó szeme kapzsi leselkedéssel sunyított fel hozzá. Egy ideig csak rágt a színtelen, fittyegő szája szélét, aztán akadozva mormogta:

— Ma vetettem által a vizen úr Ders belső emberét is, ama Beke nevezetű udvarbéli előljárót. Oszt hiába

mondottam a veszedelmet, jóllehet a karján is, a fején is vérzett, mégis azonképpen akarta. Igaz, hogy már pirkadás volt akkor, de egyszeriben agyon is verték a villások, mikor partra hágott.

— Agyonverték? . . .

A halászok ijedten figyelték a hatalmas fegyverest, merthogy a szeme igen elsötétült. A fiatalabbik már taszigálni is kezdte a másikat, ne haragítsák ezt itt még jobban magukra. Veszedelmükre fordulhatna a vonakodás, aztán meg annyi temérdek pénze, mint amennyit mondott, talán még a komáromi várispánnak sincsen. Két egész dénár! Még a királynak sem igen lehet sokkal többje.

— Hát hiszen . . .

Ung nevetni kezdett:

— Választottál? Ezüstdénár néked, vagy te a halaknak?

Az idősebbik a vállát vonogatta:

— Igaz, hogy te látod meg mi leszen odatúl . . .

— Így már rendén van, öreg. Hát mikor egészen besötétedik . . .

Félhangon most a fiatalabbik is beleszólt:

— Bajos ide eltalálni vezető nélkül, éjtszakának idején.

Ung bólintott:

— Ama házhoz jöjj el értem, hol Kinga asszony lakik, — a szava oly halk volt, hogy alig hallatszott, — csendesen jöjj és ne kiálts, csak egy követ vess fel az udvarfalra.

Az emberek nem mertek egyebet tudakolni. Alázatosan álltak egyhelyben és várták, hogy a fegyveres

vitéz elbocsássa őket. De ő megfeledkezett róluk. Elvétett harangkongások ütődtek a levegőbe.

A halászok összenéztek.

— A szél veri le!

— Szent András tornyában megint halál elé harangoznak az atyafiak...

— Eredjetek, — Ung hangja fénytelen és szomorú lett.

A két ember törődött, lassú lépéssel ballagott a hálóban vergődő fogáshoz. Árnyékuk már hosszan dült el a parton.

„Ma reggel“ — gondolta Ung, — „hogy ragyogott ma reggel a mi napunk...“

Belülről ráförmedt magára. Megint felegyenescedett: „de ez az éjtszaka a mi éjtszakánk lesz...“ és sóvárogva nézte a Dunát, amint elment innen. Bár vinné már kettőjüket is!... Nyugtalanul fellezzent. Egyre elmegy, — megint maga elé meredt, — megy és mégis itt marad, mint az időtlen idő.

Lehajolt és ivott. A víz hideg és jó és tiszta volt. Már odatérdelt a kihűlő fővényre. Megmosta a kezét és az arcát. Közben zsongítón szólígtatták őt a vizek hangjai.

Mikor visszafele indult, úgy tetszett néki, mintha a fővényen ott a folyónál, egész idő alatt az Istenre gondolt volna.

VII.

A házakban már betakarták a tűzhelyeken a paraszat. Csülök is betakargatta pernyével Jákó úr elhagyott tűzhelyét, hogy napkeltéig életben maradjon és a vendég asztaláról is felszedte az ételhulladékokat. Az udvaron csak az alomban elpihent állatok ritkuló mozdulása hallatszott olykor.

Ung a kútnak dűlve várta az idő múlását. A káván könyökölt, állát a két tenyerébe fogta és nézte maga alatt a lucskos aknában növekvő homályt. Aztán, mintha a magasból fénylő kavics hullott volna a vízbe, egy csillag képe villant meg odalenn.

Jelt adott az éjtszaka és ő nem várt tovább. Csak a kardját vitte magával és prémes ujjasát, hogy Kinga ne fázzék útban a vizen.

A sötétség mély és csendes volt. A szomszéd udvarfalon belül már nehéz, fáradt álmukat aludták az emberek és a barmok. De az asszonyház oldalában ma is virrasztott a tegnapi ablak. A fény olyan kerek sárga foltban esett ki a fatábla világítónyílására feszített ökörhólyagon, mintha borostyánkővön át hullana a fűre. A pitvarkamra ajtaja most nem volt nyitva, mégis meglátszott a falban. Vékony tűzsáv

derengett az élen. És ez belülről jött. Az ajtó a félfának dőlve csak támaszkodott. Ébren várták őt odabenn...

Ung álomszerű boldogságban tapogatott előre. A szíve még a két kezében is vert. Ez a dobogás átterjedt az ujjából a bokrokra, a fákra, az egész kis kertre. Talpa alatt reszkette lüktetett a hideg tavaszi föld és odafenn a magas csillagokban is az ő szíve lüktetett a világtalan város fuldokló gyötrelme felett.

Megállt, megint ment egy darabot. A fénysáv az arcához ért, mintha kinyúlt volna érte, hogy besegítse a sötétből.

Megérintette az ajtót, de az ajtó nem engedett, ütközve visszalendült.

Odabenn Kinga állta el a küszöböt. Hallgatva állt és csodálatosan mosolygott.

— Vártál? — kérdezte Ung, mialatt a lócára dobta prémes ujjasát.

— Mióta elváltunk mindig vártalak.

Kinga ma nem viselte fején az asszonykendő rab-ságát. Az arca és az álla szabad volt. Hullámos fekete hajának a növése belekéklett fehér homlokába és a szeme gyönyörűen égett.

Ung kinyújtotta feléje a kezét:

— Eltiltottál és vártál, és én egész nap olyan boldogtalan voltam...

Mélyülő csend támadt közöttük, mintha elhalón egy hárfán abbamaradt volna a zene.

— Hallod, kint is elhallgatott már minden...

— Érettünk van ez, Kinga, hogy elmenjünk ketten a csenden át.

De ő lehajtotta a fejét:

— Maradj így mellettem, még egy keveset, olyan jó, hogy a világon csak a te lélekzésed hallszik.

Ung, mint egy tavaszi ágot visszahajlította karjába a testét és egészen fölé hajolt:

— Milyen szép vagy ... és mostantól mindéltig az enyém vagy, tudod? — Két ujjával elválasztotta az ajkát, mintha szoros fiatal virágot akarna időnek előtte nyílásra bírni és hosszan megcsókolta a kinyílt virágot.

Kinga szemében elhomályosult a fény. Mire újból feltámadt, kék árnyékokat hozott a pillái alá a végtelenből. És az ő bájos erőtlenségében Ung a szívére szorította a saját erejét.

Az ár ragadni kezdte őket. Kinga, kevéssel előbb még szédülve fogódzott a vállába, most hirtelen eleresztette őt. A keze összekulcsolódott az álla alatt.

— Nem, ne így ... Vétek, amit mi cselekszünk, talán minden vétek, ami közöttünk olyan szép ...

— Szabad vagy Kinga és az úttól se félj.

Ő tétovázva nézett maga elé.

— Mégis véteknek gondolom, jóllehet az Űr Jézus meghagyta az ő papjainak általa, hogy szeressük egymást, de nem ezenképpen ... Ung, azért csak maradj a közelemben, aludni küldtem a szolgálókat, Beke pediglen nem tért meg és ha netán nagy nehéz hadimén jönne felfele a síkatoron, úgy-e meghallanók a patkócsattogást? ...

— Ki jönne ide éjjorán, lovon? ...

— Ung, miért nézel ki egyre az ajtón? Jer vissza hozzám, ma biztonságosan lehetünk, jer ülj mellém ide a tűzhelyhez, mint régen ... Mire gondolsz? ... Hát nem emlékezel? ... Odahaza minálunk, ha Ko-

lontóról jöttél, télvíz idején, a havas pusztákon át...
Nézd, e lócapárnát is ide tettem, miközben vártalak.
Hogy vártalak és még mit sem meséltél viszontagságos
nagy utazásaidról és vásárokról és népségekről és külső
tartományokról, amerre jártál, és sok okulásodról...

Ungnak ettől egyszerre szétszálltak a gondjai. Régi
fiús nevetésével nevetett:

— Mire való volt mind ama tudomány tanulása?
Mire való, ha mondom, hogy megtanultam a latin
betűvetésnek jegyeit és az antifonáknak jegyeit is és
megismertem a penitenciák könyveit és tanultam a
kalendárium olvasását? Szeretlek Kinga és most
tavasz van.

— Hát mondd ezt, — Kinga szemében csillogott
a fény. — Hogy megváltoztál, mióta sokfele jártál.
Jóllehet, mindig nyájas voltál, de most ékesebb szavú
vagy és a ruházatot, még a hajad nyírása is olyan, mint
napnyugati lovagé. Tán királyoknál lakozgattál, hogy
ezenképpen megtanultad az udvari magaviselést?

Lassanként vette észre, hogy Ung már nem a régi
féktelen kolontói legény, noha mindig kényesebb
volt egyebeknél. Nem részegedett le, mikor ők ittak
és táncban vagy vigadozásban, ha a férfiak összekap-
tak, nem sebesített meg a kardjával magánál gyön-
gébbet.

Ung játékosan felnevetett:

— Jobban tetszettem néked azelőtt?

— Így még kedvesebb vagy, — szólott Kinga
és rámosolygott. — Mondd, gondoltál-e rám az esz-
tendők lassú forgásában, miképpen én terád? Vagy
ne mondd, amiket kérdek, beszélj egyébről, amik
kedvedre valók. Szeretem hallani a hangodat. Mintha

a kezed simogatna. Úgy-e nem vétkezünk, ha a hangodat hallgatom? Mesélj hát, édesem.

— Majd később, majd máskor. Beszélni marad időnk mind az egész életen át, akkor is, mikor öregek leszünk, Kolontón a télben, a tűzhely mellett, te meg én. Most a csókod kell, Kinga, én asszonyom, — Ung olyan közel hajolt hozzá, hogy a szája az arcát érte, — a csókod . . . mert a szavunk holnap is mondani tudja, amiket ma nem mondhat el, de amelyik csók ma elmarad, az már soha sem lesz a többi közt. A mai csókot holnap csókolni nem lehet . . .

Kinga lehúnyt szemmel hallgatta, a bőre alatt lassan, láthatóan emelkedett fel a halántékáig a vér. Mikor Ung elnémult, kissé elhúzódott tőle:

— Mily dolgokat beszélsz . . . inkább imádkozzunk együtt. Az Úr Jézus kínszenvedésének ideje van eljövendőben.

Ung mozdulatlanul nézte őt.

— Nem akarsz? — kérdezte Kinga szomorúan.

— Nem tudok, — Ung hangja ingadozott, — ha láttad volna ama processiót . . . és csak a varjak károgtak az égen. De én elfutamodtam a dunai halászokhoz. Tudod-e, még emez éjjelen átvetnek a tulsó partra . . . És ott a halászoknál sütötte a nap a fejemet. A víz tiszta volt. Ott a folyónál . . . ott tudtam volna imádkozni.

— Én az egyházban imádkoztam, az oltárlépcsőn... Éretted imádkozom Ung . . . ameddig élek.

— Soká, soká, — és közel lehellelte kioltotta Kinga ajka közt a hangját.

— Mi volt ez?

Mint két riadt madár, szédülve kapták el egymástól

a fejüket. Odakint egy elhajított kő csattant a falon. De Kinga másként hallotta. Ijedelmén ködszerűen ártrent egy nagy fekete hadimén kísérteties közeledése. Iszonyodva elfedte a szemét.

— Jön . . . hallod-e, hogy csattog a patkója a sikátoron?

Ung már a kertben volt, már áthajolt a falon.

— Te vagy? — kérdezte fojtottan, lefelé fordított arccal.

— Én vagyok, úr vitéz, — suttogta fel a sötétből a halászegény, — sok dolgok történnek, a túlnansó oldalon éktelen tüzeket gyújtottak a villások, lobog mind a part, ég a nádas, egyre-másra fegyveresek sokaságai vonulnak. Az esztergomi rév útján vonulnak és a királyi naszádosok is mondják . . .

— Mit mondanak?

— . . . hogy amazok hadba szállnak, meg hogy a tatárok mán felégettek egy közeles püspöki helyet, miértis a naszádosok kifutottak a vizekre, oszt elragadozták a halásznép sajkáit. A mi dereglyénket is elvitték . . .

Ung lekiáltott rá.

— De uram, — felelte a legény izgatottan, — nem lehet ma által kelni! Minden látszik, mintha nappal lenne. Holnap majd visszavesszük a dereglyét, osztán szolgálatodra leszek uram. Pusztítson el a fekete dög, vájják ki a szememet a varjak, ha itt nem leszek...

— Megállj!

A legény már eltűnt az éjtszakában.

Ung alatt dűlni kezdett a fal, úgy dűlt, mintha vele együtt reménytelenül belezuhanna a haldokló

városba. Valahol kóborló kutyák vonítottak. A Duna irányából halvány vörösség lihegett fel az égre.

Még a vizek is lángolnak és a nagy tüzekben fegyverre kelt népek vonulnak a tatárok ellen. Ő pedig csak tehetetlenül vesztegel és vár. A csillagok nem hullanak le a haragjától, a fegyverei zörejétől még az egér se szalad meg... Égőn felvágott az arcába a szégyen és a gondolatai gyötrötten kerestek rést a szabadságra. Iramodva futni kezdtek körbe-körbe a halálgyűrűn belül, de mindenütt csak elállt utakba ütköztek.

— Ma nem akarta az Isten, — suttogta Kinga és a vállára tette a kezét. Egész idő alatt mellette volt, de ő nem vette észre.

— Eressz, hadd mehessek! Másik révészt keresek a parton.

— Nem eresztelek, — nyugtatta Kinga, — hiszen, erősítette amaz, elvették a naszádosok még a sajkákat is. Velem maradj, édes szívem, ki tudja meddig — elhallgatott egy pillanatra, mint aki elfelejtette, hogy magáról hogyan is beszéljen. Mire a gondolata visszatalált a szavakhoz, már csak Ungot tartóztatta, általa szívszakadva, mintha akaratos gyerekekkel bánnék és az arca végtelenül szomorú volt a sötétben: — Holnap, — most ő mondta ezt, de milyen halkan mondta, mialatt kézenfogva vonta kedvesét a pitvarkamrába, a tűzhelypadhoz. Aztán állva maradt előtte és míg el-tűnődve nézte őt, tenyerével dédelgetőn fel-felborzalta halántékánál engedetlenkedő haját. Egyszerre magához szorította. A térdük melege összeért.

— Ne csüggedj, Ung, mindig kedvemre volt a fejed szép kevély tartása, emelve hordtad még a szerencsétlenségben is.

De Ung semmit sem hallott, már csak a titokzatos meleg élet lüktetését figyelte homlokánál a Kinga mellében. Hogy vert a szíve, mint párja alatt vergődő madár.

Felemelte hozzá esedező szemét. A keze lányos kis keble alatt a szívét kereste és közben, mintha beleleheltek volna a szemefényébe, idegenszerűen elhomályosult a tekintete:

— Kinga...

Egyszerre erőszakos és mohó lett a mozdulata, felkapott az álla magasába, nyakánál a ruhája keresztes kis fűzését akarta feltépni.

Kinga keskeny sötét szemöldöke felívelődött a homlokában, hirtelen hátrahajló teste kitért a mozdulat elől és Ung keze üresen ott maradt a levegőben:

— Hát nem akarod? — A vágy már fájdalommmá lett a vérében és hátravetett fejjel kitárta asszonya felé a karját. A tekintetük némán viaskodott egész idő alatt. De Kinga még mindig távolodott és hátráló árnyéka a falon ráborult ekkor a fészületre.

— Uram, ne vigy minket a kísértetbe...

Ung keze lecsattant a térdére.

Most Kinga volt az erősebb. Magányosan, szabadon állt a mécsvilágban és mikor megszólalt, tiltó volt a hangja:

— Akaratomnak ellenére tettem Dersnek hitet. De Isten parancsolatjából megállok ama hittevésemet.

— Hiszen meghalt, megszabadultál tőle! — kiáltotta Ung keservesen.

— Ám ő megmondotta, el ne higgyem, csakis ha megtér gazdátlan lova.

Ung előre ugrott, mintha fellobogó dühében rá

akarná vetni magát, hogy leszaggasson róla mindent, amivel Ders holtan is tartóztatja.

Vaksötét kívánság rázta meg a testét.

Kinga felkiáltott:

— Miért nézel így rám? Ne így! Ez emlékeztet, félek tőled... — és a keze a feszülethez kapott.

Ung arca eltorzult:

— Félsz tőlem? — dadogta bizonytalanul, — tőlem, aki szeretlek, miképpen te az Istent szereted...

— Ne mondj ily beszédeket!

— Fél tőlem, — megszégyenülve, rémülten mondta ezt, s mintha visszalökték volna a lócára esett. A haja előre csüngött és féloldalt mély árnyékot vetett az arcára. A szíve rendetlenül vert. A tagjai fájtak, mintha korbács érte volna, a keze ökölbe szorult. Görcsösen, mereven kinyújtotta a két karját a térde felett, aztán mozdulatlanul így maradt.

Kinga egész idő alatt lélekzetvesztve, riadtan figyelte. Most, hogy már nem szólt semmit, jobban megértette őt.

Boldogtalanul, hosszan egymás szemébe néztek.

— Megbocsátasz? — Ung a sebesült állat és kérlelő gyerek gyámoltalan tekintetével pillantott fel rá, — megbocsátod az én vágyódásom vakmerő bántását? Szeretsz még, mégis szeretsz?

Kinga kétfelől a vállára támasztotta a kezét és lehajolt az arcához:

— Másképpen szeretlek...

Ung félszeg mozdulattal húzta őt maga mellé:

— Mondjad hát, az egyszer mondjad, hadd tudhassam...

— Ezt akarod?

És már megint közel ültek a falilócán a tűznél, szorosán ültek egymás mellett. Ung a földre nézett. Kinga elgondolkozva szűrte két keze között az ölébe csípőövének lecsüngő láncait:

— Olyan sok szó van a világon, — kezdte el engedelmesen, egyre halkulón, — oly igen sok van és én honnan tudjam, melyik mondja, amit én neked mondani akarnék... Felette nehezet kívánsz... Engem eltiltottak a szótól, mióta Dersnél élek, csak hallgatnom volt szabad, jöllehet az Úr Jézus nyájas irgalma volt az is, mert ama hallgatásomban mindig rád gondoltam és.... egyebet én nem is tudok. Ne kérdezz hát, miképpen szeretlek, ne faggass... — a szája félig kinyílt, hogy tovább mondja, aztán feleslegesen gyorsan mégegyszer lélekzett, mintha csak ezt akarta volna tenni és elhallgatott.

A csendben Ung teste megcsúszott a lócán, már ott térdelt előtte és az arcát belémerítette meleg ölébe a hideg láncok közé.

Egy darabig így maradt elfelejtkezetten és ezalatt Kinga fölője hajolt, s hosszan lenézett rá fátyolos szemének azzal a tekintetével, amelyet ő soha meg nem láthatott.

Egyszerre eltolta magától:

— Most már eredj el tőlem...

Ung döbbsen hátraejtette a fejét. A tűz fénye a szemébe lángolt.

— Ilyent kívánsz? — indulatosan, sértetten meredt rá. Még Kingától sem tűrhette el ezt. A felhabzott vágy visszazúgott a vérébe. Vette a kardját s a lócára dobott ködmönét.

— Ung...

De a vadul feltaszított ajtó már becsukódott mögötte.

Kinga utána szaladt, a küszöb előtt megadóan mégis megállt. A keze lassan lecsúszott az ajtófán a reteszig.

De hát miért ment el így? Miért ment el, mikor küldte? — És a könnye kicsordult. — Hát nem tudja?... Hiszen még ha rossz lenne, akkor is szeretné. Most megmondaná neki. Ha ólmot öntetné a két szemébe, akkor is csak azt kérné, még egyszer láthassa, ha a kezét vétetné, kérné, hogy még egyszer megsimogathassa és ha bárdal küldené a bakóját, kérné a bakót, várjon egy Ave Máriát, mert még imádkoznia kell valaki üdvözléséért.

Lemondóan rázta a fejét. Hiába .. nem lehet azt megmondani, hogyan szereti őt! Szereti és mégis fájdalmat okozott neki, mégsem hallgathatta meg...

— Én édes Jézusom, aki a mi megváltásunkért függtel a keresztfán, add tudtomra, mitévő legyek?

Mint a fény átosont a homályos kamrán, leborult a feszület elé és soká imádkozott.

Odakint Ung visszautasított szerelme haragjával és szégyenével tiporta a lába alá a kertet. Mire a falhoz ért, deréksíjába nyomta az öklét és mégis hátránézett. A csukott ajtó alig látszott a sötétben, de az ablaktábla kerekre kivágott nyílásán át most is lehullott a fűre a belső világosság. A semmi kis fénytől érthetetlenül felzsongott vérében a Kinga hangja, mikor tartóztatóan a nevét kiáltotta. Most csakis tőle függ, hogy visszamenjen hozzá, csakis tőle, ha éppen úgy akarná! És a gőgje megenyhült abban, hogy nem akarja.

A ház felől halk zörrenés zökkent bele ekkor az

éjtszakába. Ung a mellében is érezte ezt a zökkenő zörrenést.

Az ajtóreteszt zárta volna magára Kinga?

Ettől a kis zörejtől összetörött Ung büszkesége. Hirtelen, gyötrőn minden megváltozott. A torka kiszáradt, s ő az elérhetetlennek vágyával tétovázva arra fele indult a kövekkel kirakott úton, ahonnan az a nesz hallatszott.

Csak egy pillanatig marad... Vagy mégis bezörgessen?... Nem, már megy is innen... és leült a küszöbre s a térdére támasztotta az állát.

Aztán így virrasztottak ők ketten az ő éjtszakájukon.

VIII.

Szent András tornyai felett foszlott szürke felhők kapkodtak egymásba. Lenn a piactéren lappangó kis füstök kigyóztak az éjszakai tüzek üszkéből. A tegnapi lábnyomokba gyűrődött sáron új nyom nem járt. A nyitott templomkapun csak a szél osont be. Megfújta a szenteltvizet a kőmedencében és bent mélyen, a szentély homályában, elhajlította a gyermák lángját.

Az oltárlépcső alján két imádkozó barát mozduatlan feje látszott.

Ung visszafordult a küszöbről. Korán jött el az álmatlan éjszakából.

A téren egyre erősödött a szél. Rángatni kezdte a rókaprémes köpönyeget. Már a fákat is ingatta a monostor udvarán.

Arrafelé fordította a fejét.

Az udvarban egy laikus fráter kézimalmon búzát őrlött és a morzsolókő forgása szerint csendesén zsol-tárt énekelt. A monostorházból is zsol-táréneklés hallatszott. A barátok konyháján egy másik atyafi kecskelábú dagasztóteknőben épp ekkor vizet vegyített a búzaliszthez. A tűzhelynél albába öltözött barát alakja látszott. Ez a barát ostyát sütött a szabad lán-

gon. Mialatt a keze egyenletes rándulásától a kerekfejú nagy vaskanálban fel-felvetődve fordult az ostyalap, ájtatosan ő is zsoltárt énekelt.

Ung nézte és nem tudta megérteni. Az Úr testvére lesz ez a kovásztalan kenyér! Végighúzta kezét a homlokán. Így tanítják az ő papjai, ezt veszik magukhoz szent mise közben, mindenki ezt veszi, aki keresztény. Őt áldozzák magukért és nem magukat érte...

A láng felett megint fordult az ostya a vaskanál fekete tenyerén. Szép fehérsége mintha vérzett volna a tűzfényben.

A Krisztus keze is így vérzik a feszületen, mégsem tesz ellene, csak tűri, pedig ha akarná, páncélosan, karddal, nagyhatalmas vitéz képében is lehetne, de ő neki elég, hogy szegény kolduskenyér képében legyen. Milyen messze volt tőle ez az alázat. Hiába tanították, sohasem tudta ésszel felfogni.

És Kinga még mindig nem jött misére. A magasban csak hallgattak a tornyok.

A kézimalom mellől felegyenesedett ekkor a szolgáló atyafi. A búzaszemek tánca mégegyszer körbe perdült a kerek vályúban, aztán csikorogva megállt a morzsolókő. A laikus fráter piszkos kámzsájának az ujjával megtörölte az arcát. Mikor a karját leeresztette, Ungra tévedt a szeme:

— Sok ostya kell. Ilyen vészben több kell közönséges napokon, mint egyébkor feriak idején, — a templom körüli temető irányába pillantott, — ma éjjel is temettünk... minden éjjel, — mormogta félig öntudatlanul, hogy ez az ismeretlen vitéz is féljen és ő ne legyen egyedül a félelemben.

A tér szegletén vízfordó ember fordult ki ekkor.

A vállán görbe rudat vitt emelve. A rúd két végén fülesveder himbálódzott.

— Mit prédikálsz atyafi, — vetette oda elmenőben, — a dög jobban Istenhez téríti a népeket, mint a ti prédikációtok.

Ung nem tudta, hogy bólíntott. Az arca keskenyebb volt, mint különben, a szemében elfáradt tegnap óta a fény. Már nem tudott egész erővel a hely iszonyata ellen küzdeni.

Most jutott eszébe: még ma éjjel sem hagyta őt békében a tegnapi processió. Zúrós félálmában egyre előkerült. Közel hozzá, megfoghatatlan tolongó ködszerű arcok vonultak. Egész éjjel vonultak a sötétben és nem lett vége ennek virradatig.

Megrázkódott. A szél hideg volt.

Az atyafi ekkorra már csendesen tovább forgatta a kézi malmot. A latinusok sikátora felől sebesen jött egy fegyveres ember. A tartásán és a ruházatán is látszott, hogy nem lehet közrendű béres katona. A monostorkapunál bezörgetett. Nem nagyon várakoztatták. A kaputartó fráter mögött már sok fej ágaskodott bele az ajtó világosságába. A gvardián is ott volt és Ung hallotta, amint a fegyveres mondta:

— Űszó naszádról kiáltották fel királyi emberek a várhelyre és a toronyból tovább adták a vigyázók a szörnyűségeket. A tatárok már lerontották mind a gyepeket, osztán bejöttek a Hegyes kapun is... mire a nádorispán viaskodást kezdett velük, de a tatárok mind az övét leölték...

Hitetlenkedve sügtak össze az ajtótorokban szorongó barátok:

— Régi riogatások ezek, — dünnyögte az egyik.

— Mán megintelen portyázó kún lovasokat, avagy kóborló rablókat nézhettek a végeken betörő tatároknak, — mormogta a másik.

A gvardián kérdezte ekkor, hogy mit mondanak egymásközt magyarul?

A fegyveres haragosan rájuk rivallt:

— Sohase hitte senki! A főemberek csak vigadoztak oszt csúfolták a királyt, mert az országkapukat erősítetteti, meg levélben hívja az ausztriai tartományból ama Fridrik urat és azonképpen a többi keresztény királyokat is hívja, állnának mellé nagy sereggel a tatárok ellen. Senki sem hitt neki!... Még ti, jámbor szerzetes atyafiak is kételkedni bátorkodtok, jól-lehet királyi futók és kikiáltók mondják, amiket mondok.

A gvardián kopasz homlokán összeráncolódott a bőr. A tolmácsa megint kérdezte:

— Honnan tudták meg ezeket ama tartarusokról a futók és kikiáltók?

— Hát onnan! — A fegyveres előre-hátra mozgatta a nyakát, mintha birkóznék érte, hogy elhiggyék, amit mond: — Amaz ütközet után negyednapra, éjjel-nappal vágatva megérkezett a kaputól a nádorispán...

Hirtelen előbbre tolódtak a fejek az ajtónyílásban:

— Kicsoda?

— A nádor, Dénes ispán... a tárnok fia?

A fegyveres pillanatig felvigyorgó elégtétellel nézte a szerzetes testvérek ijedelmét, de hamarosan megint elkomorodott:

— Ő maga, hogy hírül adja azokat, amik történtek. Kis időre mindannyian elhallgattak.

Ekkorra Ung is közelebb ment hozzájuk. Bent az udvaron abbahagyta az őrlést a laikus, a konyhából előjött a másik atyafi, albájában már az ostyasütő barát is a monostorkapu előtt állt. A mozdulatlan, nehéz fekete kámzsák között lobogva fújta a szél fehér tunikáját.

— És a király? — kérdezte fojtottan valaki. A többiek is a királyt kérdezték, mintha ijedtségükben belé akartak volna kapaszkodni.

A fegyveres haragos gúnnyal összehunyorította a szemét:

— Őt tudakolják azok is, kik eddig csak ócsárolni tudták . . .

— De hát mitévő lehet ily éktelen veszedelemben?

— Mitévő lehet? . . . Megintelen csak kiküldte a futókat, hogy a vonakodó főemberek, meg a kúnok királya is késedelem nélkül mellé álljanak. Oszt . . . eszembe jut még, főbb papi embereknek legottan meghagyta, futnának a királynéasszonnyal biztos helyre, az ausztriai tartomány felőli végekre.

— Rosszat jelent ez, — mormogta a gvardián, mikor megértette.

A téren ekkor már néhány ködmönös alak jött a templom felé. Nekifeküdtek a szélnek. Egyikük, másikuk nyugtalanul nézett a monostorkapu irányába.

A fegyveres felindulásában nyersen kiáltozva beszélt. A távolabb állók is hallhatták.

— A naszádosok megintelen azt is híresztelték a vizeken, — folytatta az ember egyre izgatottabban, — hogy a király nagybőjti ájtatosságát legottan félbenhagyta, át is kelt mán a Dunán, hogy a pesti révhelyen

várja be ama főembereket, kik mindmáig nem álltak még hozzá. És a vácbeliek éneklője is erősíté ezeket.

— Pál mestert mondod? A káptalan-oskola éneklőjét?

Ismét nagy nyugtalanság támadt a barátok között a monostorkapuban.

— De hát kinek mondta?

A fegyveres összekulcsolta két csontos kezét álla alatt a dárdája nyelén és egy darabig nézte őket.

— Lovas kikiáltó ember látta őt futamodni a parton, — aztán reszelt egyet a torkán, — annak híresztelte, hogy a tatárok már felégették a váci püspöki helyet és sok királyakkal és szövetségeseikkel a fekete ördögökkel három ágban is bejöttek az országkapukon, — megint reszelte a torkát, — jönnek mán, erre mi-felénk is . . .

A monostorkapuban feszesre nyúltak a sápadt arcok a beteg város borús szürke reggelén.

Fenn a toronyban harangozni kezdtek.

A fegyveres felriadt, most jutott eszébe, hiszen éppen a harangozásért küldötték ide:

— Bizony húzzátok csak és szorgalmatost prédikáljatok, hogy a népek megtudják a veszedelmet és felkészüljenek.

A gvardián megint kérdezte a tolmácsát. Száraz kis feje lehanyatlott, mikor megértette. Fénytelen öreg szeme szomorúan nézett a piactér felé:

— Itt hirdessük? Eme beteg helyen? — és a kezét megadó mozdulattal ejtette át a levegőn.

— A téren, mintha a szél vitte volna szét, borzongva terjedt a félelem. Mindent átjárt. Már azok is tudták

a híreket, akik csak most jöttek. A fegyveres pedig ment és egyre távolabbról látszott.

Ung utána akart eredni. De ekkor egyszerre...

Messziről látta. Kinga jött. A tulsó oldalról jött át a piacon és az arca hol eltűnt a lobogó patyolat fátylak alatt, hol hirtelenül mezítelen lett a szélben. Megbabonázóan szép volt ez az ismétlődő játék. A fátyol megnyúlt és elsodródott a fejétől, aztán újból hozzátért és rátapadt az arcára, mintha könnyű fehér viaszlárvával haladna szél ellen.

Most... most látszott az arca, keskeny sötét szemöldöke, világos szeme, a szája gyöngye mosolygása, egy pillanatra... aztán eltűnt és ismét látszott. Ung mozdulatlan elfeledkezésben nézte őt.

A félelem és a szenvedés piacán a szépség jött, a szépség a fiatalság és a szerelem. A halál piacán az élet jött felé és ő egy darabig nem tudott többé semmiről.

A templomi pitvarkútnál ekkorra már sokan mosták a kezüket. Lucskolódva mosták misére induló koldus-asszonyok, szurtos rongyosok, sikátorbeli kézművesek, fegyveres szabadok és a víz sötét foltokban freccsegett szét a kövezésen.

Kinga asszonyai is odaértek. A karvalyarcú magasan kivált közülök, úgy nézett szét, mintha toronyból nézne. De Ung meg se látta. Kinga már a lépcsőn haladt fel és ő megmártotta az ujjá hegyét a szenteltvízben s gyöngyözőn odanyujtotta néki. Keskeny kis kezén alig hallhatóan egymásnak siklottak a gyűrűk, mikor a kezéhez ért, sebesen, könnyedén, mintha lepke szállt volna rá és ezalatt találkozott a tekintetük.

Ung megszédült az elfutamodó érintéstől és minden boldogságnál mélyebb boldogság ömlött át a testén. Aztán már odébb mentek a suhanó halk asszonyi lépések az öreg köveken. A fekete sorok között szinte úszva távolodott Kinga, mint egy hatyú. „A csallóközi hatyú” — gondolta Ung bódultan, — „vizek színére kelten a tündérmesében”... Utána fordult, de a lába alatt, mintha széttolódtak volna a rakott padmalykövek, bizonytalan lett a testtartása, meg kellett támaszkodnia. Az oszlop hideg volt a háta alatt, s ő ijedten érezte a vére sötét végtatását, amint a szívből belerohan a kövekbe és a saját vére lüktetve rázni kezdte felette az egész templomot.

Ha Kinga tudná ezt... Összekulcsolta a kardja keresztjén a kezét. Imádkozni akart, hogy ne érezzen ilyent, ne itt a templomban, ahol bűn ez. Imádkozni akart, hogy az Isten megenyhítse égő vágyódását.

Forró homloka mögött egymást szaggatta minden: a mai éjszaka, ez a beteg hely, a fegyveres hírmondó, a tatárok... forgott az egész, mint a laikus barát kézimalma. De az örölkő most az ő fejében forgott... A búzaszemek kiugrálnak a kerek vályúból és lefutnak. Már megint futnak a gondolatai, neki a falaknak, neki a vizeknek és mindenütt elállja valami az útjukat.

Összeszökött a szemöldöke. Utóbb gyorsan többször egymásután kifeszítette a homlokát, mintha abroncsokat akarna szétpattantani.

Ma éjjel mégis elviszi, elviszi innen...

Aztán már régen volt, hogy a gvardián alakja fáradtan emelkedni kezdett az oltárlépcsőn.

Mi történt közben?... Ung magában számolta:

„harmadszor... negyedszer... kilencedszer.“ —
Miért számol? Miért nem kiáltja? Hiszen a népek már
mind kiáltják:

— *Kyrie eleison!*

— *Christe eleison!*

És eltévedten, hangtalanul mondta:

— Irgalmazz nekünk... kegyelmezz nekünk...

Jóval később arra eszmélt, hogy minden elnémult.
A barátok a Tropusokat is elénekelték, már az utolsó
is átzúgott a templomon. Síri csendben olyan tom-
pán hallatszott a páter gvardián hangja, mintha alul-
ról a kriptából jönne fel:

— *Oremus, flectamus genua!*

Ung tekintete az oltárfeszület irányába tévedt.
Púposodó, gödrösödő nagy fekete kárpit terült rája.
Errébb is sötét kárpit lógott egy láthatatlan szentkép
felett a falon.

Feketevasárnap első vesperasa előtt, surranó esti
mécsvilágoknál ebben a templomban is elrejtőzött
az ő üldözői elől az Úr.

Ung felsóhajtott.

Miért oly szomorú itt minden, mint a halál? Miért
akarja ezt a Megfeszített, mikor kinn az ég alatt a
folyók partján úgy ragyog az élet? Az ajtó felé
fordította a fejét. „Nem... ma a Dunánál se süt a
nap.“ És miközben most a templomajtó boltíves
nyílásán át a bús város borús egét nézte, pillanatig
nem érezte a nagy ellentmondást az élet és a halál
között.

Csak mire felálltak a népek és a térdükről verték a
port, jutott eszébe, hogy elfelejtett letérdepelni, pedig
a szomszédai botráncozva köhécseltek. De hát a

tatárok már megindultak a falvak felégetésére...
Úr Isten! Ha az erdő elvén innen a Tiszának is jönni
találnának? És az anyjára gondolt, az atyjára, a test-
véreire, az udvarukra, ahová ő Kingát akarja vinni.

Hirtelen csillanás villant ekkor az oltár felől a sze-
mébe. Az egyik viaszgyertya lángja lehetett, a fénye
rácseppent egy felemelt mezítelen kard hegyére és
égőn végigcsurrant kikalapált élén. Mozdulatlan pil-
lákkal nézte ezt, de csak később fogta fel, hogy vala-
melyik főember magasba emelve tartja hosszú egyenes
kardját a szentélyrács előtt. És a többiek is, miképpen
nemesekhez illik, mind a szabadok emelt karddal
állnak a szent Evangyélium védelmére.

Igy tudta meg, hogy már ennyire haladt a mise
mondásában a gvardián és bódult sietséggel kivonta
ő is a kardját. De a királyért még nem vonta ki soha,
— az esze gyötrődve megint máson járt, — pedig
hűséges vitéze akart lenni. Újból érezte, hogy szereti
a királyt, akit sohasem látott és emelt kardjával állva
maradt még akkor is, mikor a többiek már régen
leeresztették a kardjukat.

— *Benedictus qui venit in nomine Domini...*

Sokhangú „Amen“ morzsolódott végig a templo-
mon és az evangyéliumos könyv elindult a szerzetesek
között. Áhítatosan csókolták, utánuk a gyerekek, a
hívek, valamennyien. Akkor történt... Különös kis
csattanás hallatszott a Lecke-oldalon. Ung is oda-
nézett. Egy hosszúhajú, fekete ember ráejtette a fejét
az evangyéliumos könyvre, mikor a barát csókra
nyujtotta neki.

„Ennek lejár a feje,“ — gondolta Ung, — „ha el-
űnja magát, talán gurigázik vele“... Egyszerre már nem

viselhetette el tovább sem a maga, sem a mások szomorúságát. Gurítani szeretne volna a bárgyú, esetlen fekete fejet. Futni szeretett volna innen és megint örülni, kinyújtózni a szélben. Meddig tart még a mise? Utána, akármi történjék, megy Kingához, egyenesen hozzá, világos nappal, fedetlen arccal, keményen parancsol és véget vet ennek a gyáva vesztegelésnek...

Ekkor tűnt fel neki, hogy az asszonyok oldaláról a karvalyarcú némbor épp feléje fordul. „Ez is a Ders poroszlója,” — billent át az eszén, — „majd ellátom a baját”, — és dühösen, kihívóan, ő is odanézett. Aztán megrázta a fejét. Szó sincs róla, inkább egyebet tesz, rámosolyog szépen s mondja neki: „ó, nyájas asszonyállat, bizony azért időzől ily soká e világon, mert még az ördög is undorodik tőled”... Összeharapta az ajkát. Mik jutnak az eszébe? Bizony nem való templomba, amiket gondol, végezetül ő kerül a pokolba s ettől hirtelen el is komolyodott. Figyelmezeni akart a szentbeszédre. De hiába erőltette magát, csak a homlokához ütődtek a szavak, kívülről maradtak, lehullottak körülte a kövezésre és nem tudott utánuk nyúlni, hogy egyet is megtartson magának.

Messze volt tőle minden, ami körülötte történt, messze, mintha nehezen nyitvatartott szemmel, víz alól nézné. A víz színén pedig titkos magányban csak a csallóközi hattyú úszik át és jön felé. És ezt itt senki se tudja, a gvardián se, a barátok se, senki, csak Kinga, meg ő, csak ők ketten, s ez szebb mindennél, szebb a csallóközi udvarispán hűségénél, szebb még a példájánál is, amitől a hattyú elvonta őt...

A szomszédai ismét ránéztek. Ő térdelt le elsőnek

az egész templomban. Az Úr szent Teste felemelkedett az oltárnál, a harang kongott a magasban.

Az a fekete hajú ember csak sokkal később jutott megint az eszébe. A földreborult nép között már feltűnően soká állt egyhelyben az áldoztató páter. Éppen a feketehajú előtt állt lahajolva. A hívők nem győzték várni. Egy köpcös kézmíves kihízott nadrágjában nehezen viselte el a hosszú térdeplést.

Köröskörül mindenki odafigyelt.

A fekete ember, háttal fordultan, a kehelyhez emelve tartotta láthatatlan arcát és még mindig ivott.

— Elég lesz, — dünnyögte a rövid lélekzetű köpcös, — teljél be már véle. Az asszony népnek is hagyhatnál valamit.

— No végre ...

A földre leborultak a mellüket verték. A páter fehér albája odább mozgott felettük az Evangélium oldala felé, a legelső sor irányába, ahol Kinga volt.

Ung térdenállva kiágaskodott a földrehajló emberfejek közül. Pillanatra látni vélte Kinga térdeplő alakját a templomi homályban. Jobb tenyerében még emelve tartotta fehér gyolcskendőjén a consacrált ostyát s a páter már közeledett a kehellyel.

A szentélyrácson belül elmozdulhatott ekkor valamelyik szerzetes, akinek az árnyéka eddig elfogta róla az oltárgyertyák fényét. Kinga arcéle egyszerre megjelent a sötét háttéren. Álla körül és a homlokán is felvilágított a fehér asszonykendő gyolcsa, amint hátraeresztette a fejét, hogy a leszálló kehelyből az Úr szent Vérért vegye. Rejtélyes távol boldogság suhant át a vonásain. Ung sohasem látta őt szebbnek.

— *Domine non sum dignus ...*

Olyan lett, mint régen, kisfiú korában, gyámoltalan gyerek lett megint, aki tündértitkot mond magában:

— Szeretlek Kinga, Istennek színe előtt is vallom, hogy szeretlek és légyen ez ma a mi esküvőnk, addig a másik esküvőnkig...

A fráterek kórusa nagyobb erőre kapott. A Communio zsoltára ég felé sóvárgó útjában zengőn elárasztotta az egész templomot és a páter odanyújtotta Kingának a kelyhet.

Ung elől hirtelen eltűnt a kép. A férfiak oldalán valamilyen érthetetlen nyugtalanság támadt.

Már megint az az ember...

Sötét feje egynéhányszor ide-oda lódult a két rogyant váll között és váratlanul, térdenállva egész testtel az ajtó világossága felé fordult. Csak ekkor látszott, hogy élettelen fekete haja valahogyan különállón úgy fityeg a feje körül, mint a halottak haja. Rettenetes, elváltozott feketevörös arcában vérsujtásos volt a két tágrameresztett fénylő szemgolyó és a szája lilaszínű sötét nyílás lett elrémült képében.

A közeli felordítottak:

- Jaj, a dög... Közénk jött!
- Füstöljétek ki, tömjént neki!
- Szentelt vizet!
- Kivele! Ki...

A lábukkal rugták, hogy felálljon. Mikor felállt, tántorgott és újra elesett.

Egy szerzetes visszanézett a szentélyből. Két laikus már jött is, de a félelemtől őrzöngő tömeg nem engedte őket közelebb. Férfiak, asszonyok kiáltozva, visítva megint tiporni kezdték a menekülő fekete testet.

Lökték, köpték, rúgták, kirúgták maguk közül, ki a templomból.

Canon után volt. Fenn az oltárnál a gvardián rendíthetetlenül folytatta a misét:

— *Dominus vobiscum* ...

A gyöngé hang elveszett a rikácsoló dulakodásban.

Sokan a szenteltvíz medencéjéhez futottak, bele-mártották a kezüket, az arcukat mosták, ruhájukon lefolyt a víz.

A zúgás nem szűnt:

— A dög! A fekete dög!

— Verjük agyon ...

Pillanatra különös csend támadt a kaputorokban. Már zuhanó test csattanása hallatszott a lépcsők felől. Aztán minden hang beleveszett az odakinn támadt hirtelen zsivajba.

Az ajtón át fejvesztett robogással taszították egymást a közelállók a szabadba.

Ungnak arcába csapott a hideg levegő.

A sikátorokban vad riadalom futkosott. A tulsó oldalról is lármázó emberek szaladtak ki a térre és ráncigálva sodortak magukkal egy kapuőrt. Ezek is megtudták a tatárok betörését. A templom felé futottak. Rémségük dühe bűnbakot keresett.

— Pusztuljon a dézsmaszedő, a poroszlók! — Már a barátokat is akarták. — Ők is tizedet szednek és az imádságuk fabatkát se ér!

A sokaságot egy kormosképű félmeztelen kovács vezette. Otromba nagy kalapácsot lóbált a feje fölött s ordított, mint a megszállt lélek.

A népek ekkor látták meg a lépcső lábánál a hosszú-hajú fekete embert. Egyszeriben megértették ...

Mintha förgeteg hajtotta volna őket, arra kanyarodtak. Elterelődtől a gondolatuk a dézsmaszedőkről, a poroszlókról, a barátokról. Nem tudták többé, miért jöttek ide. Kövek repültek a vérző fekete fejnek, és közben a mindig újra felkapaszkodó test, mint valami szörnyű óriásbéka, fel-felvetette magát a szétheverő kövek között. Aztán még egyszer, utólszor...

— *Ite, missa est...*

A gvardián gyöngye hangja olyan csodálatos erővel mondta ezt, hogy Ung meghallotta a kapuban.

Most hát ő is elbocsátotta a népet, amely nem várta be az elbocsátást. De a szerzetes atyafiak, mint a vitézek helyükön maradtak a mise végéig és már az elnyúlt fekete test mellett is ott térdelt a széthajigált kövek között két sápadt kámzsás testvérük.

„Mily nagy erő ez az ő erejük?”... Ung nem gondolhatta végig a gondolatát.

A templomi hívek áradata már letódult a lépcsőn. A téren át is jöttek újak. A műhelyekből, csapszékekből is kifutottak az emberek. Naszádosokat is hoztak magukkal és feltaszigálták a kapuőrség kikiáltóját az emelt helyre, ahonnan tegnap a gvardián beszélt azokhoz, akik még akkor térdepeltek.

Most üvöltözött és szitkozódott a sokaság. Egyszerre a kovács is odafent állt és tájékozva káromolta az Istent:

— Nem segít, mert nem tud!

— Halljátok csak! Amaz, kit Batunak mondotunk gyerekriogatásra, valóságos király! Már a pesti révhely alá érkezett. Onnan fél napi járóföldre...

— Hadd halljuk ezt itt! — lármáztak az emberek és előbbre taszigálták a fegyveres kikiáltót.

— Igazbeszédeket mondott ez ember, — dadogta a kikiáltó lihegve.

A távolabb állók zsisvajogni kezdtek:

— Nagy fennszóval kiáltsd!

— A királynak felőle! — rikoltotta a kikiáltó, egész erejéből, — menekülők hozták hírért, Batu, kutyafejű nagyúr az ő fegyvereseit mán a pesti helyig kiküldötte. Mire is a királynak parancsolata ellenére úr Ugrin kevés emberével kiment ellenük. Harmadmagával tért meg! És Fridrik úr, az ausztriai népség álnok hercege oly kis csapattal jött be, hogy számot se tehet. Csak néminemű portyázó tatárokon ejtett szégyent. Cselekedte pediglen ezeket magyarok csúfságára, hogy mondhassa, mán ő meggyőzte az özön-sok ellenséget, legottan biztatván a pesti népeket a kúnok ellen. Mire is kiáltották mind a népek, hogy haljon meg a kún király, mert ő az, ki az ország pusztulását szerezte. Mire megintelen fegyveres németekkel a nép nagy sokasága leölte a kúnok királyát ...

A piactéren fülsiketítő lárma támadt:

— Leölték a kúnok királyát!

Az emberek ordítottak, a latin utcabeliek nevettek, füttyöltek, tapsoltak, még táncoltak is örömben. Egy suhanc a levegőbe hajította a süvegét:

— Úgy kell nekik! A dögmirigyét is a kúnok hurcolták!

— Hiszen ama görög ember hozta hajón! — süvöltött fel egy magányos éles hang. De erre most senki sem akart emlékezni.

A kikiáltó kitátotta a száját, megint becsukta. Gégecsontja fel-le evickélt sovány nyakában. A hangja rekedten sípolt:

— Ne örvendezetek ezeken, mert az ő királyuk halálán felháborgodtak a kúnok. Már fegyverre is kelnek és nagy bosszúságukban a tatárokhöz állnak. Erősített hely pediglen kevés vagyon, ami ellent álljon. A főemberek nem akarták! Az ő váraik csak a király ellen voltak. És nincsenek fegyveres népek. Hiába akarta a király...

— Elég volt! — bögte a kovács és lelökte a másikat. — Jöjjetek ti is ide templomos jámborok. Elég volt abból is, amiket az atyafiak prédikálnak. Most majd én beszélek.

Ung szívét ekkor valami érthetetlenül a barátok felé hajlította. E bántalmaztatásukban jobban szerette őket, mint mikor térdelnie kellett előttük.

A téren pedig csunyán kiáltozott tovább a sokaság.

A kovács arca elvörösödött a dühös erőlködésben:

— Ne ordítozzatok ti barmok! Mit riadoztok? Minket nem érhet baj. És ne féljetek mán a fráterek fenyegetéseitől sem... A tatároktól se féljetek ti gyalázatos férgek. Van itt hatalom az ellenállásra! Ha már meglátogatta a dög eme helyet, hát vegye is oltalmába. Kihurcoljuk mind a holttetemeteket a hely köré. A falak elé vetjük őket, köröskörül és a kapunál is... Védje meg a dög az ő foglalt városát!

A kétségbeesés tehetetlen bosszúállása vad, gonosz röhögéssel felelt. És megint jöttek fegyveresek és naszádosok a sikátor felől. Híreket hoztak ezek is:

— Sokakat leöltek mán!

— Mán leölték udvarbíró Ders urat is!

— A tatárok...

— A kúnok ölték le! — De ezt megint hiába mondta, aki mondta.

— A tatárok!

Az emberek így akarták. Mondták, kiáltozták tor-
kukszakadtából és már ez lett a valóság.

— Leölték a tatárok! Csak a lovát küldték haza
hírmondónak!

— A lovát...

Mikor Kingát kijönni látták a templom pitvarára,
taszigálni kezdték egymást és oda mutogattak:

— Nézd, a főasszony maga...

Egyszerre abbamaradt a zshivajgás. A hátulsók fel-
ágaskodtak.

A sok kíváncsitól gyöngé mozdulattal elfordította
a tekintetét. Így állt asszonyai előtt fenn a templom-
lépcső legfelső fokán, a kapu sötét ívében, magasan
a piaci nép felett, míg szorongón, kérdőn lüktetett
a homloka mögött, hogy hát mégis patkócsattogást
hallott volna ő az előbb? Nem elhajított kövek hul-
lását?... Világos szeme túl a téren, túl a tetőkön,
valahova messzebbre nézett. Oda, ahonnan az a nagy
fekete hadimén jött, sötét városokon, néptelen utakon
kietlen mezőkön, éjfél idején jött és nem állt meg
schol. Mindig jött, mióta Ung először mondta, hogy
Derset megölték. Kísértetiesen egyre közeledett és
most már ide ért...

Ung előrehajolva, visszafojtott lélekzettel figyelte.
Hallotta-e, amit a nép kiáltozott? Vagy nem hallotta?
Hirtelen megmarkolta az egyik hírmondó karját és
megrázta az egész embert:

— Nagy fennszóval kiáltsad, hogy mindenek hall-
ják. Mégegyszer kiáltsad Ders udvarbíró hahála hírét.

A hírmondó, hogy szabaduljon a markából, torka-
szakadtából harsogni kezdte:

— Tisztesség adassék az ő személyének, Obor fia, Ders úr kimúlt már e világból. Fegyveres cselédszolgái a víz túlsó partján vesztegélnek, de nem bátorkodnak e betiltott helyre által jönni. És ott Ders úr nagy bogárlovát is láthatja, aki nézni akarja!

Mialatt az ember mondta, Ung nyugtalanul kereste Kinga tekintetét.

Mit gondol most magában? Hiszi-e végre? Olyan bizonytalan lett minden, mióta az éjjel elküldte őt.

... Eljössz-e vélem? ...

A szél már viassodorta Kinga arcára a patyolat fátylat és a fátyol reátapadt, mint egy áthatlan, fehér viaszlarva.

IX.

Elkészültél az útra?

Ung berántotta maga mögött az ajtót. Odakint-ről elleneszegült és birkózott vele a szél. Egész nap sivalkodott a tető felett, visszavágta a füstöt a házba, a tűzhelyen lelapult tőle a láng.

A lábasmécses csak gyéren világította meg a füstszagú pitvarkamrát és az ő kettőjük homályos árnyéka sokáig egyetlen összemosódott árnyék volt a falon. Később kevésbé eltávolodtak. Elfogódva, kíváncsian nézték egymást, szinte mintha előkészületlenül most maradtak volna életükben először így kettesben egyedül. Olyan megfoghatatlan volt ez. Minden megszűnt, minden elmúlt, ami eddig elállta őket egymástól. És Kinga hangja fénylett, csengett, mikor mondta:

— Követlek Ung!

Számára csak azóta halt meg Ders, amióta ma reggel a templomlépcsőn elhitte a halálhírét. Akkor oldódott fel a hittevésétől és azóta kezdett egyenesedni, lassan, vissza-vissza torpanón, mint aki sokáig meghajolva állt alacsony, nyomott boltozat alatt.

Ebben a megható felegyenesedésben Ung kívánatosabbnak látta, mint szegény, riadt rabságában, mégis tartózkodóbb volt hozzá, mint eddig. Már a magáét is kímélte benne.

Aztán lehajolt és megcsókolta a kezét. Mialatt csókolta, egymásután lehúzta a gyűrűket az ujjairól:

— Ezek a karikák még a rabláncodból maradtak a kezeden, — és elgondolkozva táncoltatni kezdte a gyűrűket a tenyere medrében.

Kinga odahajolt:

— Mi ez a hasítás itt a csuklód felett? Tegnap nem vettem észre.

Ung szórakozottan felelt:

— Semmi ez ... ama naszádosok megtartották maguknak a dereglyét. Fákat döntöttem hát a Dunánál, hogy a halászok új dereglyét ácsoljanak ma éjszakára.

Már egyre ingerültebben táncoltatta tenyerén a csörrenő aranykarikákat. „Ders adta neki...” és nem értette, hogyan tudjon embert úgy haragítani az, ami már mindenestől elmúlt. Hirtelen düh lángolt fel a szemében s régi vásott fiúmozdulattal belehajította a gyűrűket a tűzbe.

— Szebbet adok, kék kövűt, zöld kövűt, mindent én akarok adni néked.

Kinga rápillantott és elnevette magát. Először történt ezekben a napokban, hogy nevetett.

— Semmit sem viszek el innen, — mondta s odaszorította a fejét Ung vállához, — nézd, csakis amaz avult kis ködmönömet készítettem ki az útra. Onnan hazúról, lánykoromból hoztam, télen vasárnap templomban viseltem. Csakis ezt viszem, semmi egyebet.

Ung a térdére vonta és a szeme elfátyolosodott egy pillanatra, ok nélkül, magától, mert Kinga arca olyan szokatlanul halvány volt. Reggel is észrevette már

a sápadtságát, mikor ott fenn állt a templomkapuban, de közben elfelejtette.

A váratlanul támadt csend felrezzentette Kingát:

— Mondjad, miért nem indulunk?

— A házakban még ébren virrasztanak az emberek.

— Virrasztanak? El is feledtem, — Kinga lassan bólintott. — Mi ketten boldogok vagyunk, ők pedig sokféle meghalnak. — Elnyomott borzongás futott át rajta. Felállt. — Menjünk innen. A házakban amúgy sem hallják a jajgatástól, ami kint történik. Vigy el messzire. — Nyugtalanlás látszott a szemében. Most már ő sietett volna.

— Hol késik ilyen sokáig ... az a tegnapi embered jön megint? Azt hiszed? Nem hagynak cserben? Igen ... dehát akkor ...

Ung megütközve pillantott rá.

— Tegnap azonképpen kívántad, hogy udvarbeli népeidnek miatta még én is bevárjam a csillagot.

Kinga bágyadtan, idegenszerűen megint bólintott. Közben lefele húzta a kezét a nyakán:

— Mily különös volt ez most ... de már elmúlt, — alig észrevehető erőfeszítéssel emelte fel a fejét, — hát mondjad, hová is megyünk mi ketten?

— Át a Dunán, — felelte Ung és olyan fiatal és boldog volt ebben a percben, — el Kolontónak, valamerre, — ezt már bizonytalanabb hangon mondta és egy ideig a levegőbe tétovázott, — valamerre, amerre még lehet ...

Eddig csak azért küszködött, hogy elvigye innen Kingát, most egyszerre marokra fogta a szívét a külső világ nagy bizonytalansága.

Törődnék is vele, ha magányosan menne, de asz-

szonnyal, fegyveres kíséret nélkül ily időkben ismeretlen utakon, idegen veszedelmekben? ... Valamiféle borús érzés szakadt rá. Olyan volt ez, mintha megint a Vág völgyében lenne a monostori menedékhelyen, miután a csallóközi ispánt kiszólitották és ő lett mindenért felelős ...

Megcsúszva ült a lócán, nyakszirtjével a falat támasztotta, állát a mellének szegte, az arca gondtelt volt. Mikor észrevette, hogy Kinga figyel, hetykén fütyörészni kezdett és egymásután többször fát vetett a tűzre. A láng lelapult és fellobbant a tuskók körül. Ekkortól kezdve szótlanul nézték a fény kapkodását a falon.

Odakinn nem lesz tűzhely és nem lesz mécsvilág.

Kinga félt a sötétségtől, védelmet kereső kis mozdulattal visszabújt Ung mellé:

— Már nagy szörnyűségeket híresztelnek a pogány tatárok sok dühösködéséről.

— Semmit ne félj, vívhatatlan a birodalomnak ereje, ha mind az ő seregeivel hadbaszáll a király.

— És te? — kérdezte Kinga nyugtalanul. — Erről nem beszélsz, de én tudom miket forgatsz elmédben.

Ung felegyenesedett a szavától:

— Szégyenben onnan el nem maradok! De téged elsőbben biztonságos helyre viszlek. Engem pediglen ne félts. Nékem csillagom van. A kolontói öregpásztor is mondta. Diadalt hozok azokról a mezőkről az öledbe.

Kinga úgy érezte, mintha Ung mozdulatlanul távolodnék tőle mialatt ezt mondja. A keze után kapott:

— Tudtam, hogy hamarsággal elmegy oda tőlem...

— Majd visszatérek, — felelte Ung félhangon, de

nem gondolt oda. Átkáprázott a vérén a vad hősi álom, a régi vágy: dicsőséget és hírt szerezni! Új csillagot akart ő az égre tenni a magyar csillagok közé... Mondja-e Kingának, vagy ne mondja? Férfiak dolgai ezek... És a feje kis rándításával belefördította szóranyitott száját a kedvese tenyerébe:

— Mily igen meleg a kezéd...

— Itt ültem, amíg csak jöttél, közel a tűzhöz.

Ung egyre kifele hallgatódzott. Később szólt megint:

— És gondoltál rám?

— Rád gondoltam.

— Csak én reám?

— Te rád... és az életemre is, — elfeledkezetten Kinga is az ajtó irányába nézett, aztán sóhajtott és szép lassú hattyúmozdulatával visszafordította a fejét:

— Hogy miket gondoltam? — pillanatig habozott, — miért szomorítsalak? Nehéz élet volt az enyém. Mindig csak azt vártam, hogy múltjék. Vártam, hogy este legyen és este a reggelt vártam. És olykor vártam, talán még egyszer eljössz és átvetsz egy csipkerózsát a falon. Ez volt a legszebb, amim volt. Erre gondolni lehetett, mikor férfigadozaskor felette csunyan kurjongattak Ders sok lerészegedett cimborái és ő maga is nagy fennszóval kurjongatott, keresvén engem erős káromlásokkal és én féltem és elbújtam előle a fonóba, szürkülettel menekedvén az egyházba...

Egész idő alatt olyan görcsösen szorította egymásba a két kezét, hogy a körmei alatt pirosan szaladt össze a vér.

— Ung, de hát hol késik ama halász? Talán kitekintek? ... Nem, te maradj, majd én, — már a küszöbön állt és sebesen feltárta az ajtót.

Odakinn ekkor, mintha teménytelen kísérteties orsó bűgött volna fel az éjtszakában. A mécses lángja inogni kezdett az asztalon. Mint egy világos láng, Kinga alakja is megingott a sötét nyílásban.

— Jó eme külső hűvös... Uram Istenem, — két gyűrűtlen kis keze megfogódzott az ajtófélfában. — Ung, miért bujdostak el a mi utunk fölül a csillagok? Kietlen mind az egész világ. Félni lehetne, ha nem lennél velem... Hallod, hogy fúj a szél?... Tegnap kellett volna elmennünk innen és te akartad is, de keserű szót mégsem ejtettél ellenem, noha különben nem hunyázkodol meg senki előtt. Jó voltál hozzám, kedvesem. Mily igen szerethetsz, hogy oly békességstűró voltál, — a hangja elszakadt, mintha elkészült volna tőle, aztán megint megkerült, — nem, semmi...

Már visszaegyeneseedett, a tenyere lesiklott a csípőjén és furcsán elcsukló kis szisszenéssel nevetni próbált.

Ung rámosolygott, amint most közeledni látta őt maga felé a kamrán át.

— Mit is akartam mondani? — Kinga szeme keskenyre húzódott, mintha keresne valamit, — igen... hogy tegnap kellett volna elmennünk innen, tegnap, akárhová... De én féltem. Ders lova még nem tért meg akkor, nem hittem néked, pedig emlékszel-e, mikor otthon a tiszai földön a pogány halomról megláttad, hogy lángolnak a puszták? A többiek rád se hallgattak, csak én nem kételkedtem. Aztán akkornap mondtad először, hogy szeretsz, mert hiszek te benned.

Ung a kert felé figyelt:

— Valaki kiált odakint!

— A halászdó?... Siessünk, hamar, — Kinga nem

mondta tovább, a hangja megint félbenmaradt és egyensúlyvesztett mozdulatokkal futott az ajtónak. Ung csak az udvarfalnál érte utól. A kövek fölé hajolva állt. Lefeje hallgatódzott.

Valahol tompa kolompolás vetődött fel az éjszakából.

— Nem a halász, — mondta Ung kedvetlenül, — ama kolompolással pediglen ne törődj, kínváltásra, avagy bitóra visznek némi latrokat.

— Temetnek, — suttogta Kinga s a hangja alig hallatszott a szélben, — ilyenkor ... minden éjjel ...

Az elmenekült főemberek telkei közül füstben ingó szövétnekvilág suhant fel a falra. Tisztán látszottak a kövek, a fák. Kinga arca megfoghatatlanul idegen volt a kísérteties lobogásban. Keskeny sötét szemöldöke magasra húzódott a homlokában, a szája kevésbé megnyílt. Ung nem tudta levenni róla a tekintetét és az ő kitágult mozdulatlan szemében látta az elhaladó fáklyák fényét, egyiket a másik után, mintha valami mindig újra vérezni kezdett volna benn a szemefehérében.

— Kinga ...

— Jönnék!

Lenn az úton már kikanyarodott a menet. Legelől sötét cammogó emberforma lóbálta a kolompot. Egy botorkáló kereszt mögött kámzsás barát alakja mozgott. Elnyújtott éneklés lassú közeledésében fekete láda himbált elő. A vízszintesen úszó deszkák között élettelen puffadt test dombosodott ki. Alatta nyugtalan árnyékok igyekeztek, mintha a testet meg-megroggyanó óriási bogárlábak vinnék emelve.

Valamelyik szövétnek világa egy bekötött orrú arcot emelt ki a hintáló láda oldalán.

Kinga megfogódzott Ung karjában.

— Láttad? ...

Az ingó fénnel együtt tűnt el az arc. A puffedt domb is eltűnt, az úszó láda is a sok cipekedő bogárláb felett. Az éjtszakában már csak a kolomp rezes üvöltözése folytatódott, kanyarogva, lefele a sikátoron, messze halkulón. A szél felbúgott az üres sötétben, az öreg cserfa aszott ágai rekedten verődtek egymásnak.

Egy elhajított kavics csattant az udvarfalon.

— Úr vitéz!

— Jövünk! — kiáltotta felszabadultan Ung és nagy szabad vizek szagát szagolta a szélben. Leoldózódott róla minden borzalom. Mint más régi veszedelmekben, megint tőle függ az élet, s ami ellenszegül, az csak rossz varázskodás. Legázolja, összetiporja. Végre! És ismét érezte, hogy milyen erős és fiatal.

Ekkor mondta Kinga:

— A ködmönömért szaladjunk! És imádkozunk az Úr oltalmáért, te is velem, ... a feszület előtt ...

Mialatt a kerten átfutottak, Ung egyre hallotta füle mellett vergődni a hangját.

— Már egyedül csak ő ... Úr Jézus! Talán még megsegít...

Hirtelen elmúlt ettől a bizakodása. A siető kis lépés is furcsán botladozni kezdett az oldalán. Mikor a kamrába értek, Kinga kormányozatlan kapkodással tépte magára a ködmönét, szinte fejvesztett iramodással indult a feszület felé. Ekkor történt ... mintha

orozva hátba döfték volna, egész alakja magasba meredt, a szempillái fennakadtak:

— Jaj! — két keze a lágyékába markolt és kínban ágaskodó teste erőtllenül visszacsuklott önmagába.

Ungnak a fejébe nyilalt a mozdulata. Már látta ezt, mielőtt a kertbe szaladtak, az előbb is így tett, de akkor nem figyelte meg. Felmarkolta az asztalról a méceszt és lélekzetvesztve belevilágított a Kinga arcába. A mécses megingott. Az árnyékos szürke szemekből égő tűzben, ijedt idegen titok meredt rá, az elkékvült száraz ajkak nem hasonlítottak többé Kinga szép piros ajkára.

A rémület letépte ekkor Ung szívét.

Kinga felsikoltott és begörbült ujjakkal a szájához kapta remegő kezét.

— Ung, az áldott Jézus irgalmára, úgy nézel rám, mint a Tiszaparton, a füzesből, mikor engem nászágyra vitt Ders, és lobogtak a sok lakodalmas fáklyák. Így . . . ilyen szörnyű búcsúzással . . . Ung, nem lehet ilyen búcsúzást kétszer elviselni . . .

Ung nem értette a szavát. Leszakadt szíve zörögve vert, de nem a régi helyén. Egész testében, az egész házban vert és egy rossz zsibbadás olyan tágra feszítette a szemét, hogy ez talán mindig így marad, lehúynyi se tudja már, elfordítani se, szüntelenül látnia kell a vörös foltot Kinga fehér nyakán. Látnia kell, amint terjed, púposodik és nem tehet ellene semmit, pedig ő, szegény, úgy néz rá, mintha tőle várná, hogy ezt a borzalmat feltartóztassa.

Kínjában felordított. Ordításától felszakadt a mozdulatlan rémület. Előrevetette magát és két karjába fogta Kinga roskadozó testét.

— Vigy az ágyasházamba, — tördelte ő alélt hangon, — ama halászoknak mondd, majd holnap...

És Ung, miközben vitte, magához szorította a fél-
ájult kedvest, odaszorította, ahol a fájdalomtól lesza-
kadt a szíve.

Kinga hátracsüggő feje gyöngye mozdulatával jelölte
az irányt:

Erre... a folyosón... garádicsfok, le, még egy
fel, vigyázz, meg ne üsd magad...

Ung lekapta a fejét az alacsony gerendák alatt.
Homlokán kidagadtak az erek és oldalt hajolva betaszí-
totta félvállal az ágyaskamra ajtaját.

Csak a zsarátnok virrasztott odabenn a tűzhelyen.
A mennyezetes négy faoszlop között homályosan
tornyosodott a felvetett ágy. A falon bizonytalan kis
világosságok felhőztek.

Ung megbotlott a szőnyegnek terített farkasbőrben.
Lódulásában az ágyra ejtette Kingát és egyensúlyvesz-
tetten maga is mellé zuhant. Aztán kábultan így maradt
vele, kettesben... s a szívében hangtalanul fuldok-
lott az iszonyat és a fájdalom... Hát ez lett az ő nász-
ágyuk, ez a szörnyű ágy?... De azért bénult szédü-
lésében még mindig ott feküdt. Ha legalább meghal-
hatna, mielőtt megint tovább kell élnie... Ezt gon-
dolta, mialatt a teste tudtán kívül tiltakozón, ferdén,
egyre jobban elhajlott s növekvő kínban, irtózó szá-
nalomban érezte Kinga felé vonagló csipőjének a
melegét. Közel, egészen közel érezte az elérhetetlent,
aki eddig megtagadta magát tőle.

Halálhideg verejték ült ki a homlokán. Mellette egy
lázás, forró asszonyi kéz tapogatva keres az ágyon.
Őt keresi, őt... a mozdulatlant, feltarthatlanul, el-

háríthatatlanul közeledik. Már rátalál, hozzáér... két karral öleli, fülledt lélekzete a szemébe lehel, könyökre támaszkodva ráhajol... most...

A lányos kis fej egyensúlyt veszítve előrebukott és Kinga egy soha nem adott, elszabadult csókban, zokogva az ajka közé itta Ung száját.

Pillanatig se tartott.

— Mit tettem! — rémülten lökte el magától. — Ó mit tettem, hiszen én... — a hangja elszakadt, nem merte kimondani, amit már mind a ketten tudtak. A nyakát tapogatta, a hóna tájékához kapott. — Eredj, ne lássad ezt, mondják így kezdődik el... szólítsd szolgálóimat, a monostori páterért szaladj... nem, semmit ne tégy, csak fuss, menekülj tőlem, én édes szívem.

Gyöngé két tenyerét erőlködve taszította a levegőnek, mintha még most is Ungot akarná óvni magától. Pedig ő ekkor már elhúzódva az ágyoszlopnál állt és a keze megismétlődő gyors mozdulatával letörölte Kinga csókját a szájáról.

Letörölte...

A fejében megdermedt a gondolat. Egy kicsiny láng fellobbant és kilobbant a zsarátnokon.

Kinga félhangon imádkozni kezdett:

— Ó, én Uram, oltalmazd meg őt a halálnak e kapujában... reám érkezzék minden haragod...

Ung megértette. Óérette imádkozik még most is, érte, aki letörölte a csókját. És keservesen rázuhant a tudat, hogy az a mozdulata, mint a tüzes bélyeg, szégyenfoltot tett az életére, beleégetett a szívébe, mindig, amíg meg nem hal.

A fel-fellihegő zsarátnokból ködszerű vörös világos-

ságok derengtek el Kinga hanyatt nyúlt teste felett. Még mindig imádkozott és egész idő alatt csak egyetlenegyszer emelte fel a kezét. A szeméhez nyúlt, mintha valamit letörölné. Nem akart már soha többé sírni, hiszen az Úr meghallgatta. Kettőjük közül reá hozta a próbát. Érette, helyette, viseli, akit egész életén át szeretett.

A csenden át csodálatos elváltozás ereszkedett az arcára. Szeme a lihegő zsarátnok ködszerű világánál Ungot kereste. Mikor egymásra lelt a kettőjük tekintete a néma, nagy találkozásban, rekedt, darabos sírás zokogott fel Ung melléből. Két térdre rogyott az ágy elé, és a kezébe temette az arcát.

— Ung, — suttogta Kinga, mintha álomban, távolodón szólítana álmjelenést, — ne sírj, én kedvesem, már elkészültem az útra...

X.

Egy magányos ember futott bele a szürkületbe. Öklét a mellének szegte. Két könyöke görcsben feszült hátra. A haja visszalobogott a homlokából és ő futott, futott, mintha már csak ez az eszeveszett vad futás lenne a világon.

Akik szemben jöttek, félreugrottak előle. A sikátorban űdöngő tehenek és birkák a fal mellé takarodtak az útjából. Egy markos legény hajolt ki a mészárzék ajtaján. A bűzhödt átjárók alatt legyek és disznók riadoztak a sárban. A halpiacon bámészkodva néztek utána a halászok.

Szokatlan volt ez, felsőbb rendből való embert ilyen futásban látni, fégyvertelenül, fedetlen fővel, mintha valami nagy erős parittyavető hajította volna neki a világnak.

Iramodó alakja mellett már eleresztették egymást az összekapaszkodó zeg-zugos fekete faházak. Sövények szaladtak felé, ólak, düledező csűrök. A járókövek sem ugráltak fel többé az útból.

Ung rohanó lába alatt keményen, szárazon csattogott a föld. Úgy csattogott, mintha a saját futása kiáltoznék utána.

Szaladni, rohanni, kitörni a tehetetlen zsibbadt

iszonyatból. Belelódítani a kétségbeesése erejét ebbe a lélekzetvesztő, vad futásba. Arcával szaggatni, testével tépni a levegőt, belebódulni az inaszakadt sebésségbe, gázolni, tiporni, rohanni.

Már a sík mezőnek szaladt neki. Ragadta magával a saját iramodása.

Ott, a vesztőhelynél, a keresztúton túl...

A komáromi bitófák sötéten ugráltak elő a fiatal tavaszból. Errébb az erdőszélen felborított kormos üstféle bukkant fel. Elfeketült, púpos szalmatető... egy kunyhó. Az lehet...

Összehúzott szemmel futott arrafelé. A szíve elszorult.

... Hát már csak ettől a kiközösített szegény viskótól vár ő segítséget? Itt, a vesztőhelynél... Ez lett az utolsó reménység? ... Nekiesett az ajtónak és keserves dühvel megcsapkodta a korhadt fát a jelzőkalapáccsal.

Zörgetésétől egy magányos kis erdei állat surrant odébb a sűrűben.

Megint zörgetni kezdett. Megint hallgatózott. Lesoványodott nyakán szakadásig feszültek az inak. A melle úgy járt, mint a sebesült vadé. A szája keserves szitkokat hajigált. Már a sarujával rúgta, két öklével verte az ajtót.

A kunyhóban nem mozdult semmi. Csak a saját maga hörgő lélekzete hallatszott a szürkülő tájban. Valami ismét elfacsarta a szívét. Talán nincs is itt, aki őt meghallja. Egyedül van, olyan egyedül... Egyszerre kimondhatatlanul elfáradt. Nekidült a földbesüppedt kis ajtónak és a bálványfának támasztotta a fejét. A kenderkócon fityegő fakalapács még

egy kalimpált a könyöke mellett, aztán sokáig tartott a csend.

Odakinn a keresztútnál, mint három hajlott fekete vándor, lassan beleindultak a bitófák a növekvő homályba.

Már nem tudta, mióta nézi ezt. És miért nem megy vissza Kingához? Talán eszméletre tért ezóta és hívja őt a négy ágyoszlop közül, hívja magához a homályos kamrába. Összerázkódott. Nyomorultul rettegett, hogy ott majd megint irtóznia kell attól az ijesztő, idegen arctól, amelyik már senkié és mégis mindig ott fekszik a Kinga összegyömöszölt vánkosán a romlott, szörnyű levegőben.

Olyan nagy volt a szenvedése, hogy nem lehetett többé elviselni. Ki a megmondhatója, mi ez ő benne? Lehetséges-e egyidőben szerelem és iszonyat, vágy és undorodás? Lehetséges-e a tébolyodott viaskodás azért, hogy Kinga éljen, akárhogy, csak éljen és a homályos, borzasztó kívánás, bár végeszakadna mindennek és ő szegény ne szenvedne tovább, neki pedig ne kellene már a kínját látnia.

Lassú szédülés fogta el.

Mikor volt, hogy utolszor evett, mikor aludt utolszor? Tiltakozón kiáltott fel, ellene akart szegülni a kimerültségének, de a térde mégis előre rogyott, a háta lefele csúszott az ajtófán. Aztán nem értette, miért ül ott a küszöbön.

Tüstént feláll és visszamegy. Tüstént... csak egy keveset vár. Hátha mégis előjön a házból valaki. Nyilvánvaló, hogy ezért ül ő itt... dehogy is iszonyodik a Kinga kamrájától. Ő most csak vár...

Mióta? ... Talán már ez is régen tart és kétségbeesett önmaga felett.

Attól az éjtszakától kezdve, mikor két karjában vitte Kingát a rémületes ágyra, semminek sem tudta többé megmérni az idejét. Egyszer volt-e azóta nappal? Egyszer éjtszaka? Vagy sokszor harangoztak a barátok? Homályosan emlékezett, hogy Nagypéntekre elnémultak a tornyok és szent Húsvétra megint fel-támadott az Úr. Úgy tetszett neki, közben ő felhúzott térddel mindig a földön ült a szőnyegnek terített farkasbőrön, az ágy lábánál, a háta meggörbült, a szeme kiégett a virrasztástól és már egészen meg-öregedett.

Hallgatózva hajlította oldalt a fejét az idegen kü-szöb felett.

Valaki jajgat! Kinga hangjával jajgat és a szél vias-kodik a viaszokolt kenderszőttessel az ablaknyílás tor-kában, mintha bagoly huhogna odafenn. A halász meg csak dobja, minden éjjel dobja az udvarfalnak a kavicsot. Ilyenkor Kinga felijed. Ders nagy fekete lováról beszél, s hogy a patkója csattan és kérdi: — „Hallod-e? ... Értem jön! ...“ — Ezt mondja a szegény kis hang. Amaz éjtszakán is egyre mondta, mikor a betegsége kezdődött és ő még mellette tér-delt, az asszonyházban pedig már egyéb dolgok tör-téntek. Milyen szörnyű volt ... A folyosón lépések kezdődtek ... Elmennek? Nem ... többedmagukkal visszatérnek. Hogy topognak a garádicson ...

Ung felnyögött ott a kiközösített, árva viskó előtt és vergődő félálomban, lehúnyt szemmel mindent újra látott. Mint akkor éjjel ...

Kinga ágyas kamrájának az ajtaja nyílik. Nyílásában

sebesen virrad egy mécsvilág. Az ingó fényben gonosz karvalyarc hajlik befele az alacsony szemöldökfa alatt. Fenyegetőn gúnyos lesz a szeme, mikor őt aszszonya ágyánál meglátja és tátozó, foghíjas sárga csőre rávívog: — „Úr Ders halotti torára tértetek be ide beste parázna vitéz? ...“ Ő pedig nem üti le, csak az ágyra mutat. A mécses emelkedő világa a négy ágyoszlop között éppen a fehér fejaljára esik ... Nem, már nem Kinga arca volt az ott ... az ember keze olyan hideg lett ettől, mint a vas ... Talán valaki más feküdt oda. — És ő most itt újra álmodná azt az éjszakát? — A karvaly némbert felsikít, elszörnyedve hátrál egyre sikít, s mögötte az ajtótorokban mennyi arc! Mind befele néz. Sok rémült arc, és egyre több ... már egyre kevesebb és mire a reggel bedereng, már csak egyetlenegy. Az ott marad, azóta bólogat a küszöb felett és mondja, hogy ő kolontói rabszolga, lakodalomkor onnan hozták el ide, Jószágnak hívják és tud egy jó kis imádságot, egyetlenegy, amit még a monostorbeli jámbor donátáktól tanult. Jó kis imádságot tud. Úgy morzsolja, mint patak vize a kavicsot. Mondja, mondja, akkor is, mikor a kútból merít, mikor ecetes ruhával mosogatja Kingát, inni ad neki, tüzet éleszt a kamra szegletében, vagy szagos venyigét éget az udvaron az ágyaskamra ablaka alatt ... A sok tisztítófüsttől hogy megaszalódott ezekben a napokban Jószág képe, egészen ráncos és kicsi lett. Gyulladt szeme szüntelen nedvez, mint az égett seb és a feje helybenhagyólag egyre bólogat. Ettől ordítani lehetne... Helybenhagyólag, most ... Hé! kinek adsz te még itt igazat? ... De a kolontói rabszolgaasszony nem felel és mindig újra kezdi, ami nem segít. Már semmi sem

segít. Hiába hurcolta oda szent László fűvét, koporsó-deszkát, balzsamot és mindent, amit a betegek ispotályában adtak. A barátok sok íres kenete, sem az ő sok imádkozásuk nem segített, még a sánta ráolvasó sem, aki fekete kecskebakot terelt az ágyhoz, hogy az venné magára a kórságot. Akkor mondotta Józság titkolódzva, hogy balkéz felől a vesztőhelynél van egy kunyhó . . . akkor mondotta először a bűbajos asszonyt, akit pogány névvel Bíbornak hívnak.

És ő egyebet nem is kérdezett, csak futni kezdett. Fedetlen fejjel, mint az őrült, fegyvertelenül futott, futott s most itt ül és vár és valami fenevad tépi a mellét, mint régen egyszer vadászaton, mikor a vadkan belemart, a vére pedig ömlött az avarra. Hogy marja a szívét, nem tud mozdulni, kínjában nyöszörög, a vére meg csak egyre ömlik s lassan ringatózva úsztatja őt.

Zsibbadtan nyujtotta el a lábát, két karja befelé forduló ököllel a feje fölé feszült :

— De rosszat álmodtam . . . nyergeljete, hé . . . a kardom . . .

Maga mellé kapott, a keze a korhadt küszöbbe ütközött. Miféle gonosz bűbajoskodást bocsátott rá ez a hely? Elkínzottan nyitotta fel a szemét. Nem, most nem a vadkan szaggatja. Sokkal szörnyűbb fájdalom marcangolja a szívét. Már megint mindent tudott, amit emberi erővel végig gondolni nem lehetett. Gyorsan, hamar . . . Rémülten fogta fel, hogy elaludt.

Közben a bitófák egészen beleenyésztek a növekvő sötétbe

„Mit keresek még itt?“ . . . Reménytelen tekintete a komáromi révhely irányába fordult. Visszamenni, visszamenni így? . . . Különös kis zörej kapott hozzá-

A korhadt faház, mintha a hosszú csendben neki-
bátorodott volna, óvatosan, lassan nyílni kezdett
ekkor. A hántatlan fatörzsekből összerótt falban lyuk
támadt és a lyukon kidugta fejét egy asszony. Nagy
dióbarna szeme bizalmatlanul kémlelte az ismeret-
lent. A haja olyan sűrű volt, mint kettéhasított
fénylő fekete sisak. Kemény arcán valamilyen régi
büszke szépség elhamvadt tüze sötétlett. Ung meg-
lepetten nézte:

— Kinek szólítsalak? Te vagy az, kit Bíbornak
neveznek?

— Mi járatban vagytok itt, úr vitéz? — kérdezte az
asszony sok hallgatástól berozsdásodott, mély hangon.

— Ne háborgassatok, mert én nem cselekedtem a
Krisztus hite ellen...

— Nagy bűbájosnak mondanak!

— Csakis együgyű és tanulatlan asszonyember
vagyok és tiltott dolgokban nem mesterkedem, még
ha a klostrosos atyafiak küldtek is el leselkedni ide.

— Az atyafiakhoz semmi közöm, — felelte Ung
nyersen, — bármiket is cselekedtél volna, nem jöt-
tem, hogy perbe fogjalak. Azt sem bánom, ha a sátán
hitére esküdtél, vagy ha az ördög a harmadik ujjával
nyomta rád az ő jelét. Semmit se bánok, csak jöjj el
most vélem, jó szolgálatjára egy nehéz betegnek, aki-
hez hívlak.

Az asszony ajka közül, mint a ragadozóknak, fenye-
getően villant ki a foga:

— Mind e csúfságokért és szidalmakért menjek
veled és a bosszúságokért, amiket mondottál, mikor
is mondottad, hogy az ördög tette rám az ő jelét...

Mialatt beszélt, felvonta nehéz, kékes szemhéjjait

s úgy nézett Ungra, mintha szegény rongyaiban valahonnan magasból nézne lefele.

— Jól vegyétek észbe, úr vitéz, sem az ördögöknek, sem a szerzeteseknek az ő jószáguk nem vagyok. Ti pediglen ezeknek utána menjete el tőlem.

Ungnak a homlokába lobbant a vér, de olyan nagy volt a nyomorúsága, hogy mégis engesztelő szóra kényszeredett:

— Nem akartalak bántani, jó asszony.

Bíbor oldalt billentette a fejét, mintha hallgatóznék:

— Nekem... nekem mondottátok? — durva ingét belülről valami sebesen mozgatta a mellén és konok szája hullámot vert, mint a gyerek szája, mielőtt sírni kezdene. — Nekem mondta... jó asszony... nekem... de nagyrégen hallottam ily nyájas beszédek.

Ungnak eszébe jutott ettől, hogy otthon is, Kolontón, mennyivel többet győzött a robotosnép az ő kedvéért, mint a serkentő béresek ostoráért. És Vutuk és Pünkösöd is mily nagy igyekvéssel szolgálták, semmiért, csak a szeme nézéséért, vagy talán a hangjáért. Nem lehetett ezt bizonyosan tudni. Most mégis kívánta volna, hogy Bíbor is az ő kedve szerint tegyen és valahogyan a szívével előszólitotta magából azt a nevezhetetlent, aminek ilyen hatalma volt az emberek felett.

Szép aranyfényű szeme rákönyörgött az idegen asszonyra:

— Segítsd meg őt!

Bíbor ekkor vette észre, hogy a jövevény vitéz fegyvertelen és szomorú és milyen fiatal. Önkénytelen

mozdulatot tehetett felé. Ung is közelebb hajolt. Senki sem mondta neki, mégis érezte, hogy ez az asszony nem azok közül való, akiknek parancsolni lehet, s most már egész erejéből, csak úgy némán, akarni kezdte, hogy Bíbor is azt akarja, amit ő.

Az asszony egy darabig kíváncsian, ellenszegülően nézte őt. Aztán elhatározta magában:

— Mégis elmegyek ama nehéz beteghez ...

— Eljössz! — Az élet és a reménység visszaömlött Ung hangjába.

Bíbor kikönyökölt a nyíláson:

— Mondjátok csak, úr vitéz, belpoklos lenne-e, kihez hívtok? Avagy a dög ...

Ung arca megvonaglott. Olyan szörnyű volt ez a szó. Először mondták úgy, hogy Kingához tartozott. Nem tudott felelni.

Később valahol egy madár kiáltott. Felnéztek mind a ketten. Úgy hangzott, mintha gyötrelmében ember kiáltott volna a sűrűség felett.

A sötét hallgatást Bíbor bolygatta meg:

— Most pediglen jó türelemmel legyetek, míg elkészülök az ő gyógyítására.

— Siess!

A nyílás becsukódott a ház falában. Kint a vizeknél már elszórt vöröses derengéseket vetettek maguk fölé a parti halásztüzek. A kunyhó mellől hosszú, száraz neszeléssel láthatatlan kígyó siklott bele a tavalyi avarba. Aztán ez is elmúlt.

Ung homloka mögött dobolni kezdett egy szó, ami még azelőttről maradt ott : siess, siess, siess ... A gallyak résein át most már a révhely felől is a szemébe lappangtak zavaros apró világosságok. Ott, szent

András felett . . . az ott talán a Kinga ablaka és bent-ről kihallatszik a jajgatása.

Felordított:

— Hé, bűbajos asszony! Hiszen meghal!

Már megint őrjöngve dőngette az ajtót.

Bíbor szemből, az út irányából jött ekkor felé. Megfoghatatlan volt, hogyan került oda. Nagy nesztelen lépésekkel közeledett. A kezében füstös agyagkorsót hozott és egy kis nyaláb rügyező ágat.

Aztán nem szóltak egymáshoz, csak gyorsan menni kezdtek, mintha megegyeztek volna. Jó ideje haladtak így a révhelynek kanyarodó marhacsapáson, mikor Bíbor kérdezte:

— Kihez hívtok?

Ung mentében sietve felelte:

— Az úr Ders udvarába! . . .

— Hozzá? — Bíbor hirtelen megállt. A dereka előre hajlott és ijesztő, lassú nevetéssel belenevetett az alkonyatba. — Hát őt is megkívánta már a dög-mirigy . . . Hé, te! És elevenül rothad Ders úr az ő udvarán? Mit? Hogy nem ő? Hogy máshoz hívnál? Semmit ne szólj! Semmit, úgysem hiszem és hozzá nem megyek. Had vigye a dög a dögöt. Vigye . . .

Ung dermedten látta Bíbor félelmes elváltozását. Már hiába mondta, hogy Ders meghalt, hiába mondott bármit is, az asszony féktelenül, süketen, vakon kiáltozott:

— Vigye . . . vigye a dög! Ha száz halálnak halálával hal, az se lenne nékie elég bűnhődés. Ide nézz . . . ide . . .

És feltépte az inget a mellén.

Ung indulatos ellenszenvvel fordult felé. Undoro-

dött tőle. Sötét bőrén, két elszáradt melle között még a homályban is látszott valamiféle csúf vörös heg.

— Menjünk!

De Bíbor meg se hallotta.

— Tudod-e, miért tették ezt rám? Bizony betegeknek gyógyításáért, akikhez hívtak. A monostori atyafiak rontással vádoltak, ők adtak Ders udvarbíró kezére. András-egyház pitvarán böjtöltettek és ennek teltével, miképpen boszorkányokat, a templom tüzesített kulcsával megbilyogoztak a keresztnék képére. Csúfságra ... itt a hátamon is ...

— Ne háborogj most ezen, — kiáltott rá Ung ingerülten, — ne vesztegelj!

Bíbor elnézett felette. Az alakja idegenszerű, sötét göggel növekedni kezdett:

— Jobb ágyban születtem én, mint ők. Hiába tagadják. Fogláló szabadok vére vagyok, ezért is az ő bilyogukat mindenestől kiégettem. Parázsra feküdtem, úgy égettem, hogy ne lássék, — diadalmasan fellángolt a hangja: — nincs többé rajtam a keresztnék jele! Csak a tűznek jele van rajtam ... a régi szent tűznek jele ...

Már egész magasságában állt ott az útfélen, mint egy eltiltott régi bálványkő.

Ung szeme megakadt rajta. Végtelen messzeségek rejtélyes ereje érintette meg. Nem tudta, mi volt ez, de egyszerre hinni kezdte, hogy e világon már csak a bűbajos asszony tudná Kingát megmenteni. Magányos szenvedésében beszélni vágyott volna vele a gyötrelméről, most, végre, egyetlenegyszer, mindenről, aminek a szavát sem tudta. És mintha azt a mindent mondaná, belejajdult a hangja a tavaszba:

— Mentsd meg őt, hiszen szeretem...

Ez a hang felrezzentette Bíbort kövültségéből:

— Kiről beszéltek? De hát akkor kihez hívtok engem?

— Kinga asszonyhoz hívlak, — felelte Ung és kettétört fuldokló szava, — hozzá, a megholt Ders udvarába...

Bíbor döbbenve pillantott a révhely felé.

— Ő lenne ama nehéz beteg?... Hát őt is megkereste a fekete dög?... Bizony, veszedelmekre fordulhat amiket tőlem kívántok, mert ha most harmadízben is megfognak, mindenestül tűzre vetnek a poroszlók. — Elnyomott iszonyat rázta meg. Aztán kihúzta magát. — De azért hozzá, én szegény galambocskáimhoz, mégis elmegyek.

És mintha fejedelmi ajándékot akarna adni, elindult az úton.

Kétoldalt az alacsony bokrok, mint guggoló alakok ugráltak a hátuk mögé. Gyors menésük közben Bíbor hangja sötéten fel-fellihegett:

— Ismerem őt, — megint mentek egy darabot, — akkoriból ismerem, mikor a tüzesített kulccsal ama csúfságot cselekedték rajtam a templom pitvarán...

Ung saruja egyre sebesebben csattogott az úton. Bíbor elfulladva beszélt:

— Akkor, a szégyenből jövet mind a sikátorbeli latinusok kövekkel hajigáltak és menedéket senki az ő házában nem adott, csakis Kinga asszony egymagában. Az ő udvarán már nem bántalmazhattak, jóllehet kívül erősen fenyegetőzött a más nyelvben született sokaság. Ő pediglen mindez idő alatt érettem imádkozott. Imádkozott a galambom és kívánta, hogy azon-

képpen én is imádkozzam. De én vonakodtam ezt cselekedni, miért is ő felette elszomorodott.

Ung nagy, feléledő tekintettel nézett rá és bár egész úton szinte futva jött, hirtelen megállt. Megint az a megfoghatatlan rejtélyes messze erő érintette meg, amely mióta csak emlékezni tud, mindig viaskodik érte, hogy az életét a hatalmába ejtse. Most egy szempillantásra még Kingától is elrántotta a gondolatát. Suttogva kérdezte Bíbort:

— Eleink pogány hitén lennél? ...

Az asszony csökönyösen nézte maga előtt a fogyó utat.

— Ki bátorkodnék a jelenvaló időkben, — egy darabot mentek előre, mire folytatta:

— Jóllehet, öregapám még amazok módjára élt és közülük való volt, kik jártak délen Koppány ősi tartományában, az ő nagyhatalmas véréből sarjadt táltos fejedelemnél.

— Kiről beszélsz? — riadt fel Ung. De az asszony nem erre felelt:

— Ezért is a bírák kezére adták öregapámat, — mondotta sötéten, — noha nem cselekedett ő egyebet, csak a haját nyiratta, miképpen azok, kik a régi hiten voltak, oszt madárszóból meg pernyéből jövendölt, élő fákhöz ment és kútfőkhöz, nem pedig a klastromos atyafiak egyházába, miértis eltemették élő elevenen. Én pediglen gyermekségemben nagy siralommal néztem, miképpen mozgolódik felette a föld. Derék, sudár ember létére hányta, vetette magát még a rög alatt is és a klastromos atyafiak azonközben szüntelenül énekelték az ő templomos éneküket ...

Bíbor váratlanul megállt és elmaradt, mintha nem tartoznék az ifjú emberhez.

Szemben emberi alakok bukkantak elő a homályból. Elvétett szavak hallatszottak a hűvös tavaszi alkonyatban. De azok is megijedtek a találkozástól, sebesen szétváltak és az út két oldalán beletűntek a sűrűbe.

Mikor már megint csak a kettőjük lépése verte a sík csendet, Ung, mintha egész idő alatt ezen gondolkozott volna, unszolva kérdezte a bűbajos asszonyt:

— Hiszed-e, hogy meggyógyítod őt?

— Amiket cselekedni tudok érette, azokat cselekedni fogom, — felelte Bíbor. — Szent élőfárról hoztam ágat és a tiltott kútforrás vizéből merítettem a kór-sómmal.

— Hát te nem izsóppal és ráolvasással gyógyítasz? És kútban nőtt fűvel sem bűvösködsz?

Bíbor feje megvetően egyenesedett fel:

— Én nem tudom az ördögösök hatalmát és nem tudom az új Isten embereinek a hatalmát. Én csak a tűz és a víz hatalmát tudom. Mert e világon mindent csak a tűz és a víz gyógyít meg. A naptűz és a földön égő tüzek és a folyók és a források ereje...

Valamerről megint beszéd hallatszott. Egy csapszék nyitott ajtaján szurtos vörös világ esett a fűre. Visító borzas leány szaladt ki. Dülöngő részeg férfiak vetették utána magukat.

Az út lakott helyek közé szorult. A zeg-zugos fekete faházak alatt egyre szűkebb és sárosabb lett. Bíbor ismét elmaradozott. Nagy nyugodt lépései úgy csattantak a járóköveken, mintha egészen magányosan járnának. Ungnak pedig ekkorra már megint csak a Kinga háza látszott az egész világból. A magas nádtető, az útra

kémlelő egyetlen kis ablak és a szállingózó ritkás füst, amint az öreg cserfa rügyezésébe akadozott. Olyan erős és elhasználatlan volt benne az élet, hogy Kinga halálos veszedelmét nem tudta mindig felfogni. Ok nélkül újból reménykedni kezdett. Talán már nincs úgy, mint mikor elment, talán jobbra fordult minden, miközben odajárt...

De a ház nem adott életjelt.

A sikátor torkából hallgaton összeverődött népségek néztek arrafelé. Szegény emberek voltak, a Kinga szegényei és Bífort nem bántotta közülük senki sem. Egy siránczó púpos alulról felnyúló reszkető kezével még küldte is:

— Az Úr Jézus megáldjon, Bíbor... Gyógyítsd meg őt nekünk, ha tudod.

— Azonközben vigyázunk idekinn, hogy az atyafiak, avagy a poroszlók meg ne lepjenek...

Az udvar tájéka messzire egészen kihalt és néptelen volt. Eltűnt a karvalyarcú néember, a cselédnép elbújt vagy szétfutott, csak az ólakban rángatta fel-felbődülőn valami menekülni akaró állati rémület a féklánccokat.

Az iszonyat már kijött a házból és körben ólálkodott mindenütt.

A kapudorong a földön hevert, a kapu nyitva volt. Nem tért már be oda senki sem. Ung mellére rázuhant a hely rettentő, árva szomorúsága. Pillanatra szorongva megállt.

Váratlanul, sötét alak cammogott ki ekkor a szomszéd udvartelek mögül. Ung öntudatlanul Bíbor elé hajlott, hogy eltakarja. Mi jut eszébe? Ez az ember

tartóztatná fel őt? De hiszen olyan gyámoltalanul botorkál, mintha már horgadtan a kasza elé dülne.

A keserűség felnyögött Ungban.

Mégis Kinga fekszik odafenn és ez a horgadt megyen odébb, holnap is megy majd és holnapután is. A koldusnépség pedig a sikátor torkában, a Kinga szegényei, nem irtóznak ettől, de tőle félnek, akinél szebb senki sem volt ezen a helyen... Ung ekkor, mintha szemközt jönne, szinte látta galambszürke világos tekintetét, szép fiatal testét, leányos kis fejét patyolat fátylak lobogásában, míg a háza előtt nagyot került bűzhödt rongyaiban a horgadt öreg és befogta az orrát a kezével.

Nekifutott, hogy leüsse, aztán csak visszagörbült a karja és két öklét a homlokának vágta, hogy kívül is fájjon, amit belül már nem lehet többé elviselni.

— Bíbor! Hé...

Fejvesztetten szaladni kezdett a ház felé, oda, ahol már minden ajtó nyitva volt.

XI.

A sötétség megnövekedett a házban, mióta odajárt.

Csak a pítvarkamrában az asztal szélén pislogott egy mécses, egészen az asztal szélén pislogott, mintha sietségében tette volna le oda valaki.

Ugnak a szemébe szúrt az árva fény és maga sem tudta miért, minden ok nélkül már jóformán semmit sem remélt.

Mi történt közben odabenn? Rettegni kezdett, hogy ezt most meg kell tudnia.

A világtalan folyosóban kétszer is megállt. Ujjai a falat tapogatták, előrenyújtott lába a garádicsot kereste, aztán lekapta a fejét. Az átjáró alacsony gerendájához ért és a levegőtlen csendben, mintha megint a Kinga hangját hallaná: „vigyázz ... meg ne üsd magad“ ... Még akkor is vele törődött, nem magával, mikor a két karjában erre vitte, talán meghalni vitte azon az éjszakán.

Elzsibbadt keze szabódva tolta befele az ágyaskamra ajtaját.

Ecetszagú, romlott levegő ütötte meg, rászakadt a gyomrára, visszalökte a testét. Szédülve kapott az ajtófélfához. Minden a fejére dől már, a sötét ágyoszlopok is dűlni kezdenek...

Később ez valahogyan mégis abbamaradt. A fedeles nászládáról a szemébe világított egy mécses. A szegletben tűz égett a füstlyuk alatt és Jóság is ott volt. A kolontói rabszolga kinyujtott kezében kövült lemondásban tartotta az ecetes edényt, de a feje azért a mécses lobbanása szerint szanaszét mégis több helyen bólogatott a kamrában, az ágynál is, a falon, olykor a mennyezeten is.

Mikor Ungot meglátta, állati megadással kezdte mondani:

— Hiába mosogatom ecetes ruhával, mán csak úgy él, mint vizen a bugyborék, rajta semmi sem segít. Napköltekor a főasszony kedvelt lovából is kimúlott a pára. A hajlottszarvú tehén idéntlent ellett. A veder is magától leszakadt a kútba. Nagy rossz jelentések ezek, miértis hamarsággal kimúlik mán ő e világból.

A négy oszlop közül fojtott nyöszörgés hallatszott. Errébb még egy árnyék támadt a falon. Bíbor, mint sudár fa, állt a mécsvilágban. Pillanatig semmi sem látszott tőle, csak ő látszott az egész kamrában. Idegenszerűen nagy volt a gerendás mennyezet alatt s most ráhajlott Kinga ágyára. Mennyi idő telt? Egy kés hasított az Ung halántékába. Nem, nem is kés volt! Valaki felsikított. És a kolontói rabszolga is a füléhez kapta a két kezét.

Kinga sikított:

— Te vagy, bűbajos asszony! Ki hívott ide? — a hangja már jajgatva könyörgött: — Űzzétek el, menjen ... irgalmas Isten ... ne ő ... az Úr Jézus szolgálja jöjjön ...

Bíbor keményen felegyenesedett. Még ott volt, még

nem ment el az ágytól, az alakja mégis olyan sötéten magányosnak rémlett, mintha nem tartoznék többé oda.

Ung előregörnyedve nézte őt:

— Ne menj el, maradj, segítsd meg, még ha nem is akarja.

De Bíbor karja elutasítóan emelkedett, aztán, mint egy bárd, átzuhant a levegőn és valamit elvágott:

— Nincs mit keresnem itt, beteltek az ő napjai...

Már a küszöbön látszott a körvonala. Már üresen tátongott az ajtótorok. Eltávolodó nagy, nyugodt lépések mögött valahol lenn Jószág futamodása haltszott a kihalt házban.

— Ő sem segít... senki többé, — mormolta Ung és reménytelen magányában erőszakkal hurcolni kezdte kimerült testét az ágy felé.

— Ung...

Hallgatózva, ferdén hajolt oldalt. Szívébe markolt a hang, az utolsó, ami Kinga szépségéből még megmaradt.

— Ung, te vagy? Nem látlak, valami elveszi a világomat... Mily forróság van itt, mily igen sötét van itt... Gyujtsa meg Jószág mind a gyertyákat és lámpákat a házban és te hozd közelebb a ládáról a mécsest. Jer, ... nem, ne hallgass rám, ha kérlek... A kezemtől tudom az arcom elváltozását. Nem szabad többé rám tekintened. Te csak arra emlékezzél, aki voltam...

Ezalatt az ágyon valami kísértetiesen emelkedni kezdett a félhomályban. Már előrehajlik, hegyesen kimeredő két könyöke felett erőtlenül ide-oda inog keze közé fogott feje.

— Ung... eszembe jut, amit tegnap is akartam... Az Úr Jézus irgalmára, mégis vedd ama mécses, vedd... csak az egyszer, utolszor, hamar az arcodhoz tartsd... de azonközben a szemedet erősen húnyd le, hogy engem ne láss és téged én... még egyszer lássalak.

Ung borzadva visszahőkölt:

— Ilyent kívánnál tőlem?

— Kedvesem... hiszen soha többé nem kérek én már tőled egyebet...

Mint egy utolsó halálos bűvöletben érezni kezdte ekkor Ung, hogy a szenvedés és a szánalom olyan mozdulatokat parancsol rá, amelyeket nem ő akar. Már ott állt Kinga ágyánál, kezében az égő mécsessel, lehúnyt szemmel állt a csendben, mozdulatlanul. A szaggatottan remegő fény megvilágította kínban felemelt fejét, beesett arcát, a szája vértelen, fájdalommasra feszült vonalát. Ezt is el kell viselnie... És állt, mint a kőből faragott kép és várta, hogy a szíve meghasad.

— Ne... ne nyisd ki a szemedet!

Lassú, súrlódó neszelés csúszott ekkor felé. Kinga előbbre hajlott az ágyon.

— Ung... te... mivé lettél?... Mily igen megvesszőzte az Úr a te arcodat... Hová múlt el a te szép ifjúságod?... Avagy csak az én szemem csalatkozik? — a kezét tördelte és erőlködve nyújtotta előre lesoványodott nyakát, — kevéssé látlak. Fogytán van az olaj a lámpában... Nem, ne jöjj közel hozzám, — és felnyöszörgött, — már tisztábban látok... És te sírsz, aki mindent bátran elviselsz... Ung,

tartóztat a siralmad. Inkább mosolyogj, ha tudsz és ezenképpen bocsáss el a boldogoknak helyére...

Ung erőszakosan lezárt szemét tágra tépte ekkor a fájdalom.

De Kinga már elfedte az arcát két felismerhetetlen szegény kezével.

— Most hát küldj a monostori testvérekért...

A magasba emelt mécses alatt Ung előrehajlottan meredt le az ágyra, ahol Kinga hangjával az a szörnyű, elkékvült rém beszélt, amelyik egészen idegen volt és kettőjükről mégis mindent tudott.

A szava már alig hallatszott:

— Fuss, küldjed a cselédszolgákat, oltáros papot hívjanak... imé kiérdemeltem az utolsó útravalót...

A kín elhomályosította Ung esztét. Nem megy! Hiába akarja. Nem adja oda a barátoknak. Kell még valaminek lennie az ellen, ami Kingával az ágyon történik, ami leveszi szép arcáról azt az ijesztő, kelevényes idegen arcot. Kell még valaminek lennie... hiszen felnyitná érte az ereit, hogy a maga véréért adja neki.

Kinga összekulcsolta a két kezét:

— Ne hívj már vissza én édes életem... Ezentúl is utánam jössz te majd... szállást csinálni én mindig előttem megyek...

Ung homlokát hideg verejték lepte el. Miért beszél így, mint valaki öreg, aki messziről gyerekekhez beszél?

Nem mondta ki, Kinga mégis felelt:

— Már régen élek... ezért az Úr sok megpróbáltatással adta nékem tudtul kegyelmét, — zavarosan, félhangon számolni kezdte az éveit, — bizony, nagy

idő betelt már ... Tizenkilenc esztendő forgott el felettem és most vinni akarnak ...

— Kik akarnak elvinni tőlem?

— Hát te nem látod az angyalokat? ...

Ung odanézett, de az angyalokat nem látta.

— Nagy tündöklésben a felülvaló lakóhelyre akarnak vinni, — suttogta Kinga titokzatosan. — Számosan vannak ... itt körülöttem ... szárnyuk a mennyezethez ér, nagy fehér szárnyaiktól nem térnek a kamrában ... Várják, hogy a siralmad elbocsássa az én szívemet ...

A révedező kis hangot pillanatra valami eltépte ekkor. Elváltozottan, ijedten felkönyörgött:

— Siess, most már a gonoszok lelkei akarnak megszállni a házat. Viaskodnak érettem, üzzétek el őket... Adják fel rám a viaticumot ... Siess, sokakat meggyógyít ezenképpen az Úr ...

— Ezenképpen, meggyógyít? — Ung csak ezt hallotta. Hát tudna a Megfeszített ily csodát mívelni? Felzaklatott szívében megint rohanni kezdett az elakadt vér. Mégegyszer feléledt benne a remény. Hamar, hamar... A folyosón már zihálva ütközött a hangja a falak között:

— Jószág, hé! Asszonyod szolgálatjára légy!

A cselédház felé is kiáltott, de onnan senki sem felelt. A halántékában doboltak az erek: — Pokol tüzére valók vagytok, miképpen gazdátok! — Bizony a Ders cselédei ezek! Holnap karóba huzatja valamennyit... Jól esett most erre gondolni. Dühösen visszarázta homlokába csapzott haját. A kardja, a kopjája ... Mintha hirtelen szélvész sodorta volna át az udvaron, bele a növekvő éjtszakába.

A sikátorból kis utcatűz fénye karmolt a szemébe. Lobogásában emberi alakok guggoltak. A falnál egy ködmönös támaszkodott. A szurtos átjáróból kinézett valaki, de egyikük sem tartóztatta fel.

A sötétből ekkor már sebesen jött felé szent András egyháza és odabenn most mondja a Pater nostert a kaputartó barát. Milyen soká tud tartani egy Miatyánk...

A monostorajtón egy laikus testvér hajolt ki.

— Benedicite... Hogy soká várakoztatok? Mi is felette kevesen vagyunk már itt. Alig egynéhányan, elfáradottak... És ti kihez hívtok pátert ily éjtszakai órában? Mit mondtok?...

Pillanatig hallgatott.

— Hozzá?...

A fráter már nem kérdezett egyebet.

Ung arca előtt sietős súrlódás hideg szelet csapott. A monostorajtó visszatért a helyére.

És ő fázott és kívül volt, kívül mindenén. Előrevetett tenyerével öntudatlanul, hiábavalón befele nyomta a mozdulatlan kaput, aztán abbahagyta. Mereven ide-oda kezdte húzgálni mutatóujját a vaspánton. A pánt hideg éle kellett most neki. Ide-oda... Egyszerre ráeszmélt, hogy mit tesz. És ezalatt Kinga várja őt, ott a szörnyű ágyon. Elkapta a kezét. Inkább egy Pater nostert mondhatna. Az lesz a legjobb, az még használhat is s mire a végére ér az ember, a kapu is kinyílni talán.

A szája meg-megrándult, egyre-másra könnyek csurrantak le az állán a bőrujjasára. És a mutatóujjával remegve tovább rajzolta a kapupánt vonalát.

Mínta a háta mögül valaki siettetően szólította volna ekkor, hirtelenül arccal fordult a térnek.

De a piactér reménytelenül elhagyatott és sötét volt. Csak odaátrol, a monostorházhoz toldott szurtos kis ispotályból vetődött ki a sárra valamelyes szederjes fény. A megvilágított ablaknyílásban egy szerzetes-atyafi mozgolódott. Ung látta, amint a földre szórt szalmán fetrengő emberi formákhoz egyre lehajolt.

Ettől a megismétlődő, szegény mozdulattól csodálatos vádoló fájdalom nyílt belé. Ezek itt, idegen beteg népségekhez is lehajolnak, akiktől mindenki elszalad. A bélpoklosokhoz is kimennek, mikor kereplővel járnak a városfalak alatt, hogy eleséget vessen és meneküljön a nép. A szerzetes atyafiak sohasem menekülnek, még a megkövezett fekete ember mellé is letérdepeltek és elmennek a haldoklókhöz is. Ő pedig... egész idő alatt mit tett Kingáért? Megsimogatta-e vagy egyszer is a homlokát? Lemosta-e róla a forróságot ecetes ruhával? Csak a csókját törölte le... Pedig nem félti a saját életét. Hiszen Kinga mindene e világon és mégis megborzad, ha feléje nyúl...

Odabenn az ispotályban megint lehajolt a szerzetes atyafi egy beteghez. De hát miféle ereje is van ezeknek, hogy ilyent tudnak tenni?...

És kint a piactéren, ő, aki fiatal, erős fegyveres volt, egy pillanatig fegyvertelennek érezte magát.

Aztán jóformán észre se vette, mikor a monostorajtó kinyílt. Mögüle világosság csapott bele a külső sötétbe és a füstös fáklyafényben egy páter csuklyás feje tűnt elő. A felvont csuklya árnyékában viaszszerű keskeny arc látszott, a mozdulatlan száj valamikor sokaknak parancsolhatott. Kemény álla alatt nyakbaakasztott bőrtarisznya lógott a mellén.

A Szentséget hozta a bursában. Ung letérdelt a földre:

— Ave Pater reverendissime.

A páter pillanatig meglepetten nézett rá. Aztán odább ment és gyors haladásában imádkozni kezdett.

Mindössze csak egy szolgáló barát járt előtte magasba tartott fáklyával. Feje felett visszafele lobogott a szurkos láng. A nyugtalanul hintáló fényben ijesztő lendülésekkel ugrott át a csuklyás páter egyik járókőről a másikra.

Ungot szíven lökte ez. Már látta így ... egészen így ...

Ezt a barátot haldoklóhoz hívják ...

Névtelen iszonyat ráta meg. Mintha újra akkor este lenne, mikor a városba bejött ... de a fegyveres ember, aki a barátot kíséri, most ő maga. Az árnyéka ott mozog a földön, árnyékkézében átnyúlik a dárdanyél a piactéren és feketén, egyenesen oda mutat, ahol Kinga lakik ...

Fent a toronyban pedig megszólal a lélekváltság kis harangja, hogy valaki útrainduló lelkét elkísérje.

A szegleten az utcátúznél némán, nehézkesen térdeltek le a guggoló alakok. A ködmönös ember is letérdelt, aki az előbb a falnál támaszkodott. A sötét átjáróból előretolódott néhány elmosódott körvonal. Mind odafele fordultak. Az alsó város irányából kolompolás hallatszott.

A barátok közeledtére Kinga kis kertjéből nagy menekülő lépések enyésztek bele az udvar sötétjébe.

Ung tudta, hogy Bíbor volt.

A fáklyafényben már emelkedni kezdett a páter karja, a kámzsa bő ujja visszacsúszott a mozdulattól,

keskeny, előkelő keze szinte az alacsony szemöldök-fáig ért.

— *Pax huic domui*, — mondotta, mikor átlépte a küszöböt és megáldotta a haldokló házat. Aztán a válla felett fáradtan hátranézett. Némán parancsoló szája nem mozdult, Ung mégis megértette, hogy nem szabad tovább követnie.

A laikus fráter is rátekintett ekkor. Mintha csak most látta volna meg, hogy ismeretlen ember hívta őket ide, úgy elbáméskodott ezen, hogy ágaskodó nagy szőrös keze közben nem a helyén kereste a falon a szövétnektartó vasat. Mire beletalált a fáklyanyél a vasba, a fráter rosszalóan morgott valamit Ung felé, aztán összehúzódott az egész ember és osonó macskalépéssel, mint aki ismeri a járást, ő is eltűnt a házban.

Ung undorodva nézett utána. Mit keres ez itt? De a másik... Ki az a csodálatos barát? És hiábavaló kínban arra gondolt, utána futna, elállná az útját. Nem... hiszen nem is állná el az utat, már olyan alázatos lett, mint soha életében. Csak a fal mellé húzódnék a folyosón a garádicsnál, az alacsony gerenda alatt, hogy mondja neki: vigyázzon... mint Kinga mondta... akkor... A szája remegni kezdett: „Vigyázzatok...” ezt mondaná és mélyen meghajolna. Földig is lehajolna, úgy esedezne hozzá, ha van benne iránta szánalom, tegyen valamit, tegye meg azt, amit ő mindentől könyörög, még a füvektől is, a fáktól, a víztől, a tűztől... Bíbortól is.

Mentsék meg őt... tegyenek csodát!

Hiszzen már ők uralkodnak az egész házban. Megszálltak minden helyet. Kingát is elveszik tőle és őt nem engedik hozzá, pedig itt olyan egyedül van. Szo-

morú tekintete tévetegen körbe-körbe járt az elárvult kamrában. Szeme megakadt a zsámolyon... Az ő kis padja... ott ült, térde körül kulcsolt kézzel, fehér szépségében a boldog éjtszakán, akkor, először. És azóta hová jutott... Minden egyéb a helyén van még, a guzsaly árnyéka is a falon, csak ő nincs itt többé és a tűzhely is kihűlt. Régen betakarhatták a parazsat, a parázs meghalt a hamu alatt. Oda dobta a Kinga gyűrűit, amiket mindig az ujjain viselt. Bűnbánóan letérdelt a tűzhely elé, keresgélgni kezdett a régi hamuban. Ha megtalálná, az jó jelentene... Már kétségbeesetten hányt szét az üszköt, mintha egész élete ettől függne. Felkiáltott. Az egyik gyűrű a kezébe akadt... De hiszen ezt leánykorában is viselte. Mégsem szólt, mikor ő a tűzbe dobta, csak nevetett. Akkor még nevetett... Ha majd visszaadja néki, megint nevetni fog, nevetni fognak mind a ketten. Óvatosan lefújta a gyűrűről a hamut és a kisujjára húzta.

Mi volt ez? Kábultan felállt. Beszédet hallott odakintről. Lépések jártak a ház előtt, türelmetlen hangok kiáltoztak fel. A barátokat keresték, hívták őket, siessenek. Bentről, az útranéző ablakból a laikus testvér kiáltott vissza nekik. Ung nem értette hogy mit, de a valóság megint mindenestől rászakadt és zavaros pillantással keresni kezdett valamit, amibe megfogódzzék.

Csak később eszmélt rá, hogy a falüreg Krisztus keresztjébe fogódzik bele a szeme.

Összerezzent.

Ezt a keresztet tette Kinga kettőjük közé az ő éjtszakájukon. Az Úr képével védekezett ellene, mikor

akarta őt, mikor egyetlen egyszer szerethették volna egymást. Az Úr Jézust, aki mindig ott szenved a keresztfán.

Lassan közeledni kezdett felé. Felvont szemöldökkel, mereven nézte a máskor ijesztő szenvedést. Most nem volt ez neki idegen és egy pillanatig ott a kereszt előtt oldalt csüggesztett fejjel, a kín örök mozdulatában, kinyílt a karja a levegőben. Aztán kimerülten megingott a teste, a falnak dőlt és Krisztus felé emelte két összekulcsolt kezét:

— Úr Jézus tartsd meg őt az én szívem vigasztalására és én hinni fogok ezért Te benned és nem kételkedem többé a Te hatalmadban, tiltott dolgokon sem elmélkedem többé Uram, és a Te vitézed leszek és monostort rakatok a Te szolgálidnak, kelyheket és ezüst edényeket, füstölőt és sok lámpákat viszek be szent egyházaidba a Te dicsőségedre, Uram...

Már felriadt. Hátamögött, a kert felől mintha Bíbor szólt volna be ekkor a nyitott ajtón.

— Hiába kéred, Ő nem segít!

A sötét, mély hangból Ungot ragadozó sas szárnya csapkodta meg. És odabentről... képzelte-e, vagy igazán hallotta... a páter hangja mint galamb szárnya, szelíden zsongítón szállt át a házon:

— *Ego te absolvo...*

— Feloldozta, — suttogta hangtalanul Ung. A falnak dülve a válla tengelyén kifele fordult. — Feloldozta... És ekkor olyant érzett, mintha ez most már eltíltaná tőle Kingát s eltörölné, ami eddig közöttük volt. Aztán megfoghatatlan, tompa szavak kezdtek terjedni.

— *Kyrie eleison... Christe eleison, orate pro ea...*

Ki mondta ezt? Miért imádkozzák itt a haldoklók imádságát?... Csak arra eszmélt, mikor a folyosóajtóból belejött a mécsvilágba a páter alakja.

— Ügye élni fog? — sajgott feléje a hangja, mintha kegyelemért könyörögne.

— Az örökkévaló boldogság mennybéli országában, — felelte fojtottan a barát és lehajtott fejjel, sebesen elhaladt mellette. De a küszöbön, mintha valami feltartóztatta volna, ami nem is látszott, lassú fejemozdulattal mégis visszanézett reá.

Ung lesóványodott teste idegenszerűen merevre nyújtózva dűlt a falnak. Az arca beesett volt, mintha belülről kétoldalt beszívták volna, a szeme világában meghalt a fény.

A laikus testvér barátságtalanul pislantott oda és róla mondhatott valamit, mert suttogva közel hajolt a másikhoz. A páter szótlanul az ajtó felé intett a kezével és sok szenvedést látott szomorú tekintete úgy nézett az ismeretlen fiatal emberre, mintha ilyen szenvedést még nem látott volna soha:

— Hát oly igen szeretted őt?

Ung vértelen ajka megmozdult, de hangot nem adott. Kissé megnyílván úgy maradt a szája és a falnak hanyatlott fejnek ez még fájdalmasabb kifejezést adott.

— Uram Istenem, — a páter leeső keze megcsörrentette az övkötelébe akasztott olvasót.

Csend volt egy pillanatig.

— Szegény, — mondotta ekkor a barát olyan halkán, mintha ezt végtelen szájalommal befele, magának is mondaná. És a szeme összehúzódott, mint aki megszire visszanéz, oda, ahol egykor maga is járt.

Aztán sötét kámzsájában megint csak egy fáradt, idegen pap volt és a hangja is egészen idegen lett:

— A vigasztaló szent Lélek irgalma legyen véled!

— Megálljatok páter, — riadt fel Ung s utána botlott, — megállj...

A laikus fráter kiemelte az égő fáklyát a szövétnek-tartó vasból. Csak ő felelt:

— Várjatok jó türelemmel. Nekünk még sietős utunk van, imént hívtak egy haldoklóhoz. — És futtában kiáltotta vissza a kertből: — Mielőtt pirkad, eljövünk érte a halotthurcolókkal!

Ung torkában elrekedt, rémült suttogás fuldoklott:

— Meghalt? Nem igaz! — Ekkor felordított: — Nem ment ő el így éntőlem! — A lába mintha nem lett volna az övé, ellene szegült. Az ajtót sem találta már ott, ahol azelőtt volt, a zavaros sötét folyosó is elmozdult, a garádicsok is elmentek a régi helyükről. Másutt volt minden és ő mindenbe belebotlott.

Mikor Kinga ágyaskamrájához ért, kétoldalt az ajtófélfába fogódzva támasztotta fel a testét. Így állt egy darabig ingadozva, aztán mintha előre bukna, a felső teste lassan befele hajlott.

A zsarátnok még élt a kis tűzhelyen, a nászláda fedelén még égett a mécs. Semmi sem változott, minden úgy volt, mint azelőtt, csak a csend lett más, valami hiányzott belőle.

— Kinga...

Hallgatózva, lábujjhegyen indult át a kamrán. A térde az ágynak ütközött, mire megállt. De a csend

most is folytatódott és még mindig hiányzott belőle
a Kinga lélekzete. Már hiányzott az egész világból.

— Kinga, kedvesem... felelj!

Ung szívében valami ijesztően buggyant ekkor.

A csend borzasztó lett.

Először volt, hogy Kinga nem felelt.

XII.

A hír terjedni kezdett a városban. Elvétett fáklya-fények alatt surrant át a fekete zeg-zugok között.

Egy ablak rácsrostélya mögül lekiáltott valaki. A szemközti udvarról is kérdezték: mi történt megint?

A csapszékből kijöttek az emberek. Az éjjeli menedékhelyről álomból riadt alakok ödöngtek elő és a latinusok sikátorában is sokfele óvatosan nyílt a sötét kis műhelyek ajtaja. Az ötvösmíves, a fazekas és a pajzsgyártó, akik emberemlékezet óta haragos szomszédok voltak, pislogó faggyúmécseseikkel most az ijedség egyetértésében botorkáltak felfele a falak mentén gyülemlett szemétdombok között. A koldulóbarátok temploma alól az aranyfonó, a gyapjúfestőmíves és a cipellőcsináló is odajött. Komáromi civisek és hospesek elkeveredve, csípőre támasztott ököllel, Ders udvarbíró háza irányába fordulva izgatottan beszéltek az utcátüzeknél.

Odafenn a halottasház udvarán is tüzet raktak azóta. Mintha a szokatlan fény visszahívta volna az elmenekült cselédnépeket, félénk körvonalak szállingóztak elő az éjtszakából és messziről nézték a lángoló világosságot.

Az egyik udvarfához kötötten ott állt Ung lova.

Nem lehetett tudni, ki vezette elő Jákó úr óljából, csak ott állt nyergelten, útra szerszámoltan. A gazdája fegyverzett volt, mintha hadba menne.

A válláról hosszú gallérköponyeg lógott le a sarkantyújáig. Valahányszor mozdult, a sisakja vasában vörösen gyulladozott a tűz fénye.

Többen látták, mikor odament a lovához és egészen közel hajolt hozzá. Kívüle nem ismerte őt már itt senki sem. Az arca szinte az állat pofájához ért és a ló és a gazdája egy darabig szomorúan, mintha egymást nézték volna. Aztán Ung elfordította a fejét, ahogy az ember idegenek között nehéz órában elfordul a barátja tekintetétől, mert különben talán sírva fakadna.

A ház előtt bátortalan lépések tétováztak. Most a koldusok voltak legelől. Már Kinga szegényei is tudták, hogy meghalt a főasszony. A siratók üvöltő siralma felverte a fojtott csendet. Fekete nagykendőkben nézőbe is jött néhány elszáradt anyóka, de a pitvarajtón azért mégse mert bemenni senki. Pedig odabent alacsony cserépmécsesek és hosszú gyertyák égtek az asztalon. Az egyenlőtlenül libegő kis lángok világától, szemközt még a feszület is látszott a falüregben. Az ablaktábla szelelőnyílásán át most is kivetődött a kerek sárga folt a fűre, mint akkor éjjel, mikor Ung először ide jött.

Bénult tekintettel nagyon régen nézte ezt a fényfoltot. Hogy összegázolták azóta a fűvet...

A kert alatt ekkor már a halottdícsérők elnyujtott, vonító énekléssel dícsérték a megholtat. Bent a sikátorban hangosan jajveszékelt az előbujt nép, hogy oly nagy főembernek, mint amilyen életében Obor fia, Ders udvarbíró volt, a dög veszedelme miatt ily

sietségben, tor és vigadozás nélkül temetik az ő hitespárját.

Szent András egyházában harangozni kezdtek.

A sarkig tárt udvarkapun már két szurkos szövétnek lángja kanyarodott be. Alattuk felvont csuklyák hegyes körvonala húzódott előre. Jöttek a barátok. A többiek közül egy fejfel magaslott ki az a páter, aki Kingának elhozta az utolsó útravalót.

Csak árnyszerű, megfoghatatlan mozgalom volt ez Ung számára. Nem tudta felfogni, hogy valóság lehet és várta, mikor múlik el. Kis ideig lehúnyta a szárazságtól fájo szemét, de minden folytatódott.

A pitvarkamra küszöbén mécsessel a kezében a kolontói rabszolga állt. Már elvégezte utolsó szolgálatát megholt asszonyánál.

Jószág törődöttebb és aszottabb volt, mint egyébkor, a feje most is bólogatott. Az út felől, a kapu irányából nehézkes járású férfiak jöttek át az udvaron. Az orruk felett keresztbe kötött kendő látszott. Szurtosak és szomorúak voltak, de azért még a barátok is utat nyitottak előttük.

— A halotthurcolók . . .

Fojtottan mondta ezt valaki. Hátul az ólaknál mondta, mégis olyan erősen hallatszott, hogy közben szent András harangja is elvesztette a hangját.

Ung úgy összeszorította két kezét a kardja keresztjén, hogy egészen elfáradt.

Aztán mintha egy titokzatos rém söpörte volna ki az udvart, eltűntek az arcok, eltakarodtak az árnyékok. Csak a barátok maradtak ott. A kolontói rabszolga később megint az ajtónyílásban állt. És miközben elindult a menet és vitték Kingát ki a házból,

ki a kapun, meredt szemmel, szüntelenül, lassan bólogatott.

Valahol elől egy horgadt öreg cammogva kolompolni kezdett. De a nép most nem futott el. Az emberek a házak falához lapulva vártak. A kevés előkelők is, akik a körülfalú városban rekedtek, kijöttek a füves térségre. Arcukra húzott köpönyeggel ott verődtek össze a vén cserfa tövén.

A fáklyák füstje, mint a baldachin ingott a levegőben úszó koporsó felett. Akadozó, nehéz útját, Ung a többiek mögött, magányosan követte a lovával. Mentében egész idő alatt egy felszakadozott bőrfosztlányt tépdesett a keze a nyeregről. Csak jóval később merészkedett előbbre a tekintete.

A menet kanyarodott. A páter csuklyás feje most is felmagaslott a szerzetes atyafiak közül. Ung vonásai, valami keserves erőlködéstől kimozdultak a helyükből. Görcs facsarta meg a száját és ekkor mégis az úszó láda irányába nézett . . . Pillanatig megint lélekzeni tudott . . . A kolontói rabszolga fehér patyolat alá takarta az utolsó útra asszonya arcát. Vagy a szél játszánék lágyan az ő fátylaival még egyszer felette?

Szent András komor harangozásába már belecsengetett a kolduló barátok éles kis harangja és a naszádosok útja felől az apácák fazörgetője is megszólalt. A kolompok csaholtak, a barátok énekeltek. A fekete faházak tövén egyre sokasodtak a libbenő lángok. Fáklyák, gyertyák, mécsesek jöttek elő a zengugokból s lefele húzódtak a sikátoron, mintha a levegőn át sok vércsepp pergett volna végig az éjszaka arcán.

Megint kanyarodott az út. Ungnak úgy tetszett,

a házak is oldalt hajolnak, az emberek is és a páter ott elől kimerültségében meginog. Csak azoknak a sűrűsége tartja fenn, akik szorongva körülte mennek. Nem lehetett ezen gondolkozni. Többen rákiáltottak, mikor mint a vak, nekitörtetett a zavarodásnak és botladozva a lovát is húzta maga mögött. Aztán remegő hideg kezével, az önkívület mozdulatában egyszerre odatartotta a papnak a kengyelvasat.

Már elsodorták, visszanyomták, de ettől kezdve a többiek feje felett, nyeregben vezette a menetet lóháton a barát.

Hátrább azért mégsem indult tovább a vonulás. A testek torlódtak, megálltak, minden akadozott, fullasztó zürzavar kerekedett. Az egyik halottvivő ember támol ygott és a koporsó is arrafelé billent.

— Valaki fogja meg!

Sokan kiáltották, de mindenki irtózva elhúzódtott. A négy ember körül üres térség támadt.

Ung, mintha lökték volna, átugrott a térségen. Már a deszka alá nyomta vasinges vállát és másik kezével félrelódította a roskadozó embert.

A dermedésben fojtott kérdések szakadoztak:

— Honnan került elő?

— Úr Isten...

— Ki ez itt, hogy szabad vitéz létére beáll halott-hurcolónak!?

Ő pedig, mint szörnyű rémálomban, megsemmisülten ment. A szeme nem látta többé az utat, a lába önmagától lépett, a feje neki-neki esett a deszkának és közben úgy érezte, mindent elmulasztott, amíg Kinga élt... A melle zihált a súly alatt és a harangok és énekek zúgásán át egyszerre

Kinga hangja kezdett hallatszani. Mintha szólítaná . . . halk hangjával lágyan, édesen mondja neki: „jó, hogy itt vagy . . . félni lehetne, ha nem lennél velem...” És mialatt így haladnak, mind csak szólítgatja, egyre kérdez onnan fentről, mindent kérdez, amit egész életükön át még egymással beszélni akartak, otthon Kolontón is majd ha öregek lesznek, ők ketten, a tűznél a télben . . .

— Te meg én . . .

— *Kyrie eleison, Christe eleison!*

Háromszor kiáltotta a nagy könyörgést az éjtszakai nép és legelől szent András egyháza elé érték a fáklyák.

A templomban az előbb még Vigiliákat énekeltek a barátok. A kapu oszlopos sötét mélyéből most gyertyák derengése jött elő és a pitvarlépcsőn csuklyás körvonalak álltak, mintha a főasszony fogadására surrantak volna össze a megmaradt monostori atyafiak.

A páter hátraszólt, miközben leszállt a nyeregből:

— A templomnak tartsatok.

Közelről jött a hang, beleesett Ung fülébe és megütötte belül a homlokát. Rémműlten felnézett a deszkaszálak mellől. Ne oda . . . ne a templom kövezése alá, ahol rajta tapodnak . . . töredezett át a szíven s már fennszóval is mondta:

— Légy irgalmas atyám. A folyó partján, szabad ég alatt, a cinteremben adj neki temetkezési helyet, ahonnan messzire ellátni.

A páter kereső tekintete találkozott Ung tekintetével. Szeme egy pillanatig csodálkozóan rajta feledkezett az ismeretlen ifjú emberen, aki a hallotthurculókkal emelte a koporsót. Körültük a vára-

kozó lángok rőt világosságokat vetettek az emberek arcába. A lépések bizonytalanul topogtak, mintha kérdeztek, feleltek volna, merre menjenek.

A csuklyás körvonalak lesuhantak a lépcsőn. Tanácsot tartottak maguk között.

— Ily nagy vész idején...

Mindenki állt, a hátulsók békétlenkedtek.

— Biztonságosabb elföldelni odakinn.

A páter mögött ekkor a fáklyák is elkanyarodtak a templomkaputól. Haladó fényükben már felvetődött a kereszttvivő árnyéka szent András oldalfalán. Aztán szétpárázott a füstös világ a sokféle kiásott gödrök felett. Készen várták itt a gödrök azokat, akiket mostanában éjtszakánként sietve a házakból kihoztak. De a pap ott elől, még tovább ment egy darabot. Arrafelé ment, amerre a szentelt föld partosa valahol lent belemerült a Dunába.

Az ég olyan messze és magas volt, mintha mély szakadék fenekéről látszanék. A folyó elsikló nagy tömegeinek özönlése odahallatszott a füzek alól. Utóbb már nem látszott az ég, nem hallatszott a víz. Az út véget ért egy keskeny verem előtt és a nyitott föld felzokogott. Énekelni kezdtek a barátok:

— *Requiem aeternam done ei Domine...*

Megremegtek az emberek, a fák, a csillagok s a Libera után a szorongás gyötrelmében a Pater noster csak olyan halkán morzsolódott, mint a megásott sírba lepergő föld.

Ez is abbamaradt. Elnémult, akár az ének és az imádság. A rövid csendben valakinek a saruja alatt megcsúsztatott egy rög ott a szélen. Ütközve görgött alá a parton és csobbant a folyóban, mikor elmerült.

Ung hallotta ezt a csobbanást és a patyolattal fátyolozott arc felé nézett, le oda a földre. Most hát eljött Kingával a Dunához... De milyen csendesen fekszik. A teste keskeny és hosszú és olyan merev és ünnepélyes, mint ájtatosan megfaragott templomi szobor.

Egyszerre már nem láthatta őt. Esetlenül hajladozó sötétségek kerültek kettőjük közé. Kötelek surdultak a deszkák alatt.

Akadozó lélekzettel előbbre lépett. A szeme bele-szédült a megásott sirgödörbe. Olyan soká tartott ez, hogy a barátok hátulról már visszafele húzták. Ő mégis lefele nézett. Úgy nézett, mintha a tekintével ágyat vetne neki odalenn a földben.

A szeme kifejezése azután is olyan maradt, mintha nyitott sírba nézne és a szívére nehéz hegyek kezdtek esni. Óriási, dörömbölő nehéz hegyek zuhantak Kingára is, de mire nem hallatszott többé semmi, a földből mindössze csak egy kis hant emelkedett.

Aki még ott volt, sietni kezdett. Szakadozott rajzásokban apró lángok mentek elfele. A távolodó fáklyák, mint a lidércfények uszkáltak a piactéren át. A templomkaput is becsukták. A temetőn egyre feketébb lett az éjtszaka.

Ung nyugtalanul nézett szét. A növekvő csendben, elhangzott szavak tértek vissza hozzá.

... *et lux perpetua luceat ei* ...

De hiszen mindjárt egészen sötétben fog feküdni Kinga, pedig ő félt a sötétől. Utolsó estéjén is akarta, hogy meggyújtsák a házban mind a mécseseket és gyertyákat. És egyszer, még odahaza, Kolontón, ő szaladt égő forgácsért a tűzkamrába, hogy világosság

legyen a pítvaron s a kezében hozott láng alatt hozzá bújt a tekintete.

Mintha eszét vesztette volna, egyszerre ki akarta venni az egyik laikus fráter kezéből a fáklyát. Pillanatig szinte dulakodtak egymással. A fráter ellene szegült, rá is kiáltott, aztán észrevette, milyen fenyegető lesz ennek a különös idegennek a tekintete.

Dörmögve ment el onnan. Ung a hant fejénél a földbe szúrta a szövétneket.

A magára maradt láng fénygyűrűje hol áradt, hol apadt a megtiport földön. Mikor már lassan, borzadózón minden élet elhúzódott tőle s az utolsó emberi hangok is szétmállottak az éjtszakában, ekkor lépett bele a virrasztó szövétnek világosságába egy barát.

A páter volt és most megint olyan szomorú tekintettel nézett az ismeretlen ifjú emberre, mint ott a pítvarkamrában.

Fáradt kezével megérintette a vállát:

— Azokat próbálja az Úr, kiket kiválaszt és szeret.

— Szeret... — élettelenül, keservesen ismétlődött az utolsó szó Ung meghúzódott száján. Olyan kegyetlenül hangzott ez most neki, olyan sötéten fájt, hogy elfordította a fejét.

Mire visszafordult, a barát már nem volt ott.

Az ég újból magas lett, mintha szakadék fenekéről látszanék és a nagy elnémulásban újból hallatszott a víz hideg tömegeinek szüntelen özönlése, a dunai fűzek alatt.

Soká tartott, mire Ung valaki jelenlétének a tuda-

tára ébredt. Nem messze lehetett az, aki kívüle még ott volt.

A temető túlsó végén, elfeledetten, Rege is felnyerített ekkor. Az emberek a piactér szélén a gonosztevők szégyenfájához kötötték a lovát, mikor már nem kellett. Odalátszott bizonytalan formája, de errébb is állt még valaki. Egy magasbamerevedett megsűrűsödött sötétség figyelte őt s a lélegzésével is folyton háborgtta.

Rémülten kezdte érezni, hogy ez most már egészen magához téríti kövült bénulásából, pedig ilyen szerencsétlenséget csak dermedt félhalálban lehet elviselni. Úgy, mint az előbb, mikor még magányosan, mozdulatlanul állhatott itt a halottak között és semmi sem történt és semmi sem kezdődött el.

A földre meresztette a szemét, de ez se segített. Mintha fekete kárpit nyílásából tolódott volna egyre előbbre, Bíbor arca behajlott a fáklyafénybe és nehéz kékes szemhéjjai alól kérdőn nézte őt:

— Mit használt az imádságod?

Mikor Ung nem felelt, az asszony lepillantott a frissen felhányt hantra. Elrozsadásodott hangja mélyebb és halkabb lett:

— És ő, szegény galambocskám, ő is csak a Megfeszített irgalmában bizakodott, de a Megfeszített nem akart segíteni. Ő a szenvedést szereti és a halált szereti! A teremtetett lelkek azért mégis mindiglen az életet és az örömet kérik tőle.

Ung most sem felelt, de miközben az asszony beszélt, elsötétülő szívvel mérte minden szavát. Ha vigasztalással kezdi, elűzte volna magától, de azt, amit mondott, belőle vette, a lélekzetéből, eleven

húsából, mérhetetlen szenvedéséből. Ó, hogy meggyötörte Kingát a Mindenható, mielőtt elragadta és milyen elviselhetetlen sanyarúságra taszította az ő szétmarcangolt életét!... A halálra sebzettek borzasztó hangja tört elő a melléből. A kintől megalvadt vér felszakadt az ereiben és minden elinduló cseppjével vádolón, lázadón az Isten ellen fordult.

Bíbor előrefeszítette a nyakát, úgy leste és a hangja félelmissé lett, mikor megszólalt:

— Elfordultunk a mi régi istenünktől, ezért ő is elfordult mitőlünk. Az új pediglen próbálja eme népet, mert nem bízik a hűségében. És küld ránk döngyavalyát és háborgást és tatárveszedelmet, miért is a nép térden csúszik eléje és nagy fáradalommal tanulja a sok jövevény imádságot és zsoltárt, hogy engesztelje.

Titokzatos vad fény csillant meg a szemében:

— Pedig ha néminapon megölnék az új Istennek mind az ő papjait, miképpen megölték a mi nagyrégi hitünk papjait és elemészténék, amik írva vannak róla, miképpen elemésztették a mi bűvös rovasainkat, bájos énekeinket, írott köveinket, bizony csak kifaragott keresztje maradna meg, de a tanítását senki sem ismerné és annak utána elkorhadna kifaragott keresztje is.

Mialatt beszélt, megkerülte a hantot és árnyéka hatalmasan, fenyegetően rávetődött a templom falára. Egészen közel ért. A tekintete azért pillanatra sem eresztette el Ungot, s a szemében most már diadal volt.

— Te pediglen emlékezzél rá, — és két kezével szinte megrázta maga előtt a levegőt, — emlékezzél

rá, hogy megöltek mindeneket, kik a mi régi hitünk titkait tudták... De amíg a tűz ki nem alszik e világon és a vizek el nem apadnak, van tanítása a régi istennek. A tűz és a víz megmarad a földön, ha nem is emlékeznek többé, hogy a Tűz is isten, a Víz isten.

A fáklya fokán magasba kapott a láng, mintha jelt akart volna adni a tűz és a part alatt fenséges ágyán felemelkedett a folyó.

Ung öntudatlanul előbbre lépett. Bibor árnyéka mellé az ő árnyéka is rávetődött ekkor a templomfalra.

Most már hallgattak mind a ketten.

A csendben csak a fáklyaláng sercegett. És miközben a szurkos fán egyre lejjebb szállt a láng a földhöz, odakinn a folyón is csodálatosan tükröződni kezdett. Vagy lassan közeledő párja támadt volna a Dunán? ... Már tisztábban látszott.

Éjtszakai naszád úszott lefele a sötét vízben. Jött magányosan, kísértetiesen a néma partok között.

A naszád orrán nagyrakás fából tűzhalom égett és vöröslő fénye két oldalt, mint cafrangos skarlát-takaró lobogott le a hajóról a habokba.

Fenn a fedélzeten a füstös világban fegyveres emberi alakok mozogtak. Mire a révhely tornyai alá értek, elnyújtva, hosszan kiáltozni kezdtek az éjféli hajósok:

— A királynak felőle! ... Fegyverre keljetek minden várbeli vitézek és közönséges népek!

Szent András egyház temetőjében hallgatózva egyenesedett fel Ung magába roskadt alakja és úgy for-

dult a Duna irányába, mintha az az úszó naszád csak neki kiáltana.

A levegő áramlása megint hozta a hangokat:

— Béla király úr már a Sajó mellé szállott a hadakkal! . . . Sietve gyülekezzetek!

Ung visszarántotta tekintetét a folyótól. A két tenyerét beleszorította a szeme gödrébe. Így állt kis ideig, majd lehajolt a sírhoz, egészen úgy hajolt, mint Kinga fölé, mikor megcsókolta. Egy felemelt röggel megérintette a homlokát, az ajkát, a szíve táját, aztán kinyújtott keze lassú, bús mozdulatban szétporlasztotta a rögöt a hant felett, mintha virágokat morzsolna le rá, vagy talán mindent, ami az élete volt.

Bíbor ámultan figyelte. A reménytelen kétségbeesés pillanatok alatt hősiecs bánattá lett az elkínzott fiatal arcon. Már valaki másnak tetszett, amint merev tartással átment a temetőn. Csak mikor megoldott lovára felvetette magát, kinn a piactéren, akkor nézett még egyszer vissza.

— Hová indulsz, úr vitéz? — kérdezte az asszony és elrozsdásodott hangja megint mélyebb és halkabb lett.

— Engem hívtak azok . . . hadba indulok. — És Ung arra gondolt, hogy ott férfimódra meg lehet majd halni.

Az asszony szomorúan húzta át az ujjait az állat sörényén.

— Így, magányosan akarsz kimenni e betiltott városból? Az utat sem ismered. És ama villások és kaszások . . .

Ung fáradtan felvonta a vállát. Már helyrefészke-

lődött a nyeregben, a lába is beletalált a túlsó kenyelvasba.

— Ha ezenképpen akarod, — mormogta Bíbor, — én tudom a vizek rejtett dolgait és tudok egy gázlót a Vágon át.

Mikor a lovas elindult, alig hallhatóan szólt utána:

— Ne lásson most engem senki véled. A naszádosok helyeinél meglelsz, a Donáták monostora alatt, — és mint aki ismeri az utakat, már letért egy láthatatlan gyalogösvény felé.

Ung rövidre fogta a fékszárat, a térdével is szorította a nyugtalan lovat. Ez az erőfeszítés valamenynyire elfoglalta, mialatt a sötét téren áthaladt. Mikor nem látszott többé az az árva fény a temető felett, akkor egyetlenegyszer, mintha a torkában lánc csikordulna, röviden, rekedten felzokogott.

A ló visszaneézett rá és botlott. Aztán csak elvétve csattant a patkó a sikátorbeli járóköveken s a magányos csattanásoktól még félelmesebb lett a csend.

A fordulóknál már jó ideje eltaposhatták az utcátüzeket, még az üszkük is meghalt azóta. Ember nem látszott sehol. A nagy temetés után elbújt az élet a házak mögé és magára reteszelte az ajtót.

De odafenn, Kinga udvarán minden ajtó nyitva van. Nem égnek többé mécsesek. Az ágyaskamra is világatlan és szent András egyház alatt haldoklik az utolsó fáklyafény . . .

Hátrafordult a nyeregben. A fekete csenden át mintha visszhangos patkócsattogás követné. Ki lovalgol mögötte sötétben, mint az éjszaka, szótlanul mint a halál? Vagy senki sem . . .

A naszádosok sikátorába ért. A Donáták monostora

közelebb jött. Fák körvonala látszott. Mintha már a Vág hangja is hallatszott volna.

A ló felhorkant, valaki keze kinyúlt és megfogta a pofaszíjját.

— Te vagy Bíbor?

Ettől kezdve nagy, nyugodt lépéssel vezette a bűbájos asszony a Vágnak a lovat.

— Ha megszokja a szemed a sötétet, — mondotta, mikor leértek, — te is meglátod, túlhan a topolyákat... arra tarts és baj nélkül átkelsz a folyón.

A sekély parti víz loccsant, buggyant a köveken. Ung már odahallgatott. Bíbor szava rezzentette fel:

— Mikor is a folyó derekán mélyebb lesz a meder, ne riasszon ez. Nem ellenséged a folyó, miért is ott erősen lemoszad az arcodat és a kezedet. A víz jót akar és ezenképpen leveszi rólad a beteg helynek minden rossz rontását, mert a dögnek nincsen hatalma a vizek felett.

— Te is jót akarsz vélem, — mondotta Ung életelenül, — ezért szerencsével jársz minden utadon.

Vívódva hallgatott egy darabig. A hangja tompa volt, mikor megszólalt:

— Már mind idegenek ők nekem, kik odabent a városfalak között lakoznak. Ezért is te vigy majd némi napokon tüzet az ő nyugvóhelyére, — aztán még a sötétben is elfordította a fejét, mintha nem akarná, hogy most a szemébe nézzenek. — Mikor pedig len a Boldogasszony csipkerózsái nyílnak, Bíbor... vigy egy csipkerózsát is neki...

A ló patkója fulladtan csattant a vízalatti köveken. Freccsenve gyöngyözön szóródott fel a hab.

Bíbor, mint eltiltott régi bálványkő állt meg a part felett.

— Kelj át bántatlanul a vizeken! — kiáltotta a távolodó után, — légy régi dolgok hírmondója, jelentsd meg a népnek az ő útját!

És ekkor, nagy ősi mozdulattal magasba emelte két kezét és tenyérrel fordította a folyó felé:

— Amerre jársz, keresd a régi istent, mert csak ő menthet meg minket... Számosan vagyunk még... szétszórt üldözöttek... — hallatszott az éjtszakában. — Várunk rád... találd meg... találd meg... ezenképpen legyen...

Már előmlött a folyó minden hang fölött, csak a víz hallatszott és emelkedése egyre feljebb jött. Körülözlött az állat himbálva haladó, nagy testét, vonta magához, mélyebbre, egyre mélyebbre, vitte a felnyaldosó hullámokba. A kengyelvason már átfutott az ár. A lovas saruján beszivárgott a lucskos hideg, a térdét csapdosta.

Letért volna a gázlóról? Elvétette volna a vízi utat?
... nem ellenséged a folyó a víz jót akar ved...

Újra hallotta Bíbor szavát és öntudatlanul lenyúlt a hozzá ágaskodó árba. Megmerítette a tenyerét s feje fölé emelt kezéből az arcára csorgatta a vizet.

A ló lába alatt elveszett a meder. Elmerült a folyó ágya és az állat úszni kezdett. Rugaszkodó térde, felkapkodó patája tajtékot túrt a szügye előtt. Tágult két orrlukából kimorajlott ziháló lélekzete. A megdagadt tavaszi ár ragadva sodorta. A lovas előre kapott. Pillanatra a fiatal élet kapott a ló sörényébe. De már lazult is a marka, szinte nem fogódzott többé.

Megpihent benne a gondolat, hogy jól van így, most majd beszívja a folyó mélye és odalent mindennek vége lesz. A folyó temeti el, lován, fegyverzetében ... a folyó temeti el, úgy ahogy a régiek temetkeztek ...

Az ár pedig csak egyre emelkedett.

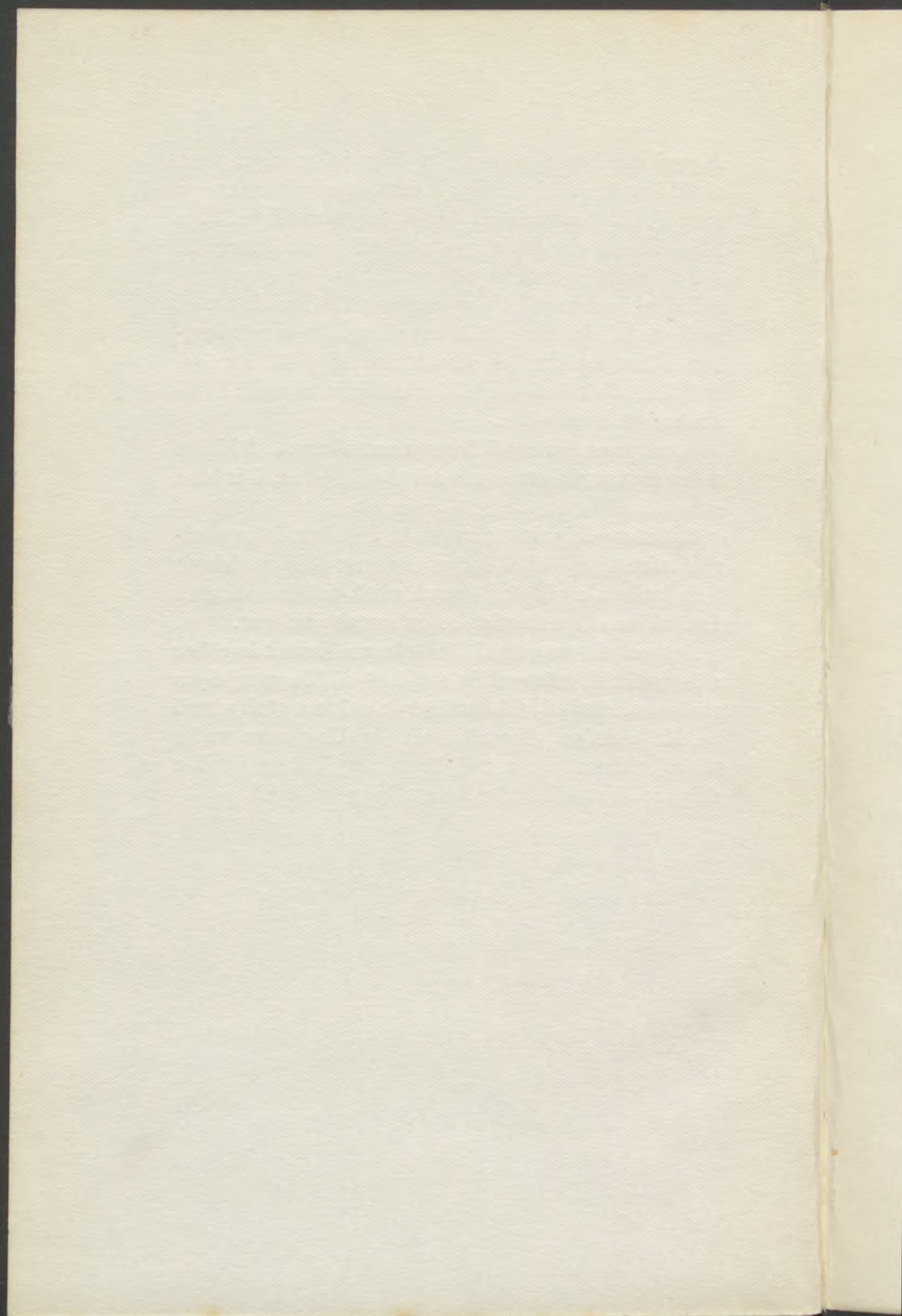
Lobogó, suhogó, hideg selyempalástban futott el mellette kétoldalt a víz. A teste kimerülten ráhanyatlott a lova nyakára és nem tudta, hogy két karjával átöleli. A felhabzó víz lefolyt a képén, a tajték belekapkodott a szemébe.

Aztán, nem ő akarta. Semmit sem akart ... A ló feje mégis irányt változtatott s mintha álmodna, ő is látta már ...

Halavány káprázat úszott az ár felett és messziről, tévetegen, el-eltűnően átúszott ekkor bódult öntudatán a csallóközi hattyú vizek színére kelten... Ott, előtte ... a folyón ... és mutatta az utat.

A topolyák tar gallyai között lassan fordult le ekkor a fogyó hold ezüstsarlója s a hattyú, Kinga rejtélyes régi mozdulatával, féhéren haladt előtte a sötét vizen.

Már minden elhomályosult és Ung nem tudta többé, alámerült-e a mélybe a hattyú, vagy úszik-e még, szállást csinálni néki a túlsó part felé?

T A R T A L O M

	Oldal
ELSŐ FEJEZET	
<i>A lovas</i>	7
MÁSODIK FEJEZET	
<i>A vágvölgyi monostor</i>	32
HARMADIK FEJEZET	
<i>Reggeli ragyogásban</i>	62
NEGYEDIK FEJEZET	
<i>A vágyak városa</i>	74
ÖTÖDIK FEJEZET	
<i>Kinga</i>	82
HATODIK FEJEZET	
<i>Harangok és vizek</i>	92
HETEDIK FEJEZET	
<i>Az ő éjtszakájuk</i>	109
NYOLCADIK FEJEZET	
<i>Szent András egyház miséje</i>	121
KILENCEDIK FEJEZET	
<i>Idegen titok</i>	140
TIZEDIK FEJEZET	
<i>Bíbor, a bűbajos asszony</i>	152
TIZENEGYEDIK FEJEZET	
<i>A csend felel</i>	168
TIZENKETTEDIK FEJEZET	
<i>A csallóközi hattyú</i>	183

AZ ŐSI KÜLDÖTT

ELSŐ RÉSZ

A csallóközi hattyú

*

MÁSODIK RÉSZ

A túlsó parton

*

HARMADIK RÉSZ

A fehér barát

ÚJ IDŐK

Szerkeszti

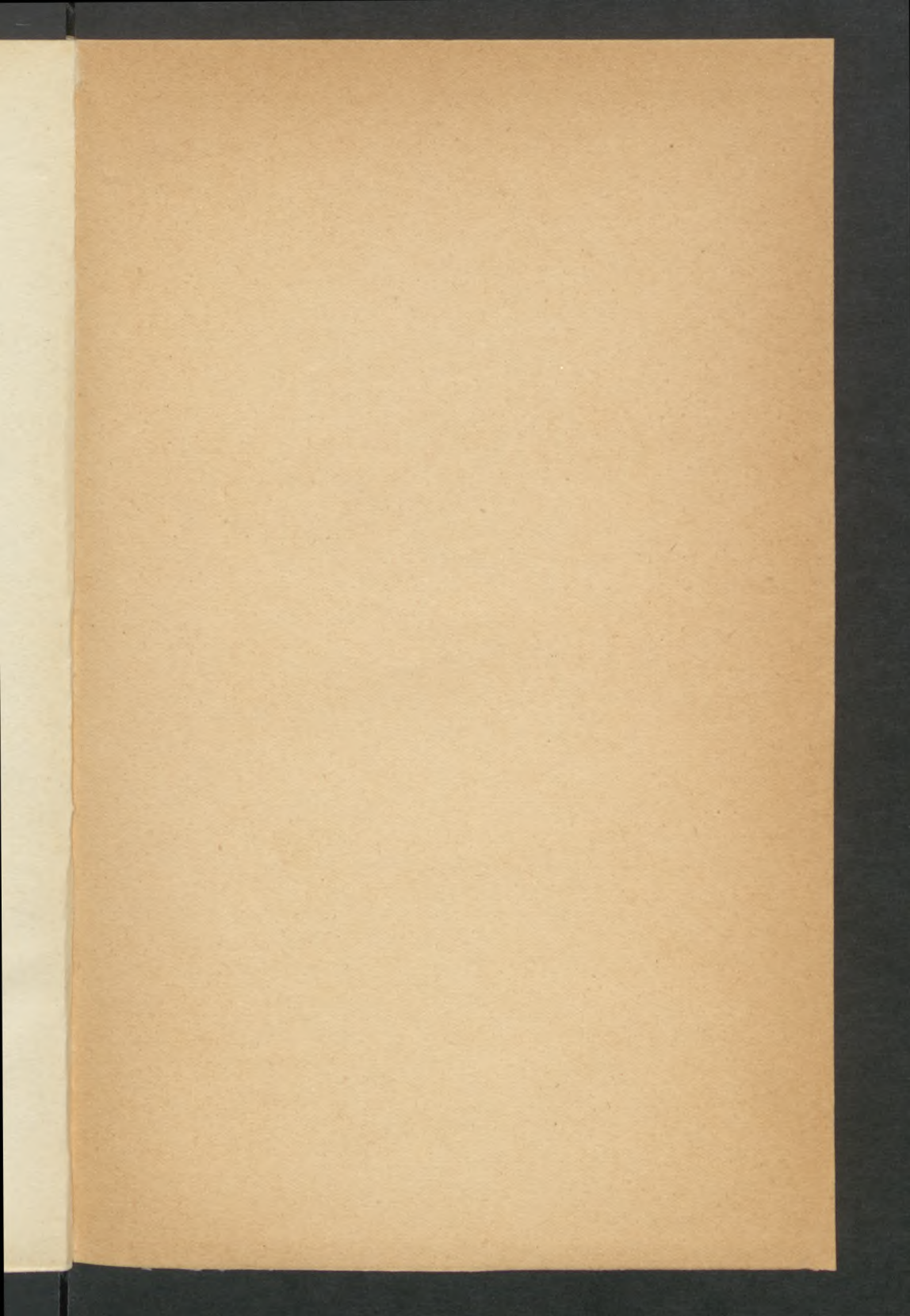
HERCZEG FERENC

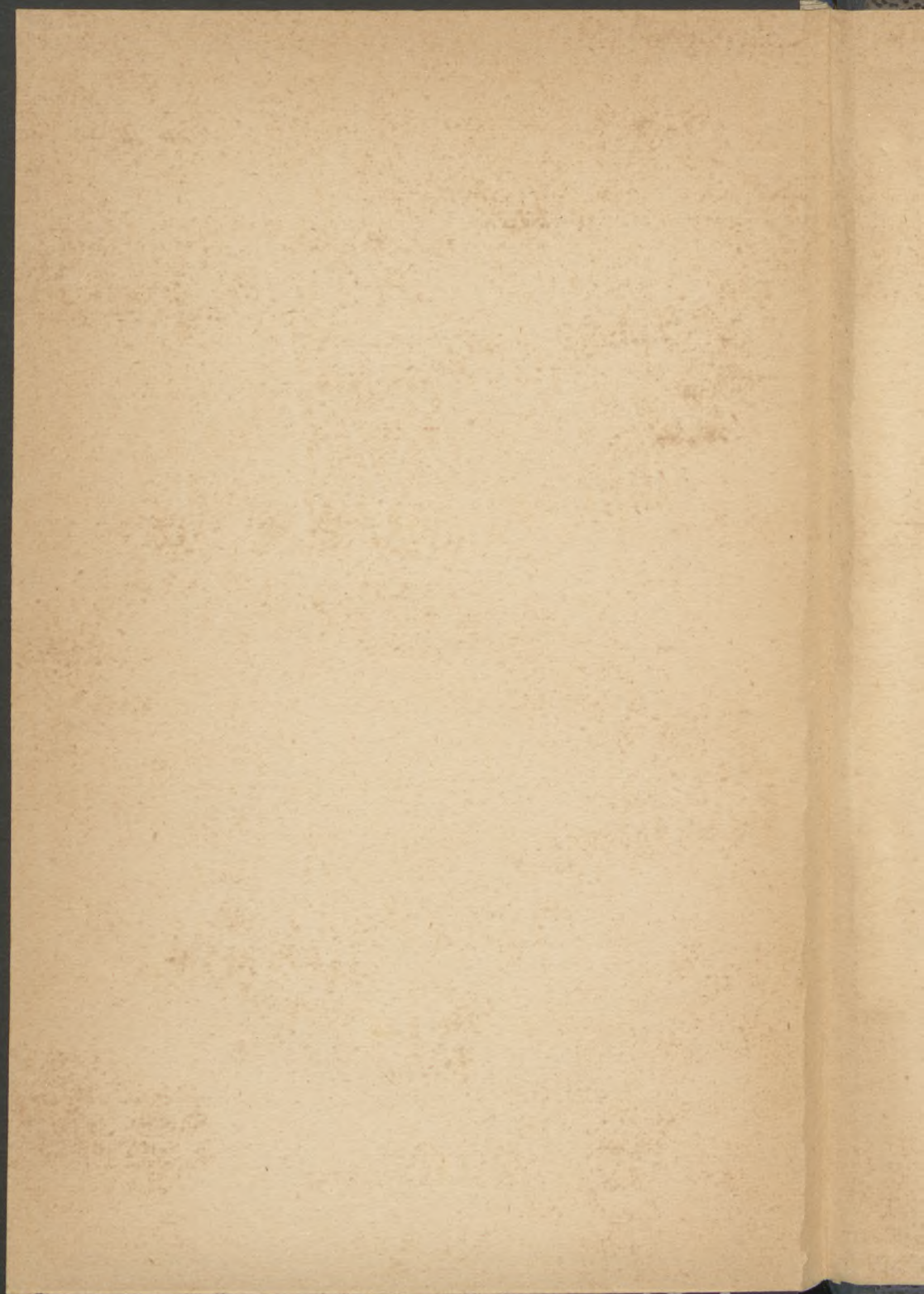
A magyar úri családok képes
irodalmi heti lapja.

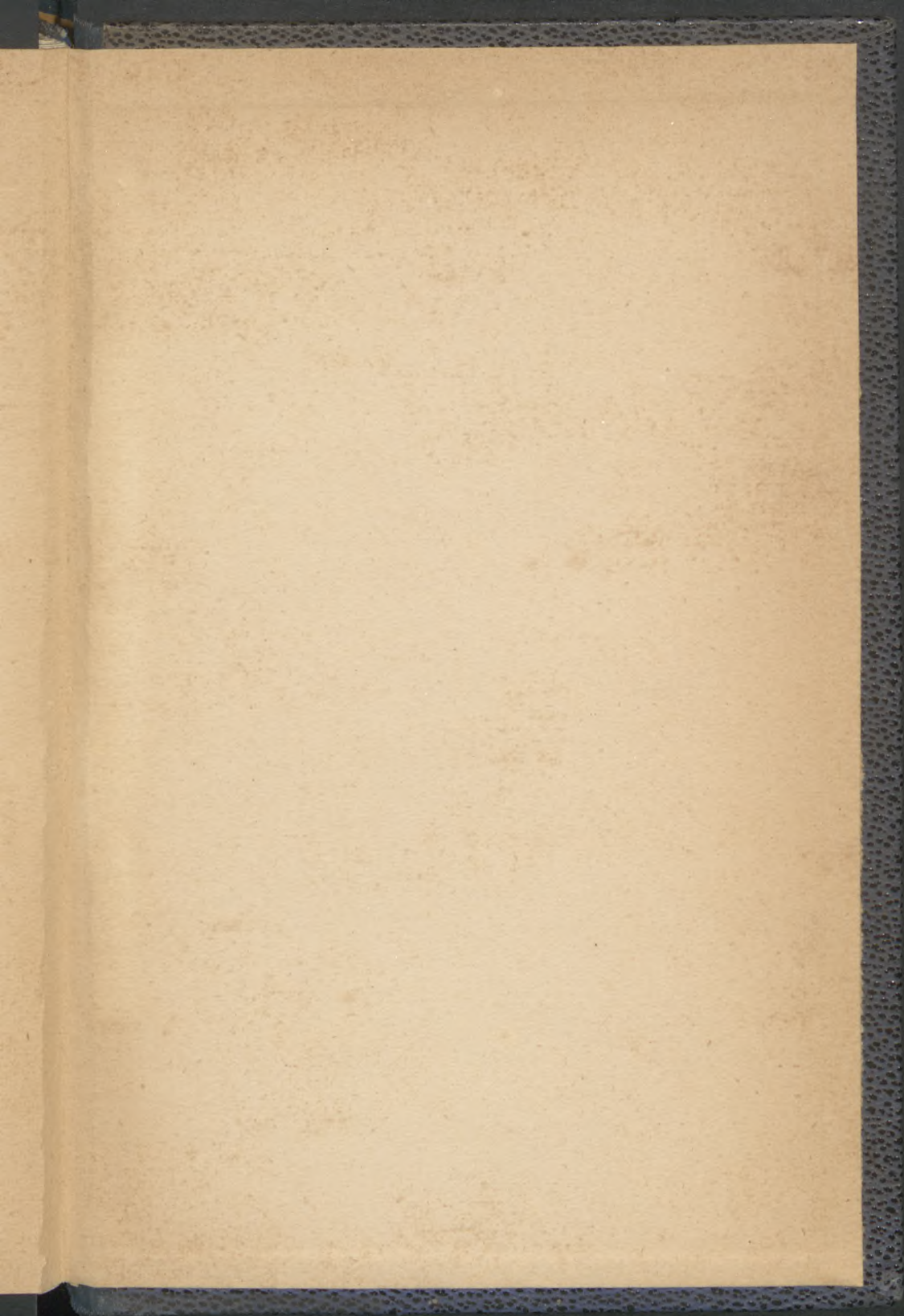
KIADÓHIVATAL, BUDAPEST
VI., ANDRÁSSY-ÚT 16.

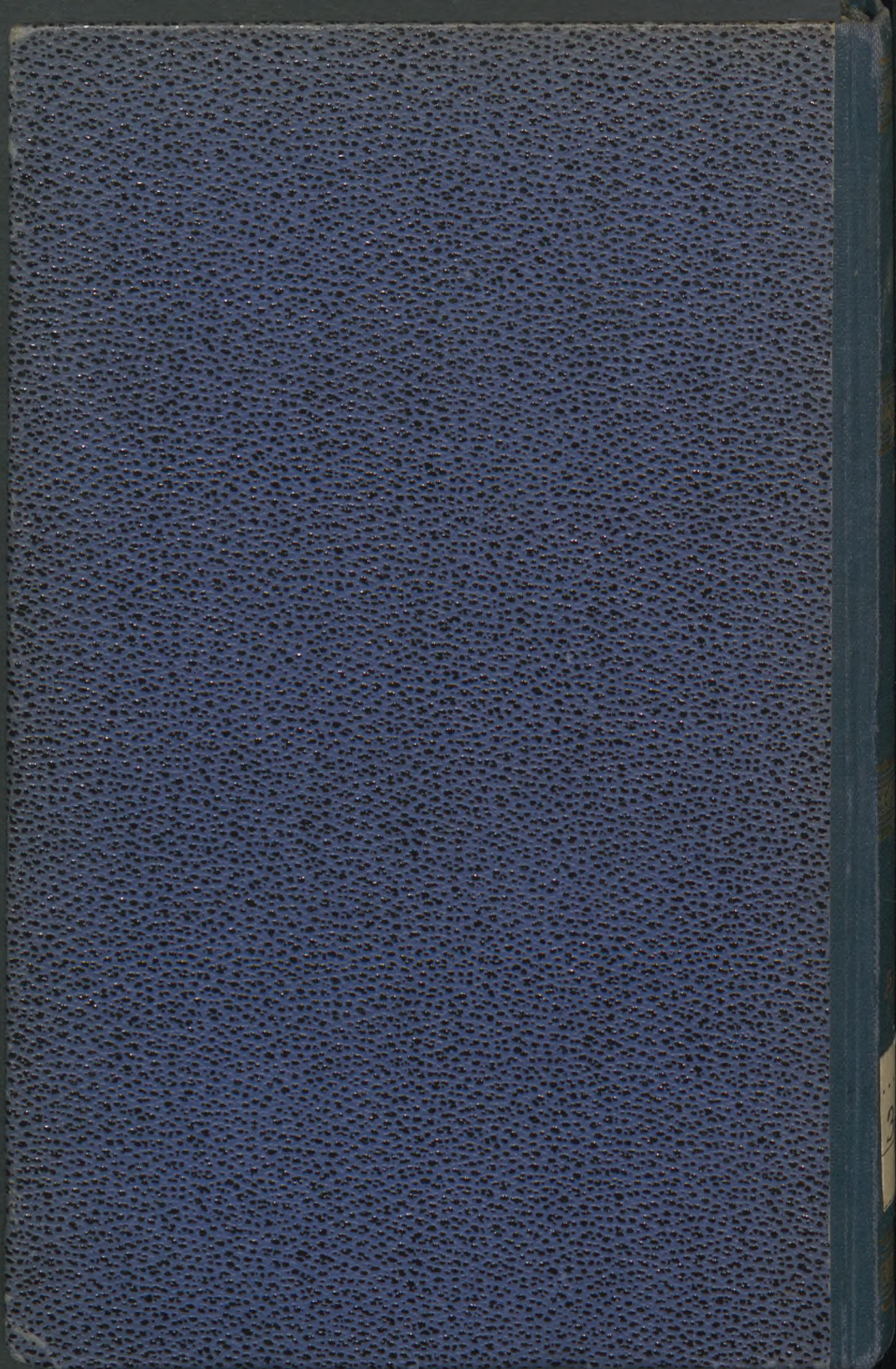

Hajnal-nyomda, Budapest. Fel. vez.: Hajnal Ferenc

TORMAY
CECILE
MŰVEI

A CSALLÓKÖZI
HATTYÚ

.....
304.659

10.

OSZK
MSO